

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΑΝΤΙΓΟΝΗΣ ΣΟΦΟΚΛΗ

Πρόλογος 1-19

ΑΝΤΙΓΟΝΗ: Ὡ κοινόν
 αὐτάδελφον Ἰσμήνης κάρα, ἄρα
 οἶσθα
 ὅ,τι τῶν ἀπ' Οἰδίου κακῶν
 ὅποιον Ζεὺς οὐχί τελεῖ
 νῶν ἔτι ζώσαιν;
 Οὐδέν γάρ ἐστ'
 οὔτ' ἀλγινόν οὔτ' ἄτης ἄτερο
 οὔτ' αἰσχρόν οὔτ' ἄτιμον,
 ὅποιον ἐγὼ οὐκ ὄπωπα
 τῶν σῶν τε καμῶν κακῶν.
 Καί νῦν τι (ἔστί) τοῦτ' αὖ
 κήρυγμα
 (ὁ) φασὶ θεῖναι τόν στρατηγόν
 ἀρτίως πανδήμῳ πόλει;
 Ἔχεις τι κεισθήκουσας;
 Ἦ λανθάνει σε
 στείχοντα πρὸς τοὺς φίλους
 τῶν ἐχθρῶν κακά;

ΙΣΜΗΝΗ: Ἐμοὶ μὲν, Ἀντιγόνη,
 οὐδεὶς μῦθος φίλων ἵκετο
 οὔθ' ἡδύς οὔτ' ἀλγινός,
 ἐξ ὅτου δύο ἐστερήθημεν
 δυοῖν ἀδελφοῖν,
 θανόντοιιν
 μιᾷ ἡμέρᾳ διπλῆ χερί•
 ἐπεὶ δέ στρατός Ἀργείων
 φροῦδος ἐστὶν ἐν τῇ νῦν νυκτί,
 οὐδέν ὑπερτερον οἶδ',
 οὔτ' εὐτυχοῦσα μάλλον
 οὔτ' ἀτωμένη.

ΑΝΤΙΓΟΝΗ: Ἦδη καλῶς
 καὶ οὐνεκα τοῦδε
 ἐξέπεμπον σε ἐκτός αὐλείων
 πυλῶν
 ὡς μόνη κλύοις.

Αγαπημένη μου αδελφούλα
 Ισμήνη,
 ξέρεις τάχα
 ποια μένει από τις συμφορές του
 Οιδίποδα
 που να μην έχει στείλει ο Δίας
 ενάντια σε μας τις δυο που ζούμε ακόμα;
 Γιατί τίποτα δεν υπάρχει
 ούτε θλιβερό ούτε που να φέρνει συμφορά,
 ούτε ντροπή ούτε επονείδιστο
 που να μην έχω δει εγώ να μην είναι μέσα στις
 δικές σου και τις δικές μου συμφορές.
 Και τώρα τι είναι πάλι αυτή
 η διαταγή
 που λένε πως έβγαλε ο στρατηγός
 πριν από λίγο σε όλη την πόλη;
 Ξέρεις κάτι και έχεις ακούσει;
 Ἦ μήπως σου ξεφεύγει
 ὅτι βαδίζουν ενάντια στους αγαπημένους μας
 συμφορές που ανήκουν σε εχθρούς;

Σε μένα τουλάχιστον Αντιγόνη,
 λόγος δεν έφτασε κανένας για αγαπημένα
 πρόσωπα, ούτε ευχάριστος ούτε θλιβερός,
 από τότε που οι δυο μας χάσαμε
 τα δυο μας αδέρφια,
 που σκοτώθηκαν
 σε μία ημέρα με αμοιβαίο φόνο•
 Από τότε όμως που ο στρατός των Αργείων
 άφαντος έγινε μέσα σε αυτή τη νύχτα
 παραπάνω δεν ξέρω τίποτα
 ούτε αν είμαι ευτυχισμένη
 ούτε δυστυχισμένη.

Το ήξερα καλά,
 και για αυτό σε φώναξα από την αυλόπορτα
 έξω
 για να ακούσεις μόνη.

Γραμματικά

κάρα (το) : η κεφαλή

οἶσθα : β' ενικό πρόσωπο οριστικής ενεστώτα του ρήματος οἶδα – ἤδειν- εἶσομαι-εἰδήσω

Οἰδίπους < οἰδέω + ποῦς : αυτός που έχει προησμένα πόδια

Οἰδίπους

Οἰδίποδος (Οἰδίπου)

Οἰδίποδι

Οἰδίποδα (Οἰδίπουν)

Οἰδίπους (Οἰδίπου)

νῶν : δοτική δυικού αριθμού της προσωπικής αντωνυμίας του α' προσώπου

ὄπωπα < ὄραω-ω – ἑώρων- ὄψομαι-εἶδον-ἑώρακα (ὄπωπα)-ἑωράκειν

ἠδύς – ἠδεῖα – ἠδύ : ευχάριστος

ἠδύς

ἠδέος

ἠδεῖ

ἠδύν

ἠδύ

Χρονικές αντικαταστάσεις

Οἶσθα – ἤδησθα (ἤδεις) – εἰδήσεις

τελεῖ– ἐτέλει τελέσει – ἐτέλεσε – τετέλεκε – ἐτετελέκει

φασί – ἔφασαν-φήσουσι- ἔφησαν-

ἔχεις- εἶχες- ἔξεις (σχήσεις) – ἔσχηκας – ἔσχήκεις

Συντακτικό

ὄ,τι Ζεὺς . . . κακῶν : πλάγια ερωτηματική πρόταση μερικής αγνοίας ως αντικείμενο του οἶσθα

νῶν : δοτική αντιχαριστική

στείχοντα : κατηγορηματική μετοχή

ὡς μόνη κλύοις : δευτερεύουσα τελική πρόταση

εὐτυχούσα – ἄτωμένη : κατηγορηματικές μετοχές από το οἶδα

Ερμηνευτική προσέγγιση

ὦ κοινόν αὐτάφελφον : Η είσοδος της Αντιγόνης στη σκηνικό συνοδεύεται από δραματική ένταση και αγωνία. Έχει ακούσει τα νέα, το κήρυγμα του στρατηγού και σχεδιάζει ήδη τρόπους αντίδρασης. **Οι δυο χαιρετισμοί που απευθύνει στην Ισμήνη (κοινόν, αὐτάδελφον) λειτουργούν ως μια αναβαθμίδα συναισθημάτων.** Ο χείμαρρος των ερωτήσεων που ακολουθεί τονίζει την αγωνία της την οποία θέλει να μοιραστεί με την Ισμήνη.

ὄ,τι τῶν κακῶν : Ο Οιδίποδας έχει διαπράξει δυο σοβαρά ανοσιουργήματα : **έχει σκοτώσει τον πατέρα του και έχει παντρευτεί την μητέρα του.** Οι συμφορές όμως συνεχίστηκαν καθώς απέκτησε παιδιά με την Ιοκάστη (αιμομιξία), ενώ τα δυο από τα παιδιά του σκοτώθηκαν με το ίδιο τους το χέρι σε εμφύλιο πόλεμο. Πραγματικά ο Οιδίποδας έχει διαρρήξει κάθε έννοια ηθικής της εποχής.

ἀλγεινό, ἄτης ἄτερο, αἰσχρόν, ἄτιμον : Τα επίθετα αναφέρονται στα πάθη του Οιδίποδα και της οικογένειάς του. Η κατάρα (**ἄτη**) προετοίμασε για τον Οιδίποδα το **ἄλγος** της πατροκτονίας και της αιμομιξίας, η γέννηση των παιδιών του ήταν **αισχρόν**, ενώ ο εμφύλιος πόλεμός τους **ἄτιμον**.

στρατηγόν : ειρωνική προσφώνηση του Κρέοντα

Πρόλογος 20-38

ΑΝΤΙΓΟΝΗ: Τώ γάρ κασιγνήτω Κρέων
 οὐ τόν μὲν νῶν προτίσας (ἔχει) τάφω,
 τόν δέ ἀτιμάσας ἔχει τάφου;
 Ἐτεοκλέα μὲν ἔκρυψε κατὰ χθονός
 ἔντιμον τοῖς ἔνερθεν νεκροῖς
 χρησθεῖς,
 ὡς λέγουσι,
 σὺν δικαίᾳ δίκη καὶ νόμῳ,
 τόν δέ νέκυν Πολυνεῖκους
 θανόντα ἀθλίως
 φασὶν ἐκκεκηρῦχθαι ἀστοῖσι
 τό μὴ καλύψαι τάφω
 μηδὲ κωκῦσαι τινά,
 ἔᾶν δ' ἄκλαυτον, ἀταφον
 γλυκύν θησαυρόν οἰωνοῖς
 εἰσορῶσι
 πρὸς χάριν βορᾶς.
 Τοιαῦτά φασι
 κηρύξαντα ἔχειν
 τόν ἀγαθόν Κρέοντα σοὶ κάμοι
 -λέγω γάρ κάμει-
 καὶ νεῖσθαι δεῦρο
 προκηρύξοντα ταῦτα σαφῆ
 τοῖσι μὴ εἰδόσι
 καὶ τό πρᾶγμα ἄγειν
 οὐχ ὡς παρ' οὐδεν
 ἀλλὰ προκειῖσθαι φόνον
 δημόλευστον
 ἐν πόλει (τούτῳ), ὃς ἂν δρᾷ τι τούτων.
 Οὕτως ἔχει σοὶ ταῦτα
 καὶ δείξεις τάχα
 εἴτε πέφυκας εὐγενῆς
 εἴτε κακὴ ἐσθλῶν.

Γιατί από τα δύο αδέλφια μας
 ο Κρέοντας δεν έχει τιμήσει τον ένα με
 ταφή, ενώ τον άλλο αποστερήσει από
 την τιμή (αυτή); Τον Ετεοκλή πρόσταξε
 να τον θάψουν κάτω από τη γη να έχει
 τιμές στους νεκρούς στον κάτω κόσμο,
 αφού του φέρθηκε, όπως λένε,
 με δίκαιη κρίση και σύμφωνα με το νόμο,
 αλλά του Πολυνείκη το κουφάρι,
 που 'χε κακό θάνατο,
 λένε πως στους πολίτες διαλαλήθηκε
 κανείς να μην το θάψει
 μήτε να το μοιρολογήσει
 μα να το αφήσουν άκλαυτο, άθαφτο
 γλυκός θησαυρός για τα όρνια
 που κοιτάνε
 για να βρουν τροφή.
 Τέτοια λένε
 πως διαλάλησε
 ο Κρέοντας ο καλός για σένα και για
 μένα – αλήθεια, λέω και για μένα-
 και έρχεται λένε τώρα εδώ
 να τα κηρύξει αυτά δημόσια να 'ναι
 ξεκάθαρα για αυτούς που δεν τα ξέρουν
 και δεν την παίρνει την υπόθεση
 σαν κάτι ασήμαντο
 αλλά πως έτοιμος είναι θάνατος
 με λιθοβολισμό
 μπροστά στην πόλη, για όποιον κάνει
 κάτι απ' αυτά. Έτσι έχουν αυτά για σένα
 και γρήγορα θα δείξεις
 αν γεννήθηκες με ευγενική καταγωγή
 ή είσαι από ευγενείς γονείς ανάξια.

ΛΕΞΙΛΟΓΙΚΑ

τώ κασιγνήτω : δυικός αριθμός του ουσιαστ. **κασίγνητος** : αδελφός
 προτίσας έχει - **Ἀτιμάσας έχει** : περιφραστικοί παρακείμενοι (προτίω :
 απονέμω, τιμώ)

ή χθών, χθονός : η γη

θανόντα : μετοχή αορ. β' του ρήματος **θνήσκω-ἔθνησκον-θανοῦμαι-
 ἔθανον-τέθνηκα-έτεθνήκειν** : πεθαίνω

νέκυς, νέκυος : ο νεκρός

κοκύω: θρηνώ

είσορῶσι : δοτ. πληθ. μετοχής ενεργητικού ενεστώτα του ρημ. είσοράω-
 είσορῶ

δείξεις : β' ενικό οριστ. μέλλοντα του ρήματος **δείκνυμι-ἐδείκνυν-δείξω-
 ἔδειξα-δέδειχα-έδεδείχειν**

πέφυκας : παρακείμενος του ρημ. φύομαι

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟ

ἔντιμον :προληπτικό κατηγορούμενο

ἄκλαυτον-ἄταφον-θησαυρόν : κατηγορούμενα στο νέκυν

προκηρύζοντα : τελική μετοχή

ὄς ἂν δρᾷ: δευτερεύουσα αναφορική υποθετική πρόταση

Ερμηνευτική προσέγγιση

ἀθλίως θανόντα νέκυν Η απάντηση της Αντιγόνης φανερώνει και την ψυχική της ταραχή.

Η ερώτηση της Ισμήνης της φαίνεται απαράδεκτη λόγω της άγνοιας που κρύβει και για αυτό στην εισαγωγή του λόγου της απαντά με ερώτηση (*ου γαρ τάφου . . . έχει ;*). Η χρησιμοποίηση ακόμα σκληρών λέξεων για το πτώμα του Πολυνείκη (*αθλίως, θανόντα, νέκυν*) τονίζει τη δυσάρεστη μοίρα του αδελφού της.

τό μη τάφω καλύψαι : Η παροχή ταφής στον οποιονδήποτε νεκρό αποτελούσε ηθική επιταγή για την ελληνική κοινωνία. **Το άταφο σώμα μόλυβε τον Ηλιο και καταδίωκε τους συγγενείς του καθώς αδυνατούσε να περάσει τις πύλες του Αδη**. Στην Οδύσσεια ο νεκρός Ελπήνορας εμφανίζεται στον Οδυσσέα και τον παρακαλεί να τον θάψει. Οι Αθηναίοι επίσης καταδίκασαν τους 10 στρατηγούς της ναυμαχίας στις Αργινούσες επειδή δεν κατόρθωσαν να θάψουν τους νεκρούς πολεμιστές. Ο Κρέοντας βέβαια είχε το δικαίωμα να αρνηθεί ταφή σε έναν προδότη, έπρεπε όμως να επιτρέψει την ταφή του έξω από τα σύνορα της Θήβας. Έτσι ο κοσμικός του νόμος έρχεται σε αντίθεση με τον άγραφο, θείο νόμο.

ἀγαθόν Κρέοντα : Φανερή η δηκτική ειρωνεία της Αντιγόνης

λέγω καμῆ : Με αυτές τις δυο λέξεις η Αντιγόνη αποκαλύπτει την σθεναρή αντίθεσή της στις αποφάσεις του Κρέοντα και προοικονομεί την έμπρακτη άρνησή της να υπακούσει.

φόνον δημόλευστον : Ο δημόσιος λιθοβολισμός ήταν συνήθως δημόσια ποινή για εγκλήματα που είχαν να κάνουν με ιεροσυλία, προδοσία κ.α.

πέφυκας εὐγενῆς : Η ευγενική καταγωγή αποτελούσε κοινωνικό προνόμιο για αυτούς που την κληρονομούσαν. Σήμαινε όμως και αυξημένες προσδοκίες από τον γόνο αριστοκρατών που έπρεπε να δικαιώσει και τη φήμη της γενιάς του.

2.1. Ερμηνευτικές ερωτήσεις ανοικτού τύπου

(ανάπτυξης και σύντομης απάντησης)

1. Με ποιο τρόπο πήρε το βασιλικό αξίωμα ο Κρέων; Ποια καθήκοντα και ποια δύναμη είχε ο βασιλιάς την εποχή στην οποία αναφέρεται το δράμα¹;
2. Ποιες ήταν οι αποφάσεις που πήρε ο Κρέων σχετικά με την ταφή του Ετεοκλή και του Πολυνείκη και πώς εξηγείται ο διαφορετικός τρόπος που αντιμετωπίζει τους δυο αδελφούς; Να συμβουλευτείτε και την εισαγωγή του βιβλίου σας.
3. Ποιος συγγενικός δεσμός συνδέει την Αντιγόνη και την Ισμήνη με τον Κρέοντα; Νομίζετε ότι οι δυο αδελφές θα μπορούσαν να εξαιρεθούν από τη βαριά ποινή στην περίπτωση που θα παράκουγαν τις διαταγές του; Να δικαιολογήσετε την άποψή σας.
4. Ποια γνώμη εκφράζει η Αντιγόνη για τις διαταγές του Κρέοντα; Να επισημάνετε τα σχετικά χωρία του κειμένου. ;
5. Να επισημάνετε δύο σημεία του κειμένου όπου προβάλλονται στοιχεία αρχαϊκής ηθικής² και να τα αναλύσετε.

Γραμματικές λεξιλογικές ασκήσεις

1. Να γράψετε τα επόμενα ουσιαστικά στην ίδια πτώση του άλλου αριθμού:

Ενικός αριθμός	Πληθυντικός αριθμός
	τῶν πυλῶν
τοῦ τάφου	
τὸν θησαυρόν	
	τοῖς νεκροῖς
τῇ πόλει	

¹ Βλέπε και βιβλίο Ιστορίας, Α' Λυκείου, έκδοση 1997 σ. 44, «Τα φυλετικά κράτη».

² α) Η διαταγή (κήρυγμα) του Κρέοντα αντανάκλα τον ηθικό κώδικα των ηρωικών χρόνων: *τοὺς φίλους εὖ ποιεῖν, τοὺς δ' ἐχθροὺς κακῶς*, ο οποίος ίσχυε ακόμη και στη δημοκρατική Αθήνα. Το μίσος συνεχιζόταν μάλιστα και μετά θάνατον, πρβλ. στ. 522. Επίσης *Οδύσσεια*, λ, 543 και *Σοφοκλή Αἴας*, στ. 1372. Βλ. και σχόλιο 25 διδακτικού βιβλίου, σ. 144. Για μια εκτενή μελέτη του θέματος στο έργο του Σοφοκλή, βλ. Μ. W. Blundell.

β) Στ. 37-38: Προβάλλεται η αρχαϊκή ηθική αντίληψη, την οποία συναντάμε επίσης στον Όμηρο, τον Πίνδαρο, τον Θεόγνι κ.λπ.: αυτός που κατάγεται από αριστοκρατική γενιά είναι κάτοχος της ἀρετῆς και πρέπει να το αποδείξει σαν χρέος στους προγόνους του. Βλ. και σχόλιο 38 διδακτικού βιβλίου, σ. 144.

2. Να συμπληρώσετε τα κενά με παράγωγα των ρημάτων που δίνονται (απλά ή σύνθετα):

• βιβρώσκω:

α) Τα πιο αδύναμα ζώα του δάσους γίνονται
των ζώων και των αρπακτικών πουλιών.

• δρῶ:

α) Αυτό το φάρμακο είναι

β) Λίγοι άνθρωποι είναι

γ) Παραστάσεις αρχαίου παρουσιάζονται
κάθε καλοκαίρι στην Επίδαυρο.

δ) Στη φυσική γίνεται λόγος για τη δύναμη της

ε) Οι πυρηνικοί είναι επικίνδυνοι γιατί
η λειτουργία τους δεν είναι πάντα ελεγχόμενη.

στ) Οι του τσιγάρου στην ανθρώπινη υγεία
είναι καταστροφικές.

ζ) Το τέλος του αγώνα ήταν

η) Τα ανθρώπινα γίνονται πολλές φορές
αντικείμενο εκμετάλλευσης από τα τηλεοπτικά κανάλια.

Πρόλογος 39-68

ΙΣΜΗΝΗ : Εἰ δέ τάδε ἐν τούτοις

τί πλέον προσθείμην ἂν ἐγώ,

ὦ ταλαῖφρον,

λύουσα εἶθ' ἄπτουσα;

ΑΝΤΙΓΟΝΗ : Σκόπει

εἰ ξυμπονήσεις

καί ξυνεργάση.

ΙΣΜΗΝΗ : Ποῖόν τι κινδύνευμα;

Ποῖ γνώμης πότε εἶ;

ΑΝΤΙΓΟΝΗ : Εἰ κουφιεῖς

τόν νεκρόν ξύν τῆδε χερί.

ΙΣΜΗΝΗ : Ἥ γάρ νοεῖς

θάπτειν σφέ, ἀπόρρητον πόλει;

ΑΝΤΙΓΟΝΗ : Τόν γοῦν ἐμόν

καί τόν σόν ἀδελφόν,

ἦν σύ μη θέλης•

οὐ γάρ δή ἀλώσομαι προδοῦσα.

ΙΣΜΗΝΗ : ὦ σχετλία, Κρέοντος

ἀντειρηκότος;

ΑΝΤΙΓΟΝΗ : Ἄλλ' οὐδέν μετά

εἴργειν μέ τῶν ἐμῶν.

ΙΣΜΗΝΗ : Οἴμοι. Φρόνησον

ὦ κασιγνήτη,

ὡς ἀπεχθής δυσκλεῖς τε

πατήρ ἀπώλετο νῶν

ἀράξας αὐτός διπλᾶς ὄψεις

αὐτουργῶ χερί

πρός αὐτοφόρων ἀμπλακημάτων•

ἔπειτα μήτηρ καί γυνή,

διπλοῦν ἔπος,

λωβᾶται βίον πλεκταῖσιν ἀρτάναισι•

τρίτον δέ δύο ἀδελφῶ

αὐτοκτονοῦντε τῷ ταλαιπώρῳ

κατά μίαν ἡμέραν

κατειργάσαντο κοινόν μόρον

ἐπαλλήλοιν χεροῖν.

Νῦν δ' αὖ σκόπει

ὄσω κάκιστα ὀλούμεθα

νώ μόνα δὴ λελειμμένα,

εἰ παρῆξιμεν ψῆφον

Ἄν ἔχουν ἔτσι αὐτά που λες

τι παραπάνω θα μπορούσα εγώ να κάνω

η δύστυχη

λύνοντας ή δένοντας τον κόμπο;

Σκέψου

μαζί μου αν θα κοπιήσεις

και αν θα με βοηθήσεις.

Για ποιο κίνδυνο μιλάς;

Τι τάχα έχεις στο μυαλό σου;

Ἄν θα σηκώσεις το νεκρό

μαζί με αὐτό το χέρι.

Ἀλήθεια, έχεις στο νου σου

Να τον θάψεις, ἐνῶ εἶναι ἀπαγορευμένο στους πολίτες;

Το δικό μου βέβαια

Κ και το δικό σου ἀδελφό,

αν εσύ δε θέλης•

Γιατί δεν θα κατηγορηθῶ ὅτι τον πρόδωσα.

Δύστυχη, ἐνῶ ο Κρέοντας

το ἔχει ἀπαγορεύσει;

Ἀλλά δεν ἔχει δικαίωμα κανένα αὐτός

να με ἐμποδίζει ἀπό τους δικούς μου.

Ἀλίμονο, σκέψου

ἀδελφή μου,

πόσο μισητός και κακοφημισμένος

πέθανε ο πατέρας μας

αφού χτύπησε δυνατά ο ἴδιος τα δύο του

μάτια με το ἴδιο του το χέρι

για αμαρτήματα που ἔφερε ἄλλος του στο

φως• ἔπειτα η μάνα και γυναίκα του,

ονόματα δυο,

τελειώνει τη ζωὴ της με μια πλεχτὴ θηλιά.

Τρίτο κακό, τα δυο ἀδελφία μας,

χτυπώντας οἱ ἄμοιροι ο ἕνας τον ἄλλο

σε μίαν ἡμέρα

μαζί βρήκαν το θάνατο

με τα ἴδια τους τα χέρια.

Και τώρα σκέψου

τι φοβερό τέλος θα ἔχουμε

εμεῖς οἱ δύο που ἔχουμε ἀπομείνει

αν ἀψηφήσουμε την ἀπόφαση

ἢ κράτη τυράννων
βία νόμου.
Ἄλλὰ χρή ἔννοεῖν
τοῦτο μὲν
ὅτι ἔφυμεν γυναῖχ',
ὡς οὐ μαχουμένα προς ἄνδρας.
Ἐπειτα δε οὐνεκ' ἀρχόμεσθα
ἐκ κρεισσόνων
ἀκούειν καί ταῦτα
καί ἔτι ἀλγίονα τῶνδε.
Ἐγὼ μὲν οὖν
πείσομαι τοῖς ἐν τέλει βεβῶσι
αἰτοῦσα τούς ὑπό χθονός
ξύγγνοιαν ἰσχειν
ὡς βιάζομαι τάδε•
τό γάρ περισσά πράσσειν
οὐκ ἔχει νοῦν οὐδένα.

και την εξουσία του βασιλιά
παραβιάζοντας το νόμο.
Ἄλλὰ πρέπει στο νου σου να έχεις
αυτό πρώτα,
ὅτι εἴμαστε ἀπό τη φύση μας γυναῖκες
και δεν πρέπει να τα βάζουμε με τους
ἄνδρες. Ἐπειτα ὅτι κυβερνιόμαστε
ἀπό πιο δυνατούς
ὥστε να υπακούμε σε αὐτά
και σε ἀκόμα πιο πικρά ἀπό αὐτά.
Ἐγὼ λοιπόν
θα υποταχτώ στους ἀρχοντες
παρακαλώντας αὐτούς που 'ναι στον
κάτω κόσμο να με συγχωρέσουν
γιατί ἀπό ἀνάγκη τα κάνω αὐτά•
Γιατί το να κυνηγάει κανεῖς τα περιττά
δεν ἔχει κανένα νόημα.

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΑ

κουφιείς : μέλλοντας ενεργητικής φωνής του ρ. κουφίζω = (εδώ) θάβω τον νεκρό
προδοῦσα : μετοχή αορ.β του ρ. προδίδωμι – προυδίδουν – προδώσω – προύδωκα
 – προδέδωκα – προυδεδώκειν = προδίδω
άλώσομαι : μέλλοντας του ρ. αλίσκομαι – ήλίσκομην –άλώσομαι – έάλων –
 έάλωκα – έαλώκειν

<u>ΑΟΡΙΣΤΟΣ Β</u>			
έάλων	άλῶ	άλοιην	άλῶναι
έάλως	άλῶς	άλοίης	
έάλω	άλῶ	άλοίη	
έάλωμεν	άλῶμεν	άλοίημεν	άλούς - αλοῦσα - άλόν
έάλωτε	άλῶτε	άλοίητε	
έάλων	άλῶσι	άλοίηεν	

άντειρηκότος : μετοχή παρακειμένου του ρ. άντιλέγω – άντέλεγον – άντιλέξω -
 άντέλεξα - άντειρηκα – άντειρήκειν

μέτα = μέτεστι / **ουδέν μέτεστι αὐτῷ** : δεν έχει κανένα δικαίωμα αυτός.

ἀράξας : μετοχή του ἀράττω = χτυπῶ

ἠ ὄψις : το μάτι

λωβᾶται : οριστική ενεστώτα του ρ. λωβάομαι – ῶμαι = κακομεταχειρίζομαι – βρίζω

λελειμμένα : μετοχή παρακειμένου του ρ. λείπομαι – ελειπόμην – λείψομαι – ελιπόμην –

λέλειμμαι – ελελείμμην : εγκαταλείπομαι

παρέξιμεν : μέλλοντας του ρ. παρεξέρχομαι

ἔφυμεν : αορ. β του ρ. φύομαι – ἐφύομην – φύσομαι – ἐφυν – πέφυκα – ἐπεφύκειν

ἐκ κρείσσωνων : συγκριτικός βαθμός του αγαθός – κρείσσων – κράτιστος

βεβῶσι = βεβηκόσι του ρ. βαίνω – έβαινον – βήσομαι – έβην – βέβηκα – έβεβήκειν

πείσομαι : μέλλοντας του ρ. πείθομαι – ἐπειθόμην – πείσομαι – ἐπιθόμην – πέπεισμαι –
 ἐπεπείσμην

~~ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΑ~~

Εἰ τον . . . χειρί : δευτερεύουσα πλάγια ερωτηματική πρόταση αντικείμενο του ρ. σκόπει

απόρρητον : εννοείται το - ον - : αιτιατική απόλυτη εναντιωματική μετοχή

ἦν συ μη θέλης : δευτερεύουσα υποθετική πρόταση με απόδοση το *νοω θάπτειν*

ἀντειρηκότος : γενική απόλυτη εναντιωματική μετοχή

εἶργειν : τελικό απαρέμφατο υποκείμενο του απροσώπου ρ. μέτεστι

νων : δοτική ηθική

ἀπεχθής – δυσκλής : επιρρηματικά κατηγορούμενα τρόπου από το *απώλετο*

ἔπος : παράθεση στο μήτηρ – γυνή

αὐτοκτονοῦντε : τροπική μετοχή στο ἀδελφώ

λελειμμένα : επιθετική μετοχή στο *νω*

εἰ νόμου παρέξιμεν : δευτερεύουσα υποθετική πρόταση

ἐννοεῖν : υποκείμενο του απροσώπου ρ. *χρη*

ὄσω κάκιστα ὀλούμεθα : πλάγια ερωτηματική πρόταση από το σκόπει

ὡς οὐ μαχομένα : αιτιολογική μετοχή

τοῖς βεβῶσι : αντικείμενο του *πεισομαι*

ὡς βιάζομαι τάδε : δευτερεύουσα αιτιολογική πρόταση

τό πράσσειν : υποκείμενο του *έχει*.

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑ

κουφιείς : Ο νεκρός πρέπει να στολισθεί αφού πρώτα πλυθεί και ντυθεί. Είναι οι γνωστές τιμές της αναίρεσης

ἀπεχθής – δυσκλής : Ο Οιδίποδας είναι μισητός (έχθος) και κακόφημος (κλέος) αφού έφερε την καταστροφή στη Θήβα. Οι συμφορές αυτές επανέρχονται τώρα από την Ισμήνη για άλλο όμως σκοπό : να δικαιολογήσει την φυσική αδυναμία της.

γυναϊκαι έφυμεν : Η θέση της γυναίκας στην αρχαία Αθήνα ήταν περιορισμένη. Στην Αθήνα σπάνια η γυναίκα έβγαινε από τον γυναικωνίτη, μόνο για θρησκευτικές κυρίως τελετές. Μετά τον Πελοποννησιακό πόλεμο οι γυναίκες απέκτησαν κάποια ελευθερία και μπορούσαν λ.χ. να πάνε στο θέατρο.

Ανάλυση των κατά ποιόν μερών της τραγωδίας

μύθος : Η υπόθεση εξελίσσεται στο συγκεκριμένο απόσπασμα καθώς η Ισμήνη όχι μόνο αρνείται να συμμετάσχει στο σχέδιο της Αντιγόνης αλλά προσπαθεί να πείσει την αδελφή της να μην πραγματοποιήσει την ταφή. Έτσι προετοιμάζεται η σύγκρουση των δυο αδελφών

λέξις : Ο ποιητής χρησιμοποιεί άφθονους δυικούς αριθμούς για να τονίσει την σύγκρουση των ζευγαριών που κυριαρχούν στο δράμα

ήθος : Ο χαρακτήρας της Ισμήνης σκιαγραφείται με ενάργεια σε αυτό το απόσπασμα . Η Ισμήνη είναι δειλή, συγκρατημένη, αντηρωική. Η λογική της υπερισχύει του συναισθηματισμού της και παρουσιάζεται ως μια τυπική γυναίκα της εποχής. Παράλληλα η στάση της φωτίζει περισσότερο την μεγαλοψυχία της Αντιγόνης

όψις : Η ενότητα δεν περιέχει σκηνοθετικές ή σκηνογραφικές οδηγίες

διάνοια : Η Ισμήνη προβάλλει βασικές απόψεις για την θέση της γυναίκας στην ελληνική κοινωνία και για την ματαιότητα της αντίστασης ενάντια στην πολιτική εξουσία.

Πρόλογος 69-99

ΑΝΤΙΓΟΝΗ : Οὐτ' ἄν κελεύσαιμι
 Οὐτ' ἄν δρώης μετά γ' ἔμοῦ
 ἠδέως, εἰ θέλεις ἔτι πράσσειν.
 Ἄλλ' ἴσθι ὅποια σοι δοκεῖ,
 ἐγὼ δέ θάψω κείνον• καλὸν μοι θανεῖν
 ποιούση τοῦτο •
 κείσομαι μετ' αὐτοῦ φίλη,
 μετά φίλου,
 ὅσια πανουργήσασα •
 ἐπεὶ πλείων χρόνος,
 ὄν δεῖ με ἀρέσκειν τοῖς κάτω
 τῶν ἐνθάδε.
 Ἐκεῖ γάρ ἀεὶ κείσομαι•
 εἰ δέ δοκεῖ σοι,
 τά τῶν θεῶν ἐντιμα
 ἀτιμάσασα ἔχε.

ΙΣΜΗΝΗ : Ἐγὼ μὲν οὐ ποιούμαι ἀτιμα,
 ἔφυν δ' ἀμήχανος
 τό δρᾶν βίᾳ πολιτῶν.

ΑΝΤΙΓΟΝΗ : Σὺ μὲν πρῶχοιο ἄν τάδε•
 ἐγὼ δέ δή πορεύσομαι
 χῶσουσα τάφον φιλτάτῳ ἀδελφόν.

ΙΣΜΗΝΗ : Οἴμοι ταλάινης,
 ὡς ὑπερδέδοικά σου.

ΑΝΤΙΓΟΝΗ : Μὴ προτάρβει μου•
 ἐξόρθου τὸν σὸν πότμον.

ΙΣΜΗΝΗ : Ἄλλ' οὖν γε μηδενί
 προμηγύσης τοῦτο τοῦργον,
 κεῦθε δέ κρυφῆ,
 σὺν δ' αὐτως ἐγὼ.

ΑΝΤΙΓΟΝΗ : Οἴμοι, καταύδα•

Πολλό

Ούτε θα σε παρακαλέσω
 ούτε και θα δεχόμουν βέβαια
 με ευχαρίστηση μαζί μου να συνεργαστείς,
 κι αν θα 'θελες τώρα να με βοηθήσεις.
 Πίστευε συ ὅ,τι σου αρέσει,
 ἐγὼ εκείνον ὅμως θα τον θάψω• καλὸ
 εἶναι για μένα να πεθάνω
 αυτά εκτελώντας•
 θα βρίσκομαι μαζί του αγαπημένη
 με αγαπημένο, ἔχοντας διαπράξει
 ὅσιο ἐγκλημα•
 γιατί εἶναι περισσότερος ο χρόνος
 που πρέπει ν' ἀρέσω σ'αυτούς που 'ναι
 στον κάτω κόσμο ἀπὸ τον επάνω.
 Γιατί αἰώνια ἐκεῖ θα βρίσκομαι•
 και σένα αν σου φαίνεται σωστό,
 περιφρόνησε ὅσα οι θεοὶ τιμούν.

Δεν τα περιφρονῶ αυτά ἐγὼ,
 ἀπὸ τη φύση μου ὅμως εἶμαι ἀνίκανη
 να κάνω κάτι ἐνάντια στη θέληση των
 πολιτῶν.

Αυτά μπορείς να προφασίζεσαι • ἐγὼ ὅμως
 θα πάω να θάψω τον πολυαγαπημένο
 μου ἀδελφόν.

Αλίμονο ἀμοιρη,
 πόσο φοβάμαι για σένα.

Για μένα μη φοβάσαι•
 φρόντισε να σώσεις τη δική σου ζωή.

Ὅμως τουλάχιστον σε κανένα
 μη φανερώσεις αὐτὸ το σχέδιο,
 κράτα το μυστικό,
 ὅμοια και ἐγὼ θα κάνω.

Αλίμονο, λέγε το φανερά•

πολλόν ἐχθίων ἔση σιγῶσα,
ἐάν μή πᾶσι κηρύξης τάδε.

A

ΙΣΜΗΝΗ : Ἔχεις θερμὴν καρδίαν ἐπὶ
ψυχοῖσι.

ΑΝΤΙΓΟΝΗ : Ἄλλ' οἶδα ἀρέσκουσα
οἷς χρή μάλιστα ἀδεῖν με.

ΙΣΜΗΝΗ : Εἰ καὶ δυνήσῃ γε•
ἀλλ' ἐρᾶς ἀμηχάνων.

ΑΝΤΙΓΟΝΗ : Οὐκοῦν πεπαύσομαι,
ὅταν δὴ μὴ σθένω.

ΙΣΜΗΝΗ : Ἀρχὴν δε οὐ πρέπει
θηρᾶν τὰμήχανα.

ΑΝΤΙΓΟΝΗ : Εἰ λέξεις ταῦτα,
ἐχθαρῆ μὲν ἐξ ἐμοῦ,
δίκη δε προσκείσῃ
τῷ θανόντι ἐχθρά.

Ἄλλ' ἔα με
καὶ τὴν ἐξ ἐμοῦ δυσβουλίαν
παθεῖν τό δεινόν τοῦτο•
Οὐ γάρ πείσομαι οὐδέν τοσοῦτον,
ὥστε μὴ θανεῖν καλῶς.

ΙΣΜΗΝΗ : Ἀλλά στείχε,
εἰ δοκεῖ σοι•
Τοῦτο δ' ἴσθι,
ὅτι ἐρχῆ μὲν ἄνους,
ὀρθῶς δέ φίλη τοῖς φίλοις.

Πολύ πιο μισητή θα 'σαι, αν σωπάσεις,
αν δεν διαλαλήσεις σε όλους αυτά.

Έχεις ζεστή καρδιά για κρύα πράγματα.

Αλλά ξέρω να αρέσω σ' αυτούς που
πιο πολύ απ' όλους πρέπει να αρέσω.

Αν βέβαια μπορέσεις•
Αγαπᾶς ὅμως τα αδύνατα.

Λοιπὸν θα σταματήσω,
ὅταν δεν θα μπορῶ.

Καθόλου ὅμως δεν πρέπει να
κυνηγᾶ κανεῖς τα αδύνατα.

Αν συνεχίσεις να λες αυτά
κι ἐγώ θα σε μησήσω,
καὶ δίκαια θα σε μισήσει
καὶ ο νεκρός.

Αλλά ἄσε μένα,

Καὶ τὴ δική μου κακὴ κρίση
να πάθουμε αὐτό το κακό
γιατί δεν θα πάθω τίποτα τόσο φοβερό
ὥστε να μὴ βρω θάνατο με τιμῆ.

Προχώρα λοιπὸν,
αν ἔτσι θέλεις.

Αὐτό ὅμως να ξέρεις,
ὅτι βαδίζεις ασυλλόγιστη,
ὅμως φίλη πραγματικά σε φίλους.

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΑ

πράσσειν : απαρέμφατο ενεστώτα του ρ. πράττ(σ)ω – ἔπραττον – πράξω – ἔπραξα – πέπραχα – επεπράχειν

δρώης : β' ενικό ευκτικής ενεστώτα του ρ. δρώω – δρω

ἴσθι : προστακτική ενεστώτα του ρ. οἶδα

οἶδα	εἰδῶ	εἰδείην	ἴσθι	εἰδέναι
οἴσθα	εἰδῆς	εἰδείης	ἴστω	
οἶδε	εἰδῆ	εἰδείη		εἰδώς
ἴσμεν	εἰδῶμεν	εἰδείημεν	ἴστε	εἰδυῖα
ἴστε	εἰδῆτε	εἰδείητε	ἴστων	εἰδός
ἴσασι	εἰδῶσι	εἰδείησαν		

κείσομαι : μέλλοντας του κείμαι = βρίσκομαι

πλείων	χρόνος	πλείονες	χρόνοι
πλείονος	χρόνου	πλειόνων	χρόνων
πλείονι	χρόνω	πλείοσι	χρόνοις
πλείονα	χρόνον	πλείονας	χρόνους
πλέον	χρόνε	πλείονες	χρόνοι

ἔφυν : αόριστος β του φύομαι = είμαι από την φύση μου

προύχοιο : β ενικό ευκτικής ενεστώτα του προέχομαι = προφασίζομαι

προτάρβει < προταρβέω = φοβάμαι, είμαι ανήσυχος

κεῦθε < κεύθω = κρύβω

ἄδειν : απαρέμφατο αορίστου β' του ἀνδάνω = αρέσω

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΑ

πράσσειν : τελικό απαρέμφατο αντικείμενο του θέλους

ὅποια σοι δοκεῖ : δευτερεύουσα αναφορική πρόταση αντικείμενο στο ἴσθι (υποκείμενο του δοκεῖ το εἶδέναι)

ποιουση : χρονική – τροπική μετοχή συνημμένη στο μοι

ἀρέσκειν : τελικό απαρέμφατο υποκείμενο του απροσώπου ρ. δει

αμήχανος : κατηγορούμενο από το ἔφυν

το δρᾶν : έναρθρο απαρέμφατο της αναφοράς

χώσουσα : τελική μετοχή από το πορεύσομαι

ἐχθίων : κατηγορούμενο από το ἔση

ἀρέσκουσα : κατηγορηματική μετοχή

ὥστε μη . . . θανείν : δευτερεύουσα συμπερασματική πρόταση

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑ

ὄσια πανουργήσασα : **Οξύμωρο σχήμα**. Η Αντιγόνη θα παραβεί τον ανθρώπινο νόμο του Κρέοντα για να τηρήσει όμως τον άγραφο και ιερό νόμο που επιβάλλει την ταφή όλων των νεκρών

ἀεὶ κείσομαι : Οι Αρχαίοι Έλληνες πιστεύουν στη μεταθανάτια ζωή. Στην λραψωδία της Οδύσειας, ο Οδυσσεύς κατεβαίνει στον Άδη για να συναντήσει τους νεκρούς. Εκεί οι κάτοικοι του κάτω κόσμου βρίσκονται σε μια κατάσταση ύπαρξης και ανυπαρξίας (είναι σχεδόν άορατοι αλλά μιλούν).

φίλη τοις φίλοις : Η Ισμήνη παραδέχεται εδώ την ορθότητα της θέσης της Αντιγόνης. Αυτό τονίζει ακόμα περισσότερο τον αναποφάσιστο χαρακτήρα της, μεγαλώνει όμως και η συμπάθειά μας για αυτήν

**Ερμηνευτικές ερωτήσεις ανοικτού τύπου
(ανάπτυξης και σύντομης απάντησης)**

1. Με ποια επιχειρήματα υποστηρίζει η Αντιγόνη (στ. 69-85) την απόφασή της να θάψει τον αδελφό της;
2. Να επισημάνετε τις αντιδράσεις της Αντιγόνης απέναντι στην Ισμήνη, όταν πληροφορείται πως η αδελφή της δε θα τολμήσει να παρακούσει τις εντολές του Κρέοντα. Να διακρίνετε τις αντιδράσεις αυτές σε εξωτερικές (όσες αφορούν τη συμπεριφορά της) και σε εσωτερικές (όσες αφορούν τα συναισθήματά της).
3. Ποια στοιχεία του χαρακτήρα της Αντιγόνης προβάλλονται στην ενότητα; Να τεκμηριώσετε την απάντησή σας αναφέροντας συγκεκριμένα χωρία.
4. Πώς κρίνετε τον τρόπο με τον οποίο αντιμετωπίζει την αδελφή της η Αντιγόνη; Θα μπορούσε να υποστηρίξει κανείς ότι με τον ίδιο τρόπο συμπεριφέρεται και η Ισμήνη απέναντί της; Να αιτιολογήσετε την απάντησή σας.
5. Η Αντιγόνη προκαλεί την Ισμήνη να μην κρατήσει κρυφή την ταφή που σχεδιάζει για τον Πολυνείκη. Πώς εξηγείτε αυτή την επιμονή της, τη στιγμή μάλιστα που γνωρίζει ότι, αν αποκαλυφθεί η πράξη της, θα ανατραπεί το σχέδιό της και την περιμένει ο θάνατος;
6. *θερμὴν ἐπὶ ψυχροῖσι καρδίαν ἔχεις* (88): Να προσδιορίσετε το γεγονός, το πρόσωπο ή την κατάσταση στην οποία αναφέρεται με το σχόλιό της η Ισμήνη με τα επίθετα *θερμὴν* και *ψυχροῖσι*. Ποιο λογοτεχνικό σχήμα χρησιμοποιεί εδώ ο Σοφοκλής και τι επιτυγχάνει μ' αυτό;
12. Κρίνοντας από τις σκέψεις και τις αντιδράσεις των δυο ηρωίδων ποια πιστεύετε ότι ευθύς εξαρχής κερδίζει τη συμπάθεια των θεατών που παρακολουθούν την παράσταση; Να αιτιολογήσετε την απάντησή σας.

4.3. Γραμματικές ασκήσεις

1. Να γράψετε το β' ενικό πρόσωπο των εγκλίσεων των χρόνων που ζητούνται:

	Οριστική Ενεστώτα	Προστακτική Ενεστώτα	Ευκτική Αορ. α' - β'	Προστακτική Παρακειμένου
κελεύσαιμι				
ποιούμαι				
ἔση				
πορεύσομαι				
λέξεις				
πείσομαι				

Να συμπληρωθούν τα άλλα γένη των αντωνυμιών στην ίδια πτώση και αριθμό.

Αρσενικό	Θηλυκό	Ουδέτερο
		όποια
αὐτοῦ		
		τοσοῦτον
οἷς		
		τάδε
ὄν		

3. ἐμοῦ, ἐγώ, σοι, σύ, με: Να τοποθετήσετε τους τύπους των προσωπικών αντωνυμιών στον παρακάτω πίνακα και να συμπληρώσετε τα κενά. Να γραφούν και οι δεύτεροι τύποι, όπου υπάρχουν.

	Ενικός αριθμός			Πληθυντικός αριθμός		
	α' πρόσ.	β' πρόσ.	γ' πρόσ.	α' πρόσ.	β' πρόσ.	γ' πρόσ.
Ονομ.						
Γεν.						
Δοτ.						
Αιτ.						

4. τοῦτο, ὅς, τάδε: Να κλιθούν στα τρία γένη.

4. Να συμπληρώσετε τα κενά, ώστε να χαρακτηρίζεται η συντακτική θέση που έχουν στο κείμενο οι λέξεις που δίνονται:

κεῖνον (71):	είναι	στο θάψω
ὄσια (74):	είναι	στο πανουργήσασα
ἀρέσκειν (75):	είναι	στο δεῖ
ἀμήχανος (79):	είναι	στο υποκείμενο του ἔφυν
θηρᾶν (92):	είναι	στο.....
ἐχθρά (94):	είναι	στο

4.5. Λεξιλογικές - Σημασιολογικές ασκήσεις

3. Να συνδέσετε τις λέξεις ή φράσεις της στήλης Α με την απόδοσή τους στη νέα ελληνική στη στήλη Β. (Μια λέξη της στήλης Β δε θα χρησιμοποιηθεί).

A	B
1. θηρῶ	α. είμαι δυνατός
2. στείχω	β. περιφρονώ
3. σθένω	γ. κρύβω
4. ἀνδάνω	δ. λέω φανερά
5. ἄτιμα ποιοῦμαι	ε. κυνηγώ
6. δρῶ μετά τινος	στ. φοβούμαι
7. κεύθω	ζ. προχωρώ
8. καταυδῶ	η. αρέσω
9. προταρβῶ	θ. συνεργάζομαι
10. ἐῶ	ι. πείθομαι
	ια. επιτρέπω

**Ωριαία γραπτή δοκιμασία
στην Αρχαία Ελληνική Γλώσσα και Γραμματεία**

Κείμενο: Σοφοκλέους Αντιγόνη, στίχοι 58-77

I. Από το πρωτότυπο

ΙΣΜΗΝΗ: 58 Νῦν δ' αὖ μόνᾳ δὴ νῶ λειμμένα σκόπει
ὄσῳ κάκιστ' ὀλούμεθ', εἰ νόμου βία

60 ψῆφον τυράννων ἢ κρᾶτη παρέξιμεν.
Ἄλλ' ἐννοεῖν χρῆ τοῦτο μὲν γυναῖχ' ὅτι
ἔφυμεν, ὡς πρὸς ἄνδρας οὐ μαχουμένα·
ἔπειτα δ' οὔνεκ' ἀρχόμεσθ' ἐκ κρεισσόνων
καὶ ταῦτ' ἀκούειν κάτι τῶνδ' ἀλγίονα.

65 Ἐγὼ μὲν οὖν αἰτοῦσα τοὺς ὑπὸ χθονὸς
ξυγγνοῖαν ἴσχειν, ὡς βιάζομαι τάδε,
τοῖς ἐν τέλει βεβῶσι πείσομαι· τὸ γὰρ
περισσὰ πράσσειν οὐκ ἔχει νοῦν οὐδένα.

ΑΝΤΙΓΟΝΗ: Οὐτ' ἂν κελεύσαιμ' οὐτ' ἄν, εἰ θέλοις ἔτι

70 πράσσειν, ἐμοῦ γ' ἂν ἠδέως δρώης μέτα.
Ἄλλ' ἴσθ' ὅποιά σοι δοκεῖ, κείνον δ' ἐγὼ
θάψω· καλόν μοι τοῦτο ποιούση θανεῖν.
Φίλη μετ' αὐτοῦ κείσομαι, φίλου μέτα,
ὅσια πανουργήσασ'· ἐπεὶ πλείων χρόνος

75 ὄν δεῖ μ' ἀρέσκειν τοῖς κάτω τῶν ἐνθάδε.
Ἐκεῖ γὰρ αἰεὶ κείσομαι· σοὶ δ' εἰ δοκεῖ,
τὰ τῶν θεῶν ἔντιμ' ἀτιμάσασ' ἔχε.

Να μεταφράσετε τα αποσπάσματα υπογραμμισμένα αποσπάσματα (ΜΟΝΑΔΕΣ 40)

1. α) Ποιο ζήτημα απασχολεί την Ισμήνη και την Αντιγόνη στο παραπάνω απόσπασμα; Να το παρουσιάσετε με συντομία.
- β) Να σημειώσετε ποιες φράσεις του κειμένου εκφράζουν την απόφαση καθεμιάς για το ζήτημα που τις απασχολεί.

Μονάδες 10

2. α) Ποια από τα παρακάτω συναισθήματα, σκέψεις ή αποφάσεις αποδίδονται στην Ισμήνη και ποια στην Αντιγόνη; Να γράψετε στο τετράδιό σας τα ονόματα της Αντιγόνης και της Ισμήνης και δίπλα τους αριθμούς των προτάσεων που τους αντιστοιχούν.

	1.	Φοβάται για τη δική της ζωή και για τη ζωή της αδελφής της.
	2.	Υπακούει στη νόμιμη εξουσία των αρχόντων.
	3.	Περιφρονεί τον κίνδυνο.
• Αντιγόνη	4.	Δεν ακολουθεί τις διαταγές του Κρέοντα.
	5.	Αρνείται να παραβιάσει τους νόμους της πόλης.
• Ισμήνη	6.	Είναι αποφασισμένη να τιμήσει το νεκρό αδελφό της.
	7.	Ζητάει από τους θεούς του κάτω κόσμου να τη συγχωρήσουν για την απόφασή της.
	8.	Δεν τολμά να αντισταθεί στην εξουσία των ανδρών.

- β) Να γράψετε **σύντομα τα επιχειρήματα** με τα οποία η Ισμήνη και η Αντιγόνη αιτιολογούν την απόφασή τους σχετικά με το ζήτημα της ταφής του Πολυνείκη.

Μονάδες 10

3. Σε ποιες έννοιες της Α στήλης αντιστοιχούν οι ορισμοί της Β στήλης; Να σημειώσετε το γράμμα στο τετράγωνο που αντιστοιχεί. Δύο στοιχεία της Β στήλης περισσεύουν.

A	B
α. μύθος	Η θεατρική πράξη, όπου αναπτύσσεται και προωθείται η σκηνική δράση.
β. διάνοια	Ο σκηνικός κόσμος στο σύνολό του, δηλαδή ό,τι σήμερα ονομάζουμε σκηνογραφία και ενδυματολογία.
	Οι ενοχές, ο ψυχικός πόνος και η συντριβή που νιώθει ο τραγικός ήρωας μέχρι τη λύση του δράματος.
γ. όψη	Η υπόθεση του έργου.
	Ο μυθολογικός κύκλος από τον οποίο αντλούσαν θέματα για τις τραγωδίες τους οι ποιητές.
δ. ήθος	Οι ιδέες που διατυπώνουν τα πρόσωπα της

- ε. επεισόδιο
τραγωδίας και τα επιχειρήματα με τα οποία τις υποστηρίζουν.
Ο χαρακτήρας των ηρώων και ο τρόπος που αντιδρούν σε κάθε περίπτωση. (10 ΜΟΝΑΔΕΣ)

4. Σημειώστε Χ στη στήλη «σωστό» ή στη στήλη «λάθος», αν η αντίστοιχη πρόταση είναι σωστή ή λανθασμένη:

	Σωστό	Λάθος	
• ποιούση: είναι μτχ. ενεστ. του ρ. ποιῶ	☐	☐	
• μέν: είναι διαζευκτικός σύνδεσμος	☐	☐	
• ὀρθῶς: είναι επίρρημα συγκριτικού βαθμού	☐	☐	
• παθειῖν: είναι απαρέμφατο αορίστου β' του πάσχω	☐	☐	
• ὥστε: είναι συμπερασματικός σύνδεσμος	☐	☐	
• δίκη: είναι ουσιαστικό β' κλίσης	☐	☐	Μονάδες 10 (5 +5)

β) *τυράννων, τοὺς ὑπὸ χθονός, τοῖς βεβῶσι, τὸ πράσσειν, τοῖς κάτω*: Να αναγνωρίσετε συντακτικώς τις λέξεις.

Μονάδες 10 (5 + 5)

5. Να συνδέσετε τις λέξεις ή φράσεις της στήλης Α με την απόδοσή τους στη νέα ελληνική στη στήλη Β. (Μια λέξη της στήλης Β δε θα χρησιμοποιηθεί).

A	B
11. θηρῶ	α. είμαι δυνατός
12. στείχω	β. περιφρονώ
13. σθένω	γ. κρύβω
14. ἀνδάνω	δ. λέω φανερά
15. ἄτιμα ποιοῦμαι	ε. κυνηγώ
16. δρῶ μετά τινος	στ. φοβούμαι
17. κεύθω	ζ. προχωρώ
18. καταυδῶ	η. αρέσω
19. προταρβῶ	θ. συνεργάζομαι
20. ἐῶ	ι. πείθομαι
	ια. επιτρέπω

ΚΑΛΗ ΕΠΙΤΥΧΙΑ !!!

**Ωριαία γραπτή δοκιμασία
στην Αρχαία Ελληνική Γλώσσα και Γραμματεία**

Κείμενο: Σοφοκλέους *Αντιγόνη*, στίχοι 58-77

I. Από το πρωτότυπο

ΙΣΜΗΝΗ: 58 Νῦν δ' αὖ μόνᾳ δὴ νῶ λειψιμμένα σκόπει
ὄσφ' ἀκίιστ' ὀλούμεθ', εἰ νόμου βία

60 ψῆφον τυράννων ἢ κράτη παρέξιμεν.
Ἄλλ' ἐννοεῖν χρῆ τοῦτο μὲν γυναῖχ' ὅτι
ἔφυμεν, ὡς πρὸς ἄνδρας οὐ μαχομένα·
ἔπειτα δ' οὖνεκ' ἀρχόμεσθ' ἐκ κρεισσόνων
καὶ ταῦτ' ἀκούειν κάτι τῶνδ' ἀλγίονα.

65 Ἐγὼ μὲν οὖν αἰτοῦσα τοὺς ὑπὸ χθονὸς
ξύγγνοιαν ἴσχειν, ὡς βιάζομαι τάδε,
τοῖς ἐν τέλει βεβῶσι πείσομαι· τὸ γὰρ
περισσὰ πράσσειν οὐκ ἔχει νοῦν οὐδένα.

ΑΝΤΙΓΟΝΗ: Οὐτ' ἂν κελεύσαιμ' οὐτ' ἂν, εἰ θέλοις ἔτι
70 πράσσειν, ἐμοῦ γ' ἂν ἠδέως δρώης μετὰ.
Ἄλλ' ἴσθ' ὅποιά σοι δοκεῖ, κείνον δ' ἐγὼ
θάψω· καλόν μοι τοῦτο ποιούση θανεῖν.
Φίλη μετ' αὐτοῦ κείσομαι, φίλου μετὰ,
ὄσια πανουργήσασ'· ἐπεὶ πλείων χρόνος
75 ὄν δεῖ μ' ἀρέσκειν τοῖς κάτω τῶν ἐνθάδε.
Ἐκεῖ γὰρ αἰεὶ κείσομαι· σοὶ δ' εἰ δοκεῖ,
τὰ τῶν θεῶν ἐντιμ' ἀτιμάσασ' ἔχε.

Να μεταφράσετε τα αποσπάσματα υπογραμμισμένα αποσπάσματα (ΜΟΝΑΔΕΣ 40)

1. α) Ποιο ζήτημα απασχολεί την Ισμήνη και την Αντιγόνη στο παραπάνω απόσπασμα; Να το παρουσιάσετε με **συντομία**.
- β) Να σημειώσετε ποιες **φράσεις** του κειμένου εκφράζουν την απόφαση καθεμιάς για το ζήτημα που τις απασχολεί.

Μονάδες 10

2. α) Ποια από τα παρακάτω συναισθήματα, σκέψεις ή αποφάσεις αποδίδονται στην Ισμήνη και ποια στην Αντιγόνη; Να γράψετε στο τετράδιό σας τα ονόματα της Αντιγόνης και της Ισμήνης και δίπλα τους αριθμούς των προτάσεων που τους αντιστοιχούν.

	1.	Φοβάται για τη δική της ζωή και για τη ζωή της αδελφής της.
	2.	Υπακούει στη νόμιμη εξουσία των αρχόντων.
	3.	Περιφρονεί τον κίνδυνο.
• Αντιγόνη	4.	Δεν ακολουθεί τις διαταγές του Κρέοντα.
	5.	Αρνείται να παραβιάσει τους νόμους της πόλης.
• Ισμήνη	6.	Είναι αποφασισμένη να τιμήσει το νεκρό αδελφό της.
	7.	Ζητάει από τους θεούς του κάτω κόσμου να τη συγχωρήσουν για την απόφασή της.
	8.	Δεν τολμά να αντισταθεί στην εξουσία των ανδρών.

- β) Να τεκμηριώσετε τον αριστοτελικό χαρακτηρισμό **κατά το είκος** αναφορικά με την Ισμήνη, χρησιμοποιώντας αναφορές από το κείμενο.

Μονάδες 10

3. Σε ποιες έννοιες της Α στήλης αντιστοιχούν οι ορισμοί της Β στήλης; Να σημειώσετε το γράμμα στο τετράγωνο που αντιστοιχεί. Δύο στοιχεία της Β στήλης περισσεύουν.

A	B
α. μύθος	Η θεατρική πράξη, όπου αναπτύσσεται και προωθείται η σκηνική δράση.
β. διάνοια	Ο σκηνικός κόσμος στο σύνολό του, δηλαδή ό,τι σήμερα ονομάζουμε σκηνογραφία και ενδυματολογία.
	Οι ενοχές, ο ψυχικός πόνος και η συντριβή που νιώθει ο τραγικός ήρωας μέχρι τη λύση του δράματος.
γ. όψη	Η υπόθεση του έργου.
	Ο μυθολογικός κύκλος από τον οποίο αντλούσαν θέματα για τις τραγωδίες τους οι ποιητές.
δ. ήθος	Οι ιδέες που διατυπώνουν τα πρόσωπα της

- ε. επεισόδιο
τραγωδίας και τα επιχειρήματα με τα οποία τις υποστηρίζουν.
Ο χαρακτήρας των ηρώων και ο τρόπος που αντιδρούν σε κάθε περίπτωση. (10 ΜΟΝΑΔΕΣ)

4. Σημειώστε Χ στη στήλη «σωστό» ή στη στήλη «λάθος», αν η αντίστοιχη πρόταση είναι σωστή ή λανθασμένη:

	Σωστό	Λάθος	
• σκόπει: είναι προστακτική ενεστ. του ρ. σκοπέω -ω	☐	☐	
• μέν: είναι διαζευκτικός σύνδεσμος	☐	☐	
• ὀρθῶς: είναι επίρρημα συγκριτικού βαθμού	☐	☐	
• κελεύω: είναι ευκτική ενεστῶτα του κελεύ	☐	☐	
• αἰεί: είναι χρονικό επίρρημα	☐	☐	
• ἀρέσκειν :είναι αντικείμενο απρόσωπου ρήματος	☐	☐	Μονάδες 10 (5 +5)

β) *τυράννων, τοὺς ὑπὸ χθονός, τοῖς βεβῶσι, τὸ πράσσειν, τοῖς κάτω*: Να αναγνωρίσετε συντακτικώς τις λέξεις.

Μονάδες 10 (5 + 5)

5. Να συνδέσετε τις λέξεις ή φράσεις της στήλης Α με την απόδοσή τους στη νέα ελληνική στη στήλη Β. (Μια λέξη της στήλης Β δε θα χρησιμοποιηθεί).

A	B
21. θηρῶ	α. είμαι δυνατός
22. στείχω	β. περιφρονώ
23. σθένω	γ. κρύβω
24. ἀνδάνω	δ. λέω φανερά
25. ἄτιμα ποιῶμαι	ε. κυνηγώ
26. δρῶ μετά τινος	στ. φοβούμαι
27. κεύθω	ζ. προχωρώ
28. καταυδῶ	η. αρέσω
29. προταρβῶ	θ. συνεργάζομαι
30. ἐῶ	ι. πείθομαι
	ια. επιτρέπω

ΚΑΛΗ ΕΠΙΤΥΧΙΑ !!!

χαία Ελληνική Γλώσσα και Γραμματεία

Κείμενο: Σοφοκλέους Αντιγόνη, στίχοι 58-77

I. Από το πρωτότυπο

ΙΣΜΗΝΗ: 58 Νῦν δ' αὖ μόνᾳ δὴ νῶ λειψιμμένα σκόπει
ὄσῳ κάκιστ' ὀλούμεθ', εἰ νόμου βία

60 ψῆφον τυράννων ἢ κράτη παρέξιμεν.
Ἄλλ' ἐννοεῖν χρὴ τοῦτο μὲν γυναῖχ' ὅτι
ἔφυμεν, ὡς πρὸς ἄνδρας οὐ μαχομένα·
ἔπειτα δ' οὐνεκ' ἀρχόμεσθ' ἐκ κρεισσόνων
καὶ ταῦτ' ἀκούειν κάτι τῶνδ' ἀλγίονα.

65 Ἐγὼ μὲν οὖν αἰτουῖσα τοὺς ὑπὸ χθονὸς
ξύγγοιαν ἴσχειν, ὡς βιάζομαι τάδε,
τοῖς ἐν τέλει βεβῶσι πείσομαι· τὸ γὰρ
περισσὰ πράσσειν οὐκ ἔχει νοῦν οὐδένα.

ΑΝΤΙΓΟΝΗ: Οὐτ' ἂν κελεύσαιμ' οὐτ' ἂν, εἰ θέλοις ἔτι

70 πράσσειν, ἐμοῦ γ' ἂν ἠδέως δρώης μέτα.
Ἄλλ' ἴσθ' ὁποῖά σοι δοκεῖ, κείνον δ' ἐγὼ
θάψω· καλὸν μοι τοῦτο ποιούση θανεῖν.
Φίλη μετ' αὐτοῦ κείσομαι, φίλου μέτα,
ὅσια πανουργήσασ'· ἐπεὶ πλείων χρόνος

75 ὄν δεῖ μ' ἀρέσκειν τοῖς κάτω τῶν ἐνθάδε.
Ἐκεῖ γὰρ αἰεὶ κείσομαι· σοὶ δ' εἰ δοκεῖ,
τὰ τῶν θεῶν ἐντιμ' ἀτιμάσασ' ἔχε.

Να μεταφράσετε τα αποσπάσματα υπογραμμισμένα αποσπάσματα (ΜΟΝΑΔΕΣ 40)

B. Ερωτήσεις

1. α) Ποια τα επιχειρήματα της Ισμήνης στην πρόταση της Αντιγόνης να θάψουν τον αδελφό τους;

Μονάδες 18

β) Να εντοπίσετε τρεις ρηματικές φράσεις από το κείμενο που αιτιολογούν την απάντησή της.

Μονάδες 10

2. Να γράψετε στη Β στήλη τον πληθυντικό των λέξεων της Α στήλης.

	A	B		A	B
α	μήτηρ		γ	σκόπει	
.			.		
β	κοινόν		δ	άραξας	
.	(57)		.		

Μονάδες 8

3. 'Αλλ' έννοεῖν χρῆ τοῦτο μὲν γυναῖχ' ὅτι ἔφυσεν...: Να αναγνωρίσετε συντακτικά τις υπογραμμισμένες λέξεις.

Μονάδες 4

4. Α. Να σχηματίσετε τα σύνθετα ρήματα και να γράψετε ένα παράγωγο ουσιαστικό στη νέα ελληνική για καθένα από αυτά:

ἐπί + νοῶ =

κατά + νοῶ =

παρά + νοῶ =

σύν + πονῶ =

πρό + πονῶ =

κατά + πονῶ =

Β. Να σχηματίσετε ονοματικά σύνολα με επίθετα που συνοδεύουν τα ουσιαστικά που γράψατε (ένα για κάθε ουσιαστικό). (ΜΟΝΑΔΕΣ 12)

5. Ποιες πληροφορίες της Β στήλης αντιστοιχούν σε καθεμιά από τις γιορτές του Διονύσου όπως δίνονται στην Α στήλη; (Μονάδες 8)

Να σημειώσετε τον ή τους αριθμούς της Α στήλης στο αντίστοιχο τετράγωνο της Β στήλης:

	A	B	
1	Τα Μεγάλα ή έν	Γιορτάζονταν στα μέσα του	
.	ἄστει Διονύσια	μήνα Γαμηλιώνα (μέσα	
		Ιαν.-Φεβρ.).	
2	Τα Μικρά ή κατ'	Είναι η πιο λαμπρή γιορτή	
.	ἀγροῦς Διονύσια	προς τιμὴν του Διονύσου.	
		Γίνονται επαναλήψεις	
		δραμάτων.	

3 .	Τα Λήνιαια	Παρουσιάζονται νέα δράματα.
4 .	Τα Ανθεστήρια	Σ' αυτή τη γιορτή δε γίνονταν, αρχικά τουλάχιστον, δραματικοί αγώνες.

ΠΑΡΟΔΟΣ (100-161)

Τι είναι η πάροδος ;

Είναι το **τραγούδι** που τραγουδά ο χορός ενώ βαδίζει ρυθμικά κατά την είσοδό του στην ορχήστρα. Ο χορός αποτελείται από 15 μέλη : τον κορυφαίο και δυο επταμελή τμήματα. Πάροδος ονομάζεται και η **είσοδος του χορού** στην ορχήστρα. Όπως επίσης και οι δύο **διάδρομοι** μπροστά από την σκηνή στο θέατρο.

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑ

επτάπυλος Θήβη : με το επίθετο επτάπυλος δηλώνονται οι επτά πύλες της πόλης των Θηβών όπου και στάθηκαν οι επτά αρχηγοί των Αργείων.

Διοκαίων υπέρ ρεέθρων : Πηγή στα δυτικά της Θήβας. Μυθολογικά ήταν κόρη του Ηλίου και σύζυγος του Λύκου, του βασιλιά της Θήβας.

Δράκων : Οι Θηβαίοι παρεμβάλλονται με τον Δράκοντα γιατί ήταν από γενιά δράκοντα. Ο μυθικός βασιλιάς Κάδμος είχε σκοτώσει τον δράκοντα στην Θήβα και με υπόδειξη της Αθηνάς είχε θάψει τα δόντια του. Από εκεί βγήκαν οι Θηβαίοι.

Επτά λοχαγοί : Οι επτά λοχαγοί των Αργείων και αντίστοιχα οι υπερασπιστές οι Θηβαίοι είναι οι εξής :

Τηδεύς	Μελάνιππος
Καπανεύς	Πολυφόντης
Ετέοκλος	Μεγαρεύς
Ιποδέμων	Υπέρβιος
Παρθενοπιάιος	Ακτωρ
Αμφιάραος	Λασθένης
Πολυνείκης	Ετεοκλής

Νίκη : Είναι θεά και παρουσιάζεται με φτερά.

Βάκχιος : Άλλο όνομα του θεού Διονύσου, για τον οποίον έλεγαν ότι γεννήθηκε στην Θήβα. Γιος του Δία και της Σεμέλης, κόρης του Κάδμου.

Α' Επεισόδιο (162- 222)

Ανάλυση σε ενότητες

Α' Ενότητα : 162 – 174 Εισαγωγή (Ιστορικό του δυναστικού προβλήματος και προσφερόμενη λύση)

Β' Ενότητα : 175-191 Σκεπτικό (Προγραμματικές αρχές)

Γ' Ενότητα : 192-206 Διατακτικό (Διαταγές για την ταφή του Έτεοκλή και την ατίμωση του Πολυνείκη)

Δ' Ενότητα : 207-210 Επίλογος

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑ

ἔσται ἰκέσθαι : ο Κρέοντας δικαιολογεί εδώ την παρουσία του χορού (Θηβαίοι γέροντες). Προσκάλεσε με αγγελιαφόρους την αριστοκρατική τάξη για να τις ανακοινώσει τις πολιτικές εξελίξεις. Ο Κρέοντας επιζητά την συμπαράσταση του χορού.

κατ' αγχιστεία γένους : Η βασιλεία ήταν κληρονομική. Καθώς όλοι οι απόγονοι αρσενικού γένους του Οιδίποδα είχαν εξοντωθεί, δικαιωματικά ο Κρέοντας ήταν ο βασιλιάς.

πρὶν ἀρχαῖς καὶ νόμοις ἐντριβῆς φανῆ : Αναχρονισμός του Σοφοκλή.Στα χρόνια του Κρέοντα δεν ήταν δυνατόν στον απλό πολίτη να συμμετέχει στην εξουσία. Ο Σοφοκλής εδώ απηχεί την περίοδο της δημοκρατίας του Περικλή.

A Επεισόδιο (223-280)**Ανάλυση σε ενότητες**

A Ενότητα : 223-236 Μονόλογος του φύλακα

B Ενότητα : 237-247 Διάλογος φύλακα - Κρέοντα

Γ Ενότητα : 248-277 Μονόλογος φύλακα

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑ

αφού με σκόνη τον πασπάλισε : Το απλό πασπάλισμα του νεκρού με σκόνη υποκαθιστά την κανονική ταφή. Σύμφωνα με αρχαίους συγγραφείς ο περαστικός που συναντούσε πτώμα άταφο έπρεπε να το καλύψει με λίγο χώμα και να τον στρέψει προς την δύση, ειδάλλως θα ήταν καταραμένος.

ποιος άντρας τόλμησε ... : Τραγική ειρωνεία. Ο δράστης δεν είναι άντρας όπως φαντάζεται ο Κρέοντας αλλά γυναίκα, η Αντιγόνη.

ο πρώτος φρουρός της ημέρας : Ο Κρέοντας είχε εκδώσει το διάταγμα για την φύλαξη του νεκρού λίγο πριν το χάραμα. Η Αντιγόνη προφανώς μετά τον διάλογο της με την Ισμήνη έτρεξε στο σημείο που βρισκόταν η σορός του νεκρού και ενώ η φρουρά είχε μόλις εγκατασταθεί ή στην αλλαγή των φρουρών σκέπασε τον νεκρό.

ήμασταν πρόθυμοι και καυτά σίδηρα να πιάσουμε : Πρόκειται για τις συνηθισμένες στην αρχαιότητα θεοκρισίες ή θεοδικίες. Όποιος πίστευε στην αθωότητά του έπρεπε να αντέξει μια δοκιμασία που συνήθως είχε να κάνει με την φωτιά (δια πυρός ιέναι).

Πιθανόν τα αναστενάρια (το έθιμο της πυροβολίας που διατηρείται ακόμα και σήμερα στην Ελλάδα) να αποτελεί μακρινή ανάμνηση του αρχαίου θεσμού.

Ανάλυση των κατά ποιον μέρη της τραγωδίας

μύθος : Υπάρχει σαφής εξέλιξη του μύθου. Ο νεκρός τάφηκε έστω και πρόχειρα, συνεπώς η διαταγή του Κρέοντα παραβιάστηκε. Παράλληλα ένα καινούργιο πρόσωπο κάνει την εμφάνισή του, ο φύλακας, που θα προκαλέσει εξέλιξη της πλοκής.

ήθος : Ο Σοφοκλής διαγράφει με προσοχή το ήθος κυρίως του φύλακα. Είναι απλοϊκός, αφελής, αρκετά φλύαρος, εκνευριστικά ελκρινής αλλά και μοιρολάτρης, επιρρεπής σε δεισιδαιμονίες. Παράλληλα είναι κουτοπόνηρος. Μέσα στην αφέλειά του αποκαλύπτει ότι δεν έχει ιδιαίτερη σημασία στην ηθική πλευρά της διαταγής του Κρέοντα (την οποία μάλλον υποσυνείδητα θεωρεί ύβρη), αλλά νοιάζεται για την προσωπική του σωτηρία. Τα λόγια του διαγράφουν το ήθος και των άλλων φυλάκων που είναι άνθρωποι του λαού, φοβισμένοι και απλοϊκοί.

Ο Κρέοντας αντίθετα είναι μάλλον ανεκτικός, αποδέχεται την φλυαρία του φύλακα και οργίζεται όταν πράγματι ο φύλακας υπερβαίνει τα όρια. Η συναισθηματική του κατάσταση εξελίσσεται από την αρχική του **απορία**, στην **έκπληξη** και τελικά στην **οργή**.

όψη : Η παρουσία του φύλακα σκηνοθετείται προσεκτικά. Μπαίνει από την αριστερή πάροδο, λαχανιασμένος και φοβισμένος και στολίζει την διήγησή του με χαρακτηριστικές κινήσεις.

διάνοια : Η κυριότερη ιδέα που αναπτύσσεται στην ενότητα είναι η θεόσταλη ερμηνεία του γεγονότος της ταφής. Ο φύλακας και ο χορός πιθανολογούν μια θεϊκή επέμβαση γιατί η όλη υπόθεση σχετίζεται με το θεϊκό δίκαιο.

λέξη : Ο λόγος του φύλακα κυριαρχείται από προσωποποιήσεις και μεταφορές, ενώ υπάρχει σε αρκετά σημεία πολυσύνδετο, για να εκφρασθεί η αγωνία της όλης κατάστασης.

Η αμαρτία του Κρέοντα

Σύμφωνα με τον Αριστοτέλη σε κάθε τραγωδία ο τραγικός ήρωας 'πέφτει' από κάποια αμαρτία. Η αμαρτία του Κρέοντα είναι η προσβολή στο θείο νόμο της απόδοσης τιμών στους νεκρούς. Ο λανθασμένος ισχυρισμός του Κρέοντα είναι ότι δεν πρέπει να τιμώνται οι προδότες μιας πόλης, με τον ίδιο τρόπο που τιμώνται οι ήρωες. Ο Πολυνείκης πράγματι θα μπορούσε να θεωρηθεί προδότης και να μην ταφεί στην πόλη. Το αμάρτημα του Κρέοντα είναι ότι απαγορεύει εντελώς την ταφή του.

Α' ΕΠΕΙΣΟΔΙΟ

280-331

ΚΡΕΩΝ : Παῦσαι,
 πρὶν καὶ ἐμέ,
 λέγων μεστῶσαι ὀργῆς.
 μὴ ἐφευρεθῆς ἄνους τε
 καὶ γέρον ἄμα·
 λέγεις γὰρ οὐκ ἀνεκτά,
 λέγων δαίμονας ἰσχειν πρόνοιαν
 περὶ τοῦδε τοῦ νεκροῦ·
 πότερον ὑπερτιμῶντες ὡς εὐεργέτην
 ἔκρυπτον αὐτόν,
 ὅστις ἦλθε πυρώσων
 ἀμφικίονας ναοὺς κἀναθήματα
 καὶ γῆν ἐκείνων
 καὶ νόμους διασκεδῶν;
 Ἦ εἰσορᾶς θεοὺς
 τιμῶντας τοὺς κακοὺς;
 Οὐκ ἔστιν·
 ἀλλὰ πόλεως ἄνδρες
 καὶ πάλαι
 μόλις φέροντες ταῦτα
 ἐρρόθουν ἐμοί
 κρυφῆ, κάρᾳ σεῖοντες,
 οὐδ' ὑπὸ ζυγῶ εἶχον
 λόφον δικαίως,
 ὡς στέργειν ἐμε.
 Ἐκ τῶνδε ἐξεπίσταμαι καλῶς
 παρηγμένους τούτους
 μισθοῖσιν
 εἰργάσθαι τάδε.
 Οὐδέν γάρ νόμισμα
 ἀνθρώποισι κακόν ἔβλαστε
 οἶον ἄργυρος·
 τοῦτο καὶ πόλεις πορθεῖ,
 τόδ' ἐξανίστησιν
 ἄνδρας δόμων,
 τόδ' ἐκδιδάσκει
 καὶ παραλάσσει
 φρένας χρηστάς βροτῶν

ΚΡΕΩΝ: Σταμάτα,
 πρὶν καὶ ἐμένα
 με τὰ λόγια σου
 γεμίσεις θυμό,
 μήπως δειχτεῖς ἀνόητος
 καὶ γέροντας συνάμα·
 γιατί λες ἀνυπόφορα πράγματα
 ὅταν ἰσχυρίζεσαι ὅτι οἱ θεοὶ ἔχουν ἐγνοια
 γιὰ τοῦτο το νεκρό·
 γιατί ἀραγε, ἐπειδὴ τον τιμοῦσαν ὡς εὐεργέτη
 θέλησαν νὰ τον θάψουν,
 αὐτόν που ἔρθε νὰ κάψει
 τοὺς περίστουλους ναοὺς καὶ τὰ ἀφιερῶματα
 καὶ νὰ ἐρημώσῃ τὴ γῆ ἐκείνων
 καὶ νὰ καταλύσῃ τοὺς νόμους ;
 Ἦ βλέπεις ὅτι οἱ θεοὶ
 τιμᾶνε τοὺς κακοὺς;
 Δεν εἶναι δυνατό·
 ἀλλὰ κάποιοι ἄνδρες μέσα στὴν πόλη
 ἀπὸ τὴν ἀρχὴ κιόλας
 με δυσκολία υπέφεραν τὴ διαταγὴ μου
 καὶ ἐνάντιά μου μουρμούριζαν
 κρυφά, κουνώντας τὸ κεφάλι,
 καὶ οὔτε ἐβάζαν υπάκουα τὸν τράχηλο κάτω
 ἀπὸ τὸ ζυγὸ
 ὥστε νὰ πειθαρχήσουν σὲ μένα.
 Ἀπὸ αὐτοὺς ἐδῶ γνωρίζω πολὺ καλά
 ὅτι παρασύρθηκαν αὐτοὶ
 με χρήματα
 καὶ ἔχουν κάνει αὐτὰ ἐδῶ.
 Γιατί συνήθεια καμιά
 δε βλάστησε στους ἀνθρώπους τόσο κακὴ
 ὅσο τὸ χρῆμα·
 αὐτὸ καὶ πόλεις κυριεύει,
 αὐτὸ καὶ ξεσηκώνει
 ἄντρες ἀπὸ τὰ σπίτια τοὺς
 αὐτὸ καὶ καθοδηγεῖ καὶ διαστρέφει τὶς δίκαιες
 γνώμες τῶν ἀνθρώπων

ἴστασθαι προς αἰσχρά πράγματα·
 ἔδειξε δ' ἀνθρώποις
 ἔχειν πανουργίας και εἰδέναι
 δυσσέβειαν παντός ἔργου.
 Ὅσοι δε μισθαροῦντες
 ἦνυσαν τάδε,
 χρόνω ποτέ ἐξέπραξαν
 ὡς δοῦναι δίκην.
 Ἄλλ' εἶπερ Ζεὺς
 ἴσχει ἔτι ἐξ ἐμοῦ σέβας,
 εὖ τοῦτο ἐπίστασο,
 ὄρκιος δε σοι λέγω,
 εἰ μη εὐρόντες ἐκφανεῖτε
 ἐς ὀφθαλμούς ἐμούς
 τόν αὐτόχειρα τοῦσε τοῦ τάφου
 οὐχ ὑμῖν ἀρκέσει
 μῶνος Ἄιδης,
 πρὶν ζῶντες κρεμαστοί
 δηλώσητε τήνδε ὕβριν,
 ἵνα εἰδότες ἐνθεν οἰστέον
 το κέρδος το λοιπόν
 ἀρπάζητε
 και μάθητε ὅτι οὐ δεῖ
 φιλεῖν το κερδαίνειν
 ἐξ ἅπαντος.
 Ἴδοις γάρ ἂν
 ἐκ τῶν αἰσχροῶν λημμάτων
 τους πλείονας ἀτωμένους
 ἢ σεσωσμένους.

ΦΥΛ.: Δώσεις εἰπεῖν τι
 ἢ ἴω οὕτω στραφεῖς;

ΚΡΕ.: Οὐκ οἶσθα
 ὡς και νῦν λέγεις ἀνιαρῶς;

ΦΥΛ.: Ἐν τοῖσιν ὡσὶν
 ἢ ἐπὶ τῇ ψυχῇ δάκνη;

ΚΡΕ.: Τι δαί ῥυθμίζεις
 τήν ἐμήν λύπην ὅπου ;

να στρέφονται σε ἀνομες πράξεις·
 και τους ανθρώπους διδάσκει
 να κάνουν πανουργίες και να γνωρίζουν
 ὅλα τα ἀνόσια ἔργα.
 Ὅσοι ὁμως παίρνοντας λεφτά,
 ἔκαναν αὐτά
 πέτυχαν ὡστε αργά ἢ γρήγορα
 να τιμωρηθοῦν.
 Αν ὁμως σέβομαι
 ἀκόμη το Δία
 καλά να το ξέρεις,
 με ὄρκο σου το λέω,
 αν δεν ανακαλύψετε και δε φέρετε
 μπροστά στα μάτια μου
 το δράστη αὐτῆς τῆς ταφῆς
 δε θα εἶναι ἀρκετός για σας
 ο θάνατος μόνο,
 πριν ζωντανοί στην κρεμάλα
 φανερώσετε αὐτή την παρανομία,
 για να μάθετε ἀπὸ πού πρέπει να βγάξετε
 το κέρδος κι ἀπ' ἐδῶ και πέρα ἀπὸ κει
 να το ἀρπάζετε
 και για να καταλάβετε ὅτι δεν πρέπει
 να αγαπάτε να κερδίζετε
 ἀπὸ παντού.
 Γιατί μπορείς να δεις
 ἀπὸ τα παράνομα κέρδη
 οἱ πιο πολλοί να καταστρέφονται
 παρὰ να ἔχουν σωθεῖ.

ΦΥΛ.: Θα με αφήσεις κάτι να πω
 ἢ ἔτσι μεταβολή να κάνω και να φύγω;

ΚΡΕ.: Δεν καταλαβαίνεις
 ὅτι και τώρα που μιλάς μ' ενοχλεῖς;

ΦΥΛ.: Στα αυτιά
 ἢ στην ψυχῇ νιώθεις το δάγκωμα του πόνου;

ΚΡΕ.: Τι λοιπόν κανονίζεις
 πού εἶναι η λύπη μου;

ΦΥΛ. : Ὁ δρῶν σ' ἀνιᾶ
τάς φρένας, τὰ δ' ὄτα ἐγώ.

ΚΡΕ. : Οἴμοι ὡς εἶ δήλον
ἐκπεφυκός λάλημα.

ΦΥΛ. : Οὐκουν ποιήσας ποτέ
τό γ' ἔργον τοῦτο.

ΚΡΕ. : Και ταῦτα προδούς γε
Την ψυχὴν ἐπ' ἀργύρω.

ΦΥΛ. : Φεῦ! Ἦ δεινόν
και ψευδῆ δοκεῖν
ὦ δοκεῖ γε.

ΚΡΕ. : Κόμψευε νυν την δόξαν·
εἰ δε μοι φανεῖτε μοι
τούς δρῶντας ταῦτα ἐξερεῖτε
ὅτι τὰ δειλά κέρδη
πημονάς ἐργάζεται.

ΦΥΛ. : Ἄλλ' μάλιστα μέν
εὐρεθείη· ἐαν δε τοι ληφθῆτε
καί μη, τοῦτο γάρ τύχη κρινεῖ,
οὐκ ἔσθ' ὅπως σύ ὄψει με
δεῦρο ἐλθόντα.
Καί νῦν γάρ σωθεῖς
ἐκτός ἐλπίδος
γνώμης τ' ἐμῆς
ὀφείλω τοῖς θεοῖς πολλήν χάριν.

ΦΥΛ. : Αυτός που το 'κανε ταράζει
τη ψυχὴ σου, τα αὐτιά σου ἐγώ.

ΚΡΕ. : Αλίμονο, πόσο εἶναι φανερό
ὅτι γεννήθηκες φλύαρος.

ΦΥΛ. : Σε καμιά περίπτωση ὁμως δεν
ἔχω κάμει αὐτή την πράξη.

ΚΡΕ. : Ὅχι μόνο αὐτό ἀλλά πούλησες
τη ψυχὴ σου για χρήματα.

ΦΥΛ. : Αλίμονο! Εἶναι φοβερό
να σχηματίζει εσφαλμένες αντιλήψεις
αὐτός που παίρνει αποφάσεις.

ΚΡΕ. : Κάνε τον ἐξυπνο με τη λέξη δόξα·
αν ὁμως δε μου φανερώσετε
τους δράστες αὐτῆς της πράξης θα πείτε
ὅτι τα ἀνέντιμα κέρδη
φέρνουν συμφορές.

ΦΥΛ. : Πάνω ἀπ' ὅλα μακάρι
να βρεθεί· εἴτε ὁμως πιαστεῖ
εἴτε ὄχι, αὐτό η τύχη θα το κρίνει,
με κανένα τρόπο δε θα με δεις
να 'ρθω πίσω ἐδῶ πέρα.
Γιατί και τώρα που σώθηκα
χωρίς να το ἐλπίζω
και να το πιστεύω,
χρωστάω στους θεοὺς μεγάλη
ευγνωμοσύνη

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΑ

μεστῶσαι : απαρέμφατο αορίστου του μεστόω –ῶ= γεμίζω > μεστός

ὁ ἄνους	οἱ ἄνοι	τό οὔς	τά ὄτα
τοῦ ἄνου	τῶν ἄνων	τοῦ ὠτός	τῶν ὠτων
τῷ ἄνω	τοῖς ἄνοις	τῷ ὠτί	τοῖς ὠσίν
τόν ἄνου	τούς ἄνους	το οὔς	τά ὄτα
- ἄνου	- ἄνοι	- οὔς	- ὄτα

διασκεδῶν < διασκεδάννυμι – διεσκεδάννυν – διασκεδάσω –

διεσκεδάσα = σκορπίζω

παρηγμένους < παράγομαι εκ τινός = παρασύρομαι

ἔξανίστημι τινά = ξεσηκώνω

οἰστέον : ρηματικό επίθετο του φέρω =πρέπει να αποκομίζω

ἴω : υποτακτική μέλλοντα του εἶμι

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΑ

μή 'φευρεθῆς : δευτερεύουσα ενδοιαστική πρόταση

ἄνους – γέρων : κατηγορούμενα

πυρώσων – διασκεδάσων : τελικές μετοχές από το ἦλθεν

τιμῶντας : κατηγορηματική μετοχή από το εἰσορᾶς

παρηγμένους : κατηγορηματική μετοχή

ἴστασθαι : απαρέμφατο του αποτελέσματος

εἶπερ ἴσχει Ζεύς . . . εὖ ἐπίστασο : υποθετικός λόγος του μη

πραγματικού

ἔνθα οἰστέον : δευτερεύουσα πλάγια ερωτηματική πρόταση

ἄτωμένους – σεσωσμένους : κατηγορηματικές μετοχές

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑ

ἀμφικίονας ναούς : εννοεί τους περίστυλους ναούς ή τους δίπτερους. Είναι **αναχρονισμός** γιατί δεν υπήρχαν στην εποχή του Κρέοντα τέτοιοι ναοί.

ἐκ τῶνδε τούτους ἐξεπίσταμαι : Τραγική ειρωνεία. Ο δράστης είναι ένας και όχι πολλοί, είναι γυναίκα και όχι άντρας, το αίτιο είναι ηθικό, όχι χρηματικό.

μύθος : Η πεποίθηση του Κρέοντα ότι οι δράστες του εγκλήματος έχουν πολιτικά και οικονομικά κίνητρα, τυφλώνει τον ήρωα και τον οδηγεί στην ύβρη.

ήθος : Δεν είναι ο Κρέοντας που είδαμε πριν από λίγο. Αποκαλύπτει τον τυραννικό του χαρακτήρα, είναι οξύθυμος, ευέξαπτος, αυθάδης απέναντι σε γηραιότερους. Η καχυποψία του και η υλιστική του αντίληψη για τη ζωή τον παρασύρουν σε λανθασμένα συμπεράσματα. Είναι το πρότυπο του αυταρχικού κυβερνήτη για τον οποίο ο κόσμος προβάλλει ως ένα παιχνίδι εξουσίας και συμφερόντων.

φύλακας : Απλοϊκός, με έγνοια στην προστασία της ζωής του. Είναι ευσεβής και θεοφοβούμενος.

το χρήμα : Οι αρχαίοι Έλληνες θεωρούσαν την έλλειψη φτώχειας ευλογία γιατί τους απάλλασσε από βαριές χειρωνακτικές εργασίες. Ο ποιητής Θέογνης το εξέφρασε στα ποιήματά του. Αργότερα οι φιλόσοφοι καταδίκασαν και τον πλούτο ως φορέα αλαζονείας, έχθρας, ανηθικότητας. Ο Κρέοντας στο σημείο αυτό αναφέρεται στην εφεύρεση του χρήματος σε αντικατάσταση της ανταλλακτικής οικονομίας. Το νόμισμα προκάλεσε μια επανάσταση στο εμπόριο, αλλά και επηρέασε βαθιά τις αντιλήψεις και τη δημόσια ηθική.

Στίχοι 280 - 314

7.1 Ερμηνευτικές ερωτήσεις ανοικτού τύπου

(ανάπτυξης και σύντομης απάντησης)

1. Ποιες αντιδράσεις προκαλεί στον Κρέοντα η υπόθεση του χορού σχετικά με την ταφή του Πολυνείκη; Ποια στοιχεία του χαρακτήρα του αποκαλύπτουν οι αντιδράσεις αυτές;
2. Ποια αντίληψη έχει ο Κρέων για τη δικαιοσύνη των θεών και για την κρίση τους απέναντι στο νεκρό Πολυνείκη;
3. Ποια κίνητρα αποδίδει ο Κρέων σ' αυτούς που θεωρεί υπεύθυνους για την ταφή του Πολυνείκη;
4. Ποια θεωρία αναπτύσσει ο Κρέων για τη χρήση και τη δύναμη του χρήματος;
5. Ποιες υποθέσεις κάνει ο Κρέων σχετικά με τον δράστη της ταφής και τα κίνητρά του;
6. Ο Κρέων είναι βέβαιος ότι την εντολή του την παραβίασαν πολιτικοί του αντίπαλοι. Τι συνέβη όμως στην πραγματικότητα και τι είναι αυτό που εμποδίζει τον Κρέοντα να αντιληφθεί την αλήθεια³;
7. Με ποιο τρόπο ο Κρέων προσπαθεί να πληροφορηθεί από το φύλακα το δράστη της ταφής; Ποια στοιχεία του χαρακτήρα του μπορούμε να συναγάγουμε από τη συμπεριφορά του;
8. Να αναπτύξετε την άποψή σας για το χαρακτήρα του Κρέοντα, όπως προκύπτει από τη μέχρι τώρα συμπεριφορά του. Να κρίνετε ιδίως τον τρόπο που σκέπτεται και τον τρόπο που συμπεριφέρεται απέναντι στους υπηκόους του.
9. Ποια σημασία έχει στην ελληνική παράδοση το χρέος της ταφής των νεκρών; Στα πλαίσια αυτής της παράδοσης πώς αξιολογείτε τη διαταγή του Κρέοντα καθώς και την παραβίασή της;

³ Ο Κρέων κινείται ανάμεσα στην καχυποψία από τη μια πλευρά και τον υπερβολικό ζήλο στην άσκηση των καθηκόντων του από την άλλη. Στην προσπάθειά του όμως να αναδειχθεί άξιος ηγέτης, υψώνεται ασυναίσθητα σε θέση απ' όπου φαίνεται να ρυθμίζει με τις αποφάσεις του τα πράγματα όχι μόνο του πάνω, αλλά και του κάτω κόσμου. Η υπερβολική σιγουριά του ότι ενεργεί δίκαια, τον οδηγεί σε πλάνη, από την οποία με κανένα τρόπο δεν μπορεί να ξεφύγει. Ο Κρέων δεν αντιλαμβάνεται ότι με τις διαταγές του υπερβαίνει την εξουσία που έχει ως κοσμικός άρχοντας. Το τραγικό γι' αυτόν είναι ότι στην προκειμένη περίπτωση ενεργεί με υπερβολικό ζήλο και σκοπός του είναι να υπηρετήσει την πόλη του δίκαια. Έτσι, την τοποθετεί ως υπέρτατη αξία πάνω από τους άγραφους νόμους, κάτι που αποτελεί ύβρη απέναντι στους θεούς, σύμφωνα με την αντίληψη του Σοφοκλή.

10. Ποιες συμφορές φέρνει στους ανθρώπους το χρήμα σύμφωνα με τη θεωρία του Κρέοντα; Να αναφέρετε παραδείγματα από την ιστορία, τα οποία επαληθεύουν την παραπάνω θεωρία.

Γραμματικές ασκήσεις

1. *λέγων, ἔκρυπτον, ἦλθε, μάθητε, φιλεῖν, ἴδοις*: Από τους παραπάνω ρηματικούς τύπους:

α) Να επισημάνετε όσους είναι αόριστοι β'.

β) Να τους μεταφέρετε στις άλλες εγκλίσεις του ίδιου χρόνου στο πρόσωπο και στη φωνή που βρίσκονται.

γ) Να γράψετε τα απαρέμφατα και τις μετοχές του ίδιου χρόνου.

Αόριστος β'					
Οριστική	Υποτακτική	Ευκτική	Προστακτική	Απαρέμφατο	Μετοχή

2. Να γράψετε τα ρήματα των παρακάτω προτάσεων σε όλους τους χρόνους της οριστικής στο πρόσωπο και τη φωνή που βρίσκονται:

- *ἡ ξύννοια βουλεύει πάλαι* (279)
- *λέγεις γὰρ οὐκ ἀνεκτά* (282).....
- *ὡς εὐεργέτην ἔκρυπτον αὐτόν* (285)
- *οὐδ' ὑπὸ ζυγῷ λόφον δικαίως εἶχον* (292)
- *τόδ' ἐκδιδάσκει καὶ παραλλάσσει φρένας* (298).....

3. φιλεῖν, λέγειν, ἔχειν, εὐρόντες: Να τοποθετήσετε τους ρηματικούς τύπους στη σωστή θέση στον παρακάτω πίνακα και να συμπληρώσετε τον ίδιο τύπο στους υπόλοιπους χρόνους.

	Απαρέμφατο			Μετοχή
Ενεστώτας				
Μέλλων				
Αόριστος				
Παρακείμενος				

Συντακτικές ασκήσεις

οὐδὲν γὰρ ἀνθρώποισιν οἶον ἄργυρος
κακὸν νόμισμ' ἔβλαστε· τοῦτο καὶ πόλεις
πορθεῖ, τὸδ' ἀνδρας ἐξανίστησιν δόμων
τόδ' ἐκδιδάσκει καὶ παραλλάσσει φρένας
χρηστὰς πρὸς αἰσχροῦ πράγμαθ' ἴστασθαι βροτῶν·
πανουργίας δ' ἔδειξεν ἀνθρώποις ἔχειν
καὶ παντὸς ἔργου δυσσέβειαν εἰδέναι (295-301):

Να χαρακτηρίσετε τη συντακτική θέση των υπογραμμισμένων λέξεων.

ἐκ τῶν γὰρ αἰσchrῶν λημμάτων τοὺς πλείονας
ἀτωμένους ἴδοις ἂν ἢ σεσωσμένους (313-314)

α) Να δικαιολογήσετε το είδος των μετοχών.

β) Να βρείτε τον α' και β' ὄρο σύγκρισης και να επισημάνετε τον τρόπο εκφοράς του β' ὄρου.

Να συμπληρώσετε τα κενά των παρακάτω προτάσεων, ώστε να χαρακτηρίζεται η συντακτική θέση που έχουν στο κείμενο οι λέξεις που δίνονται:

- ὀργῆς (280): εἶναι του μεστῶσαι
- γέρων (281): εἶναι στο ενν. σύ (υποκ. του 'φευρεθῆς)
- θεούς (288): εἶναι της μετοχής τιμῶντας
και του

- φέροντες (290): είναι μετοχή
- δικαίως (292): είναι
- ὡς δοῦναι δίκην (303): είναι δευτερεύουσα πρόταση
- ὄρκιος (305): είναι στο ενν. ἐγώ
- φιλεῖν (312): είναι απαρέμφατο του
τὸ κερδαίνειν

Λεξιλογικές - Σημασιολογικές ασκήσεις

Να γράψετε στη νέα ελληνική από ένα συνώνυμο για τις παρακάτω λέξεις:
πυρῶ, δόμος, βροτός, δυσσεβής, πορθῶ.

Να συνδέσετε τις λέξεις της στήλης Α με την απόδοσή τους στη νέα ελληνική
στη στήλη Β. (Μια λέξη της στήλης Β περισσεύει).

Α	Β
1. ἐπίσταμαι	α. αγαπώ
2. ἀνύτω	β. παρασύρομαι
3. στέργω	γ. υπόλοιπο
4. παράγομαι	δ. ο αυχέννας
5. βροτός	ε. γνωρίζω καλά
6. λόφος	στ. θνητός
7. λήμμα	ζ. εκτελώ, κατορθώνω
	η. κέρδος

ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΘΕΩΡΗΣΗ Α' ΕΠΕΙΣΟΔΙΟΥ

A. Δομή του Α Επεισοδίου

Ο σκοπός του Α' Επεισοδίου είναι να διαγράψει τον χαρακτήρα του δεύτερου πρωταγωνιστή της τραγωδίας, του Κρέοντα. Όπως δηλαδή ο πρόλογος μας παρουσίασε με ενέργεια και παραστατικότητα τον χαρακτήρα της Αντιγόνης, ο θεατής καλείται τώρα να παρακολουθήσει τον αντίπαλό της, τον Κρέοντα.

Το επεισόδιο διαιρείται σε δυο σκηνές, οι οποίες με τη σειρά τους χωρίζονται σε επιμέρους ενότητες. Συγκεκριμένα :

A σκηνή (162 – 222)

- ⊗ Πρώτος λόγος του Κρέοντα {Λόγος του Θρόνου } (162-210)
- ⊗ Διάλογος / Στιχομυθία Κρέοντα – Χορού (211-222)

B Σκηνή (223 – 331)

- ⊗ Πρώτος λόγος φύλακα (223-236)
- ⊗ Διάλογος Κρέοντα – φύλακα (237-248)
- ⊗ Δεύτερος λόγος φύλακα (249-277)
- ⊗ Δίστιχο σχόλιο κορυφαίου χορού (278-279)
- ⊗ Δεύτερος λόγος Κρέοντα (280-314)
- ⊗ Διάλογος Κρέοντα – φύλακα (315-331)

B. Ερωτήσεις

1. Ποια η βασική λογική που διαπνέει τον λόγο του θρόνου του Κρέοντα ;

Ολόκληρος ο λόγος του Κρέοντα διαπνέεται από μια βασική αντίληψη : η έλευσή του και η ανάληψη της εξουσίας από αυτόν θα σημάνει και το τέλος των πολιτικών περιπετειών της πόλης. Η έναρξη του λόγου του (τα μεν πόλεως ασφαλως θεοί ώρθωσαν πάλιν) αναδεικνύει αυτή ακριβώς την αντίληψη. Στη συνέχεια θα αναφερθεί στις δοκιμασίες της δυναστείας του Οιδίποδα – και στην οριστική παύση τους, στη νοσηρή προηγούμενη διακυβέρνηση του Οιδίποδα – τώρα επέρχεται η οριστική

εξυγίανση, η αφοσίωση του Ετεοκλή – ο Κρέοντας φροντίζει για την τιμητική ταφή του, η ατιμωτική παρουσία του Πολυνείκη – ο Κρέοντας νομοθετεί υπέρ της ατίμωσής του. Όπως βλέπουμε σε όλο τον λόγο του θρόνου του Κρέοντα προβάλλεται **μια καθησυχαστική λογική** προς το χορό των Θηβαίων, υπεύθυνος για την οποία είναι ο Κρέοντας.

2. Ποια η βασική πολιτική και ηθική αρχή του Κρέοντα;

Για τον Κρέοντα η πόλις, η πολιτεία, το κράτος, είναι η κορυφαία αξία. Όλα κρίνονται και αξιολογούνται ανάλογα με την σχέση που έχουν με την πόλη (αν δηλαδή είναι σύμμαχοι ή αντίπαλοι της πολιτείας).

Ο Πολυνείκης λ.χ. είναι «κακός» (σтч. 208) γιατί τόλμησε να εκστρατεύσει εναντίον της πόλης του, ενώ ο Ετεοκλής είναι «άριστος» γιατί πολέμησε υπερασπίζοντας την πατρίδα του. Οι Θηβαίοι γέροντες, ο χορός, είναι χρηστοί όσον καιρό σέβονται τα «κράτη θρόνων» (σтч. 166), είναι όμως ανόητοι και γέροντες όταν επιχειρούν να αμφισβητήσουν την άποψη του Κρέοντα (281). Ακόμα και οι θεοί λειτουργούν ως εγγυητές της ανθρώπινης πολιτικής εξουσίας (σтч. 162,184,199,282,288) και οι νόμοι της πολιτείας είναι νόμοι θεϊκοί (287). Αν το θεϊκό δίκαιο έρχεται σε αντίθεση με το ανθρώπινο – κρατικό τότε ο Κρέοντας δεν διστάζει να παραμερίσει το πρώτο, διαπράττοντας έτσι ύβρι. Η πόλις λοιπόν, νοούμενη ως οργάνωση πολιτική με νόμους και θεσμούς, είναι για τον Κρέοντα η ανώτατη ανθρώπινη και θεϊκή αξία.

3. Ποιο το κατηγορητήριο εναντίον του Πολυνείκη ;

Τρεις κατηγορίες βαρύνουν τον Πολυνείκη :
 ≍ **σχεδίασε την καταστροφή της πατρίδας γης με πυρπόληση των ναών**
 ≍ **επιθύμησε την σφαγή πολιτών με τους οποίους είχε την ίδια καταγωγή**
 ≍ **είχε σαν απώτερη επιδίωξη την υποδούλωση όσων πολιτών θα επιβίωναν .**

Η τρίτη κατηγορία είναι σαφώς υποθετική, οι πρώτες δυο όμως αποτελούν πραγματικό κατηγορητήριο που στοιχειοθετείται από τα γεγονότα. Ο Πολυνείκης πράγματι πρόδωσε την πόλη του, συμμάχησε με αντίπαλό της, επιτέθηκε με προφανή σκοπό να καταστρέψει την πόλη του ώστε να μπορέσει ύστερα να επιβληθεί, αγνόησε τους πατρογονικούς θεούς , στον πόλεμο εξόντωσε συμπατριώτες του. Θα λέγαμε με απλά

λόγια ότι ο Πολυνείκης επιδίωξε την κατάλυση της ανεξαρτησίας της Θήβας και η κατηγορία αυτή αποτελούσε για εκείνα τα χρόνια βαρύτερο πολιτικό έγκλημα. Ο Σοφοκλής, δίκαιος με τον ήρωά του Δε τοποθετεί κανένα πρόσωπο να υπερασπίζεται την αθωότητα του Πολυνείκη (ούτε η Αντιγόνη αναφέρεται ποτέ στο πολιτικό του έγκλημα). Φυσικά υπήρχαν ελαφρυντικά στις επιλογές του Πολυνείκη : αδικήθηκε από τον αδελφό του στην μοιρασιά της εξουσίας, αντιμετώπισε συνωμοσία εναντίον του, αναγκάστηκε να εκπατριστεί. Για τον Σοφοκλή όμως η επιλογή του να επιτεθεί εναντίον της μητρικής του γης ήταν πολιτική πράξη καταδικαστέα και κολάσιμη χωρίς ελαφρυντικό.

4. Τα γνωμικά του Κρέοντα και ο ρόλος τους.

Ο ποιητής αποδίδει στον Κρέοντα γνωμικές εκφράσεις, παραδοχές και αντιλήψεις με δοκιμασμένο κύρος. Με αυτόν τον τρόπο ο ήρωας ζωγραφίζεται καλύτερα ως προσωπικότητα ενώ παράλληλα διευθετείται η προοικονομία του δράματος. Κάποια χαρακτηριστικά γνωμικά είναι :

⌘ (175-177) « ἀμήχανον δε παντός ἀνδρός ἐκμαθεῖν ψυχὴν τε καὶ φρόνημα καὶ γνώμην, πρὶν ἂν ἀρχαῖς καὶ νόμοισιν ἐντριβῆς φανῆ »

Είναι το παλαιό γνωμικό που αναφέρει ο Αριστοτέλης «αρχή άνδρα δείξει» και που αποδίδεται σε κάποιον από τους επτά σοφούς. Ο ποιητής προσθέτει τους όρους « ψυχήν, φρόνημα, γνώμην » θέλοντας να υποδηλώσει ότι η προσωπικότητα του άνδρα αποτελείται από τα συναισθήματα, τον ενδιάμεσο κόσμο συναισθημάτων και λογικής και τέλος τη λογική τα οποία συνολικά δοκιμάζονται όταν ο άνδρας αναλάβει κάποια εξουσία.

⌘ (178-181) « ὅστις μὴ τῶν ἀρίστων ἄπτεται βουλευμάτων . . . κάκιστος εἶναι δοκεῖ »

Εδώ προβάλλεται η περίφημη αξία της «ευβουλίας», της ικανότητας δηλαδή του πολίτη να λαμβάνει τις καλύτερες κάθε φορά αποφάσεις. Ας μην ξεχνάμε πως ο Πρωταγόρας στον ομώνυμο διάλογο υπόσχεται να διδάξει αυτή ακριβώς την ιδιότητα στον μαθητή του Σωκράτη, Ιπποκράτη.

⌘ (180) « ὄστις . . . ἐκ φόβου του γλῶσσαν ἐγκλήσας ἔχει »

Το θάρρος της γνώμης, η παρρησία, η ελευθερία της έκφρασης αποτελεί βασική δημοκρατική αντίληψη. Ο Κρέοντας φυσικά δεν έχει δημοκρατικές ευαισθησίες γιατί ναι μεν υμνεί την ελευθερία της έκφρασης αλλά εννοεί μόνο τη δική του έκφραση και παράλληλα απορρίπτει την εξίσου δημοκρατική ικανότητα να ακούει κανείς την άποψη των άλλων.

5. Ο τρόμος ως όργανο επιβολής στον Κρέοντα.

Ο τρόμος, η απειλή αποτελεί ανέκαθεν οριακό μέσο επιβολής κάθε εξουσίας. Ο Κρέοντας είναι εθισμένος να χρησιμοποιεί αυτόν τον τρόπο της πειθούς, καθώς στην εποχή του το κράτος ταυτιζόταν με την μετάφρασή του (κράτος στα αρχαία ελληνικά σημαίνει βία). Ο Κρέοντας απειλεί στη δεύτερη ρήση του (308-309, 325-326) υπαινίσσεται τιμωρίες (221-22, 302-303). Ιδιαίτερα στη στιχομυθία του με τον φύλακα είναι αποκαλυπτικός και απροκάλυπτος (209-210), απειλεί με βάσανα και θάνατο (324-326, 308-309).

6. Ποια η πολιτική στάση του χορού;

Ο χορός παρεμβάλλεται σε δυο σημεία στο επεισόδιο. Στο πρώτο παρέχει τη συμπαράστασή του στο νέο μονάρχη, αλλά όχι άνευ όρων. Δεν φανερώνει αποδοχή των όρων του Κρέοντα (στχ. 211), μεταθέτει σε νεότερους το χρέος να βοηθήσουν ενεργά (216) ενώ θεωρεί σαν κάτι απίθανο να υπάρξει αντίθεση στις διαταγές του μονάρχη. Γενικά η πρώτη παρέμβαση του χορού είναι ασθενική, άχρωμη, συγκεκαλυμμένη.

Τη δεύτερη φορά ο χορός ανοίγεται περισσότερο καθώς χρησιμοποιεί πρώτο πρόσωπο (279). Σε αυτό το δίστιχο αποκαλύπτονται η κρυφή άρνηση του χορού να αποδεχτεί ηθικά τις διαταγές του Κρέοντα που μάλλον τις θεωρεί άδικες. Η πείρα και η σύνεση των ανθρώπων του χορού βοηθούν στην αντίληψη του ανόσιου στις διαταγές του Κρέοντα, ο συντηρητισμός του όμως και η παραδοσιακή προσκόλλησή του στον βασιλιά τον εμποδίζουν να δράσει πιο αποφασιστικά.

Α' ΣΤΑΣΙΜΟ Στίχοι 332 - 375 (από μετάφραση)**1. Ποιο το περιεχόμενο του α' στάσιμου;**

Ο χορός εξυμνώντας τον άνθρωπο θαυμάζει τα κατορθώματά του, που είναι η κατάκτηση της γης, τη θάλασσα, η κυριαρχία του στο ζωικό βασίλειο, η γλώσσα, η σκέψη, η κοινωνία, τα τεχνικά μέσα. Η ωδή αρχίζει με μια επιγραμματική φράση που εξαίρει τη δύναμη του ανθρώπου. Στην πρώτη στροφή ο Χορός αναφέρεται στις υλικές κατακτήσεις του ανθρώπου :τη ναυτιλία, το δάμασμα της θάλασσας, τη γνωριμία με μακρινές χώρες. Ακόμα τη γεωργία, το κυνήγι και η εξημέρωση ορισμένων ζώων. Η σειρά βέβαια που περιγράφει ο Σοφοκλής την πολιτιστική εξέλιξη του ανθρώπου δεν είναι αυτή που γνωρίζουμε σήμερα από την επιστημονική έρευνα. Στην πραγματικότητα το κυνήγι προηγήθηκε από τη γεωργία και η γεωργία προηγήθηκε από τη ναυτιλία. Ο Χορός όμως δεν προσπαθεί αν παρουσιάσει επιστημονικά τα στάδια εξέλιξης του ανθρώπου, αλλά να εξυμνήσει ποιητικά αυτή την εξέλιξη, οπότε η επιστημονική ακρίβεια ήταν άχρηστη.

Στη τρίτη στροφή αναφέρεται στις πνευματικές κατακτήσεις του ανθρώπου :τη γλώσσα, τη νόηση, τη δημιουργία κοινωνιών, την αντιμετώπιση της φύσης, την ιατρική.

Στην τελευταία στροφή ο ποιητής βλέπει τις δυο ήττες του ανθρώπου :το θάνατο και την ηθική τελείωση. Ιδιαίτερα στο θέμα της ανηθικότητας του ανθρώπου διακρίνεται μια πίκρα, μια απογοήτευση από την συνεχή ταλάντευση του ανθρώπου μεταξύ του καλού και του κακού.

2. Έχει νοηματική σχέση η ωδή με την υπόθεση;

Το όλο χορικό δεν μπορεί να θεωρηθεί άσχετο με την υπόθεση. Τα επιτεύγματα για τα οποία εξυμνείται ο άνθρωπος συσχετίζονται με το νέο επίτευγμα που άκουσε ο Χορός:την υπερφυσική, από ανθρώπινα όμως χέρια, ταφή του νεκρού Πολυνείκη. Άλλο ένα ανθρώπινο κατορθώμα που έγινε κάτω από την πίεση αντιξοοτήτων (εδώ των διαταγών του Κρέοντα). Ο Χορός δε λέει απερίφραστα τι σκέφτεται, αφήνει να διαφανεί όμως ότι το δίκαιο είναι ένα και μοναδικό το θεϊκό. Ιδιαίτερα το τελευταίο τμήμα του χορικού, όπου διατυπώνονται οι ηθικές αδυναμίες του ανθρώπου, θυμίζει στο θεατή το ανήθοκοπ ξεστράτισμα του Κρέοντα.

3. Πραγματολογικά στοιχεία

την υπέρτατη θεά, τη γη: η γη ταυτίζεται ως θεότητα με τη γη, τη Ρέα, την Κυβέλη ακόμα και με τη Δήμητρα.

στων αλόγων τη χ αίτη: οι αθηναίοι πίστευαν ότι ο μυθικός προγονός τους Εριχθόνιος δάμασε πρώτος το άλογο.

λαλιά: η λαλιά και η σκέψη συνιστούν τον προφορικό και γραπτό λόγο αλλά και τον ενδιαθέτο, δηλ. τη σκέψη.

Ερμηνευτικές ερωτήσεις ανοικτού τύπου

(ανάπτυξης και σύντομης απάντησης)

1. Σε ποια επιτεύγματα του ανθρώπου αναφέρεται ο χορός στην α' στροφή και αντιστροφή;
2. α) Σε ποια πνευματικά επιτεύγματα αναφέρεται ο χορός στη β' στροφή;
β) Ποιος ήταν ο ρόλος τους στην εξέλιξη του πολιτισμού;
3. Ποιο πρόβλημα αποτελεί, κατά την άποψη του χορού, εμπόδιο στην εξελικτική πορεία του ανθρώπου και ποιες κρίσεις διατυπώνει ο χορός γι' αυτό;
4. Ποιο συγκεκριμένο περιεχόμενο δίνει ο χορός στις έννοιες του καλού και του κακού στη β' αντιστροφή και γιατί;
5. Ποια συναισθήματα νομίζετε ότι δημιουργεί στους θεατές ο ύμνος του χορού στα επιτεύγματα του ανθρώπου;
6. Γιατί ο ποιητής δε σχολιάζει την αδυναμία του ανθρώπου μπροστά στο θάνατο, ενώ διατυπώνει την άποψή του για το καλό και το κακό;
7. Ποια είναι η μοίρα του ανθρώπου, όπως την επισημαίνει ο χορός στη β' στροφή;
8. Πώς χαρακτηρίζεται η Γη από το χορό στην α' στροφή; Γιατί γίνεται ιδιαίτερη αναφορά σ' αυτήν; Να λάβετε υπόψη στην απάντησή σας ότι γνωρίζετε από τη μυθολογία για τη θεοποίησή της.
9. Να επισημάνετε τα εκφραστικά μέσα που χρησιμοποιεί ο ποιητής, να δείξετε τη λειτουργία τους μέσα στο κείμενο και να εκτιμήσετε τη λογοτεχνική τους αξία.
10. Ο χορός στους στίχους 278-279 χαρακτηρίζει θεόσταλη την ταφή του Πολυνείκη. Ποια άποψη διατυπώνει γι' αυτή στο πρώτο στάσιμο; Συμφωνεί

με την τελευταία παρατήρησή του (στ. 378-279) ή όχι; Να αιτιολογήσετε την απάντησή σας.

11. Κατά μια άποψη⁴ δεν υπάρχει καμία σχέση της ωδής με το μύθο. Συμφωνείτε ή όχι; Να αιτιολογήσετε την απάντησή σας.
12. Όσοι αποδέχονται τη σχέση μεταξύ ωδής και μύθου, διαφοροποιούνται ως προς το πρόσωπο στο οποίο αναφέρεται ο χορός. Άλλοι υποδεικνύουν το δράστη της ταφής, άλλοι τον Κρέοντα και άλλοι τον Πολυνείκη. Να διατυπώσετε τους προβληματισμούς σας για κάθε περίπτωση και να γράψετε ποια από τις απόψεις αυτές είναι, κατά τη γνώμη σας, σωστή.
13. Ποιος είναι ο ιδανικός τύπος πολίτη σύμφωνα με την άποψη του χορού;
14. Ποια σημασία δίνει ο χορός στα επιτεύγματα του τεχνολογικού πολιτισμού και ποια δίνουμε εμείς σήμερα;
15. Ο χορός επικρίνει την αδυναμία του ανθρώπου να ολοκληρωθεί ηθικά. Ποιες αντιλήψεις έχει ο σύγχρονος άνθρωπος για την ηθική ολοκλήρωση; Η στάση της ζωής του είναι σύμφωνη με τις αντιλήψεις αυτές;
16. Να δώσετε ένα τίτλο στο χορικό και να το αποδώσετε με δικά σας λόγια χρησιμοποιώντας σε παρένθεση τις λέξεις-κλειδιά του πρωτότυπου κειμένου.
17. Να παραλληλίσετε το περιεχόμενο της ωδής: α) με τους στίχους 109-201 από τα *Έργα και Ημέραι* του Ησιόδου, β) με τους στίχους 462-506 από τον *Προμηθέα Δεσμώτη* του Αισχύλου, γ) με τους στίχους 195-218 από τις *Τκέτιδες* του Ευριπίδη και δ) με το χωρίο 321d-322d από τον *Πρωταγόρα* του Πλάτωνα, και να διατυπώσετε τις παρατηρήσεις σας⁵.

9.2 Ερμηνευτική ερώτηση συνδυασμού κλειστού και ανοικτού τύπου

1. Α. Να βάλετε σε κύκλο τα γράμματα των σωστών προτάσεων.

Στο Α' στάσιμο (332-375) ο χορός:

α) Τάσσεται κατηγορηματικά υπέρ του θεϊκού νόμου.

β) Εκφράζει το θαυμασμό του για τον άνθρωπο και τα επιτεύγματά του.

γ) Αναφέρεται στις λεπτομέρειες της ταφής.

δ) Συμφωνεί με την πράξη της ταφής.

ε) Καταδικάζει την ανυπακοή της Αντιγόνης στις διαταγές του άρχοντα.

στ) Εκφράζει τους φόβους του για τη θεϊκή οργή.

- Β. Να επαληθεύσετε με τη βοήθεια του κειμένου τις προτάσεις που χαρακτηρίσατε σωστές.

⁴ Την υποστήριξαν κυρίως οι A. J. Waldock (σ. 112), C. M. Whitman (σ. 91) και J. C. Opstelten (σ. 143-144). Για αναλυτική μελέτη του θέματος βλ. G. Ronnet (σ. 100-105).

⁵ Για τα χωρία βλ. Παράλληλα κείμενα, II.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΑΝΤΙΓΟΝΗΣ441-496

ΚΡΕΩΝ : Σε δή, τήν νεύουσαν εἰς πέδον κάρα, φής ἤ καταρνῆ μή δεδρακέναι τάδε;

ΑΝΤΙΓ.: Και φημί δρᾶσαι κούκ ἀπαρνούμαι τό μή (δρᾶσαι).

ΚΡΕΩΝ : Σύ μέν κομίζοις ἄν σεαυτόν ἤ θέλεις ἔξω βαρείας αἰτίας ἐλεύθερον· σύ δ' εἶπέ μοι μη μῆκος, ἀλλά συντόμως, ἦδησθα κηρυχθέντα μη πράσσειν τάδε;

ΑΝΤΙΓ.: Ἦδη· τι δ' οὐκ ἐμελλον; ἐμφανῆ γάρ ἦν.

ΚΡΕΩΝ : Και δητ' ἐτόλμας τούσδ' ὑπερβαίνειν νόμους;

ΑΝΤΙΓ. : Οὐ γάρ Ζεὺς ἦν ὁ κηρύξας τάδε, οὐδ' ἡ σύνοικος τῶν κάτω θεῶν Δίκη ὠρισεν ἐν ἀνθρώποισιν τοιούσδ' νόμους, οὐδ' ὠόμην σθένειν τοσοῦτον τά σά κηρύγμαθ' ὥστ' δύνασθαι θνητόν ὄντα ὑπερδραμεῖν ἄγραπτα κάσφαλή νόμιμα θεῶν. Οὐ γάρ τι νῦν γε κάχθές, ἀλλ' αἰεὶ ποτε ζῆ ταῦτα, κούδεις οἶδεν ἐξ ὄτου 'φάνη· οὐκ ἐμελλον ἐγώ, δείσασα φρόνημα ἀνδρός οὐδενός, τούτων την δίκην δώσειν ἐν θεοῖσιν· θανουμένη γάρ ἐξήδη, τι δ' οὐ; Και εἰ σύ μη προουκήρυξας·

ΚΡΕΩΝ : Σε σένα μιλώ που σκύβεις κάτω το κεφάλι, ομολογείς ἢ αρνεῖσαι ὅτι ἔκανες αυτά;

ΑΝΤΙΓ. : Και ομολογώ ὅτι τα 'κανα και δεν τ' αρνούμαι.

ΚΡΕΩΝ : Εσύ μπορείς να πας ὅπου θες εντελώς ἀπαλλαγμένος ἀπό τη βαριά κατηγορία· και συ τώρα πες μου ὄχι με πολυλογία ἀλλά σύντομα, γνώριζες ὅτι εἶχε διακηρυχθεῖ να μη κάνει κανείς αυτά ;

ΑΝΤΙΓ. : Το γνώριζα· πώς ἦταν δυνατόν να μη το ξέρω· ἀφού ἦταν σε ὅλους γνωστό.

ΚΡΕΩΝ: Και εἶχες λοιπόν το θράσος να παραβείς αυτούς τους νόμους ;

ΑΝΤΙΓ.: (Ναι), γιατί δεν ἦταν ο Δίας που εἶχε κηρύξει αυτά, οὔτε η συγκάτοικος των θεῶν του κάτω κόσμου, η Δίκη ὀρισε τέτοιους νόμους στους ἀνθρώπους, οὔτε θεωρούσα ὅτι ἔχουν τόση δύναμη τα δικά σου κηρύγματα ὥστε να μπορείς εσύ αν και εἶσαι θνητός να ξεπεράσεις τους ἀγραφους και ἀπαρασάλευτους θεϊκούς νόμους. Γιατί δεν υπάρχουν αυτά σήμερα και χθες, ἀλλά ἔχουν αἰώνια ισχύ, και κανείς δε ξέρει ἀπό πότε φάνηκαν· και οὔτε μπορούσα ἐγώ, ἐπειδὴ φοβήθηκα τη διάθεση κανενός ἀνθρώπου ἐξ αἰτίας αυτών να τιμωρηθῶ μπροστά στους θεούς· ἤξερα πολύ καλά πως θα πεθάνω, πώς ὄχι; Και αν ἀκόμη εσύ δεν εἶχες βγάλει τη διαταγή·

εἰ δε θανοῦμαι
 πρόσθεν τοῦ χρόνου,
 κέρδος αὐτό λέγω ἐγώ ·
 ὅστις γάρ ζῆ
 ἐν πολλοῖσιν κακοῖς,
 ὡς ἐγώ,
 πῶς ὄδ' οὐχί φέρει κέρδος
 κατθανών;
 Οὕτως ἐμοίγε
 τυχεῖν τοῦδε τοῦ μόρου
 παρ' οὐδεν ἄλγος (ἐστίν) ·
 ἀλλ' εἰ ἠνσχύμη
 τον ἐξ ἐμῆς μητρός
 ἄθαπτον νέκυν θανόντα,
 κείνοις ἂν ἤλγουν·
 τοῖσδε δε οὐκ ἀλγύνομαι.
 Εἰ δε νῦν δοκῶ σοι
 τυγχάνειν μῶρα δρωσα,
 σχεδόν τι μῶρω μωρίαν ὀφλισκάνω.

ΧΟΡΟΣ : Το γέννημα τῆς παιδός
 ὠμόν ἐξ ὠμοῦ πατρός,
 οὐκ ἐπίσταται δε
 εἶκειν κακοῖς.

ΚΡΕΩΝ : Ἄλλ' ἴσθι
 τά ἄγαν σκληρά φρονήματα
 πίπτειν μάλιστα,
 καί εισίδοις ἂν
 τον ἐγκρατέστατον σίδηρον
 ἐκ πυρός ὀπτόν περισκελῆ
 θαρυσθέντα και ῥαγέντα πλείστα·
 οἶδα δε
 τους θυμουμένους ἵππους
 καταρτυθέντας σμικρῶ χαλινῶ·
 οὐ γάρ ἐκπέλει φρονεῖν μέγα
 ὅστις ἔστι δούλος τῶν πέλας.
 Αὕτη δε ἐξιπίστατο μέν
 ὑβρίζειν τότε,
 ὑπερβαίνουσα τους προκειμένους
 νόμους· ἦδε δε (ἐστὶ) δευτέρα ὑβρις,
 ἐπεὶ δέδρακεν,
 ἐπαυχεῖν τούτοις

αν ὁμως εἶναι να πεθάνω
 πριν από την ώρα μου,
 κέρδος αὐτό το λέω ἐγώ ·
 γιατί ὅποιος ζει
 σε δυστυχία μεγάλη
 ὅπως ἐγώ,
 πῶς δεν ἔχει αὐτός κέρδος
 ὅταν πεθάνει;
 Ἔτσι και για μένα τουλάχιστον,
 ατή να βρω την τύχη
 καθόλου δεν εἶναι πόνος ·
 αν ανεχόμενα ὁμως
 τον ἀδελφό από την ἴδια μάνα γεννημένο
 να μείνει ἀθαφτος νεκρός,
 για κείνο θα λυπόμουν·
 για τούτα ἐδῶ ὁμως δεν λυπάμαι.
 Και αν ὁμως τώρα σου φαίνομαι
 ὅτι τυχαίνει να κάνω ανοησίες,
 ἴσως από ἓναν ἀνόητο κρίνομαι ἀνόητη.

ΧΟΡΟΣ : Ο χαρακτήρας αὐτῆς της κόρης
 (φαίνεται) σκληρός ἀπό σκληρό πατέρα,
 και δεν ξέρει
 να λυγίζει μπροστά στις συμφορές.

ΚΡΕΩΝ : Μάθε ὁμως
 ὅτι οι πολύ σκληρές καρδιές
 πολλές φορές λυγίζουν,
 και μπορεῖς να δεις
 το σίδηρο το πιο γερό,
 ὅταν μπει στη φωτιά και σκληρύνει
 να ραίζει και να σπάει τις πιο πολλές φορές·
 και ξέρω
 ὅτι τα ἀτίθασα ἄλογα
 δαμάζονται με μικρό χαλινάρι·
 γιατί δεν επιτρέπεται να υπερηφανεύεται
 ὅποιος εἶναι δούλος των ἄλλων.
 Αὕτη ἤξερε
 να δείχνει αυθάδεια τότε
 ὅταν παρέβαινε τους θεσπισμένους
 νόμους · και αὕτη εἶναι αυθάδεια δεύτερη,
 ἀφού ἔκανε (αὐτά),
 να καυχίεται για αὐτά

καί δεδρακυῖαν γελᾶν.
 Ἦ νῦν ἐγὼ μὲν
 οὐκ (εἰμί) ἀνήρ,
 αὕτη δε (ἔσται) ἀνήρ,
 εἰ ταῦτα κράτη
 κείσεται τῆδε ἀνατί.
 Ἄλλ' εἶτε κυρεῖ ἀδελφῆς
 εἰθ' ὀμαιμονεστέρα
 τοῦ παντός ἡμῖν
 ἐρκείου Ζηνός,
 αὕτη τε και ἡ ξύναιμος
 οὐκ ἀλύξετον
 μόρου κακίστου·
 και γάρ οὖν κείνην
 ἐπαιτιῶμαι βουλευῶσαι ἴσον
 τοῦδε τάφου.
 Και νιν καλεῖτε·
 ἀρτίως γάρ εἶδον αὕτην ἔσω
 λυσσῶσαν
 οὐδ' ἐπήβολον φρενῶν.
 Φιλεῖ ὁ θυμός
 τῶν μηδέν ὀρθῶς τεχνωμένων
 ἐν σκότῳ ἠρήσθαι πρόσθεν
 κλοπεύς· μισῶ μέντοι
 και ὅταν ἀλούς τις ἐν κακοῖσιν
 ἔπειτα θέλη καλλύνειν τοῦτο.

ΑΝΤΙΓ.: Θέλεις τι μεῖζον
 ἢ ἐλών κατακτεῖναι με ;

ΚΡΕΩΝ : Ἐγὼ μὲν οὐδεν·
 ἔχων τοῦτο ἅπαντα ἔχω.

ΑΝΤΙΓ.: Τι δῆτα μέλλεις;
 Ὡς οὐδέν τῶν σῶν λόγων
 ἀρεστόν ἐμοί,
 μήδ' ἀρεσθεῖη ποτέ·
 οὕτω δε και δοι τα ἐμά
 ἀφανδάντ' ἔφυ·
 καίτοι πόθεν κατέσχον ἄν
 κλέος γ' εὐκλέεστερον
 ἢ τιθεῖσα ἐν τάφῳ τόν αὐτάδελφον;

και να χλευάζει με τις πράξεις της.
 Αλήθεια εγώ τώρα
 άντρας δεν είμαι,
 αυτή θα είναι άντρας,
 αν αυτή η νίκη της
 θα εξακολουθεί να μένει χωρίς τιμωρία.
 Όμως ας είναι της αδελφής μου (κόρη)
 ας είναι η πιο κοντινή
 απ' όλους τους συγγενείς
 που προστατεύει ο έρκειος Δίας,
 αυτή και η αδελφή της
 δεν θα γλιτώσουν
 το θάνατο τον πιο κακό·
 γιατί και εκείνη
 εξίσου κατηγορώ ότι σκέφθηκε και σχεδίασε
 αυτή την ταφή.
 Φωνάξτε την αυτή·
 Πραγματικά πριν από λίγο την είδα μέσα
 να κάνει σα λυσσασμένη
 και να μην ελέγχει το λογικό της.
 Συχνά η ψυχή
 αυτών που μηχανεύονται άσχημες πράξεις
 στο σκοτάδι προοδίδεται ως ένοχη·
 δε χωνεύω όμως
 όταν συλληφθεί κάποιος την ώρα που κάνει το
 κακό, ύστερα θέλει να το παρουσιάσει ως ωραίο.

ΑΝΤ. : Θέλεις κάτι περισσότερο
 από το να με συλλάβεις και να με θανατώσεις;

ΚΡΕΩΝ : Εγώ τουλάχιστον τίποτα·
 αφού έχω αυτό, όλα τα 'χω.

ΑΝΤΙΓ. : Γιατί λοιπόν αργείς;
 Γιατί απ' τα λόγια σου
 τίποτε δεν μ' ευχαριστεί,
 και μακάρι ποτέ να μη με ευχαριστεί.
 Το ίδιο και σε σένα τα δικά μου λόγια
 είναι φυσικό να σου είναι δυσάρεστα.
 Κι όμως από πού θα κέρδιζα
 μεγαλύτερη δόξα
 παρά θάβοντας τον αδελφό μου;

Τοῦτο λέγοιτ' ἂν τούτοις πᾶσιν ἀνδάνειν,
εἰ μὴ φόβος ἐγκλήοι γλῶσσαν.
Ἄλλ' ἢ τυραννίς πολλά τε ἄλλ'
εὐδαιμονεῖ και ἔξεστιν αὐτῇ
δρᾶν λέγειν τε ἂ βούλεται.

ΚΡΕΩΝ : Σύ μούνη τῶνδε Καδμείων
ὄρᾳς τοῦτο.

ΑΝΤΙΓ. : Ὅρῳσι και οἴτοι
σοί δε ὑπίλλουσι στόμα.

ΚΡΕΩΝ : Σύ δ' οὐκ ἐπαιδῆ,
εἰ φρονεῖς χωρίς τῶνδε;

ΑΝΤΙΓ. : Οὐδέν γάρ αισχρόν (ἐστί)
σέβειν τους ὁμοσπλάχνους.

ΚΡΕΩΝ : Οὐκουν ὄμαιμος
και ὁ θανῶν καταντίον;

ΑΝΤΙΓ.: Ὅμαιμος (ἦν)
ἐκ μιᾶς τε (μητρὸς)
και τοῦ αὐτοῦ πατρὸς.

ΚΡΕΩΝ : Πῶς δῆτα τιμᾶς χάριν
δυσσεβῆ ἐκείνῳ;

ΑΝΤΙΓ.: Οὐ μαρτυρήσει ταῦθ'
ὁ καταθανῶν νέκυς.

ΚΡΕΩΝ : Εἰ τοι τιμᾶς σφε
ἐξ ἴσου τῶ δυσσεβεῖ.

ΑΝΤΙΓ. : Οὐ γάρ τι δούλος ὦλετο,
ἄλλ' ἀδελφός.

ΚΡΕΩΝ : Πορθῶν γε τήνδε γῆν·
ὁ δε ἀντιστάς ὑπερ.

Αυτό ὅλοι αυτοί θα ομολογούσαν, ὅτι τους εἶναι
αρεστό, αν ο φόβος δεν τους ἐκλεινε το στόμα.
Ἀλλά ο τύραννος εκτός από τα ἄλλα καλά
που ἔχει μπορεῖ ἀκόμη
να κάνει και να λέει ὅτι θέλει.

ΚΡΕΩΝ : Εσύ μόνη από ὄλους αυτούς τους
Καδμείους, αυτό το βλέπεις ἔτσι.

ΑΝΤΙΓ. : Κι αυτοί το βλέπουν
εξαιτίας σου ὁμως τη γλώσσα τους μαζεῦουν.

ΚΡΕΩΝ : Δεν ντρέπεσαι λοιπόν εσύ,
που σκέφτεσαι αλλιῶτικα απ' αυτούς ἐδώ;

ΑΝΤΙΓ.: Μα καμιά ντροπή δεν εἶναι
να τιμάς ἀδέλφια από τα ἴδια σπλάχνα.

ΚΡΕΩΝ : Ἀδελφός από το ἴδιο αἶμα
δεν ἦταν και σκοτωμένος ἀπέναντι;

ΑΝΤΙΓ.: Από το ἴδιο αἶμα,
από τη ἴδια (μᾶνα)
και τον ἴδιο πατέρα.

ΚΡΕΩΝ : Πῶς λοιπόν προσφέρεις τιμές
που εἶναι ἀσέβεια σε εκείνον ;

ΑΝΤΙΓ. : Και βέβαια δε θα συμφωνῆσει σε αυτά
ο σκοτωμένος.

ΚΡΕΩΝ : Αν τον τιμάς,
τον ἴδιο με τον ἀσεβῆ.

ΑΝΤΙΓ. : Μα διόλου δεν χάθηκε σαν δούλος,
ἀλλά σαν ἀδελφός.

ΚΡΕΩΝ : Προσπαθώντας βέβαια να υποτάξει
ενῶ ο ἄλλος υπερασπίζοντάς την.

ΑΝΤΙΓ.: Ὅμως ὁ γ' Ἄιδης ποθεῖ
τούς νόμους ἴσους.

ΚΡΕΩΝ : Ἀλλ' ὁ χρηστός
οὐκ (ἐστίν) ἴσος τῶ κακῶ λαχεῖν.

ΑΝΤΙΓ.: Τις οἶδεν, εἰ τάδε
εὐαγῆ κάτωθεν.

ΚΡΕΩΝ : Οὐτοὶ ποτέ ὁ ἐχθρός
φίλος (ἐστί), οὐδ' ὅταν θάνη.

ΑΝΤΙΓ.: Οὐτοὶ ἔφυν συνέχθειν,
ἀλλά συμφιλεῖν.

ΚΡΕΩΝ : Εἰ φιλητέον νῦν,
φίλει ἐκείνους ἐλθοῦσα κάτω·
ἐμοῦ δε ζῶντος
οὐκ ἄρξει γυνή

ΑΝΤΙΓ. : Ο Ἄιδης ὅμως θέλει
τους νόμους ἴσους για ὅλους.

ΚΡΕΩΝ : Μα ο καλός
δεν εἶναι ἴσος με τον κακό για να ἔχει ίδιες
τιμές.

ΑΝΤΙΓ.: Ποιος ξέρει αν αυτά
εἶναι δίκαια στον κάτω κόσμο.

ΚΡΕΩΝ : Ποτέ στα αλήθεια ο εχθρός
και ὅταν πεθάνει, δεν εἶναι φίλος.

ΑΝΤΙΓ. : Μα εγώ δε γεννήθηκα για να
συμμερίζομαι το μίσος, ἀλλά για να αγαπῶ.

ΚΡΕΩΝ : Αν πρέπει λοιπόν ν' αγαπᾶς,
αγάπα ἐκείνους σαν πας στον κάτω κόσμο·
ὅσο ζω εγώ
δεν θα κυβερνήσει γυναίκα.

Γραμματικές ασκήσεις

σὺ μὲν κομίζοις ἂν σεαυτὸν ἢ θέλεις (444): Να γράψετε το στίχο μεταφέροντας τους ρηματικούς τύπους στο β' πληθυντικό πρόσωπο αορίστου (στην ίδια ἐγκλιση).

1. κομίζοις: Να κλίνετε τον μέλλοντα στην οριστική και ευκτική.
2. Στους στίχους 441-449 υπάρχουν τέσσερα απαρέμφατα. Να τα αναγνωρίσετε και να τα μεταφέρετε στους άλλους χρόνους της ίδιας φωνής.
3. λέγω, δύνασθαι, ἐφάνη: Να συμπληρώσετε το β' ενικό πρόσωπο του παθητικού μέλλοντα και αορίστου των παραπάνω ρηματικών τύπων στην οριστική και ευκτική.

Παθητικός Μέλλον		Παθητικός Αόριστος	
Οριστική	Ευκτική	Οριστική	Ευκτική

5. καὶ δῆτ' ἐτόλμας τούσδ' ὑπερβαίνειν νόμους (449): Να ξαναγράψετε το στίχο μεταφέροντας:
 - α) όλους τους κλιτούς τύπους στον αντίθετο αριθμό,
 - β) το ρ. ἐτόλμας στο γ' ενικό και πληθυντικό όλων των ἐγκλίσεων του ενεστώτα.
6. Να μεταφέρετε τους παρακάτω ρηματικούς τύπους στο α' ενικό πρόσωπο των χρόνων και ἐγκλίσεων που ζητούνται:

	Οριστική Ενεστώτα	Υποτακτικ ἢ Ενεστώτα	Ευκτική Ενεστώτα	Οριστική Παρατατικού
κομίζοις				
θέλεις				
ᾤρισεν				
ᾤομην				
δύνασθαι				
τυχεῖν				

7. α) Να συμπληρώσετε τα υπόλοιπα γένη των επιθέτων στην ίδια πτώση και αριθμό:

Αρσενικό	Θηλυκό	Ουδέτερο
ἐλεύθερον		
	ξύνοικος	

		ἐμφανῆ
		ἄγραπτα
		ἀσφαλῆ

β) ἐμφανῆ: Να κλίνετε το επίθετο στα τρία γένη.

11.4. Συντακτικές ασκήσεις

1. Να γίνει συντακτική αναγνώριση των μετοχών της ενότητας.
2. οὐ γάρ τι νῦν γε κὰχθές, ἀλλ' αἰεί ποτε
ζῆ ταῦτα (456-457)
Να βρείτε το υποκείμενο του ρήματος και να αναφέρετε ποιο συντακτικό φαινόμενο παρατηρεῖτε.
3. εἰ τὸν ἐξ ἐμῆς
μητρὸς θανόντ' ἄθαπτον ἠνσχόμην νέκυν,
κείνοις ἂν ἤλγουν (466-467)
Να γράψετε την υπόθεση και την απόδοση του υποθετικού λόγου και να τον χαρακτηρίσετε.

11.5. Λεξιλογικές - Σημασιολογικές ασκήσεις

1. Να μεταφέρετε στη νέα ελληνική τις παρακάτω φράσεις και προτάσεις με τη σημασία που έχουν στο κείμενο:
 - ἔξω βαρείας αἰτίας (445).....
 - ἡ ξύνοικος τῶν κάτω θεῶν Δίκη (451).....
 - (οὐκ ἔμελλον ἐγὼ) τὴν δίκην δώσειν (459-460).....
 - τοῖσδε οὐκ ἀλγύνομαι (468).....
 - σχεδὸν τι μῶρῳ μωρίαν ὀφλισκάνω (470).....
2. Να γράψετε συνώνυμα των παρακάτω λέξεων στην αρχαία ελληνική: φημί, δρῶ, οἶδα, θνήσκω, ἀλγῶ, ὀφλισκάνω, οἶμαι.
3. νεύουσαν, δρᾶσαι, λέγω, ἐτόλμας, ἠν(ε)σχόμην:
 - α) Από τα ρήματα που σας δίνονται να σχηματίσετε παράγωγα ουσιαστικά και επίθετα, όπου υπάρχουν, στα νέα ελληνικά.
 - β) Να συνδυάσετε τρία επίθετα με ουσιαστικά και να σχηματίσετε ονοματικά σύνολα.
4. Να συνδέσετε τις λέξεις της στήλης Α με την απόδοσή τους στη νέα ελληνική στη στήλη Β. (Δύο λέξεις της στήλης Β περισσεύουν).

A	B
1. ἀλγύνομαι	α. σταθερός
2. ἀσφαλής	β. θάνατος

3. μόρος

4. δειμα

5. μέλλω

6. μωρία

γ. θλίβομαι

δ. ανοησία

ε. αφοβία

στ. λύπη

ζ. φόβος

η. σκοπεύω

ΠΡΑΓΜΑΤΟΛΟΓΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

446-525

σύ κομίζοις ἄν : Αποστροφή στον Φύλακα.

Ζεύς και Δίκη: Η Δίκη ήταν κόρη του Δία και της Θέμιδος. Είναι σύνεδρος του Δία, παρακολουθεί άγρυπνα όσα συμβαίνουν πάνω στη γη και στον Άδη, αναφέρει μάλιστα τις παραβάσεις στον Δία για τιμωρία των ενόχων. Αυτή στέλνει τις Ερινύες για να βασανίσουν τους ενόχους, και αυτούς που εγκατέλειψαν νεκρό άταφο. Είναι λοιπόν συγκάτοικος και των θεών του Κάτω Κόσμου.

ἐν θεοῖσι τήν δίκην δώσειν : εννοεί τους θεούς του Κάτω κόσμου, δηλ. τον Άδη και τους βοηθούς του, τους Μίνωα, Ροδάμανθου, και Αιακό.

Ζηνός Ἐρκείου : Ο Δίας ανάμεσα στα άλλα ήταν προστάτης της συγγένειας και στα σπίτια τους οι Αθηναίοι είχαν συχνά στο προαύλιό τους (ἔρκος) το βωμό του Δία.

Ποια τα επιχειρήματα της Αντιγόνης ; Η Αντιγόνη στο λόγο της κάνει μια σαφή διάκριση ανάμεσα στο νόμο του Κρέοντα και στο νόμο των θεών για τους νεκρούς. Συγκεκριμένα υποστηρίζει : 1. Ο νόμος του Κρέοντα έχει ανθρώπινη προέλευση, ενώ ο ηθικός νόμος θεϊκή. Προέρχεται από το Δία και τη Δίκη.

2. Ο άγραφος ηθικός νόμος είναι μονιμότερος. Έχει διαχρονική αξία και ισχύ και κανείς δε γνωρίζει την αρχή του.
3. Η θεία τιμωρία είναι σκληρότερη από την ανθρώπινη.
4. Ο θάνατος είναι η φυσική κατάληξη κάθε θνητού. Αν έρθει ως αποτέλεσμα εκτέλεσης αυτό δεν πρέπει να φοβίζει το θνητό.
5. Ο πρόωρος θάνατος που διακόπτει μια δυστυχισμένη ζωή, είναι κέρδος.
6. Η ντροπή που θα συνόδευε την Αντιγόνη αν παραμελούσε το καθήκον της προς το νεκρό, θα ήταν μεγαλύτερο βάσανο από το θάνατο.

Ποια τα επιχειρήματα του Κρέοντα ; Ο Κρέοντας στο λόγο του προσπαθεί να λυγίσει την άκαμπτη στάση της Αντιγόνης. Συγκεκριμένα υποστηρίζει ότι :

1. Η υπερβολική υπερηφάνεια και το υψηλό φρόνημα οδηγούν τον άνθρωπο σε καταστροφή.
2. Η Αντιγόνη είναι δούλη και δεν της ταιριάζει η υπερηφάνεια.

3. Η Αντιγόνη διαπράττει **ύβρη** γιατί παραβαίνει τους νόμους της πολιτείας, περιφρονεί τον άρχοντα.
4. Η Ισμήνη είναι συνένοχη και είχε σχεδιάσει την ταφή μαζί με την Αντιγόνη.

Στο διάλογο που ακολουθεί (στιχομυθία 508-525) ο Κρέοντας προσπαθεί να διαχωρίσει την περίπτωση των δυο νεκρών αδελφών (προδότης-ήρωας) ώστε ν' αποδείξει ότι η τιμή στον προδότη Πολυνείκη είναι περιφρόνηση για τον ήρωα Ετεοκλή. Η Αντιγόνη επιμένει να εξομοιώνει τους δυο νεκρούς.

Ποιο το ήθος της Αντιγόνης και του Κρέοντα; Ο Κρέοντας έχει χάσει την ψυχραιμία και τον ορθολογισμό που τον διέκρινε στις προγραμματικές δηλώσεις. Ο εγωισμός του έχει πληγεί και η εξουσία του διακυβεύεται. Είναι λοιπόν **εγωπαθής και σκληρός**. Τονίζει πως θα δαμάσει την Αντιγόνη και πως δεν ανέχεται μια γυναίκα να αμφισβητεί την εξουσία του. Αποδεικνύεται **επιπόλαιος** όταν εμπλέκει την Ισμήνη στην υπόθεση, ενώ δε διστάζει να διαπράξει **ύβρη** όταν υποτιμά τη συγγένεια που προστατεύει ο Δίας. Τον έχει καταλάβει το πάθος της επικράτησης καθώς οι διαταγές του ήδη αμφισβητήθηκαν από τρεις κατά τη γνώμη του ανθρώπους (Αντιγόνη, Ισμήνη, Φύλακας) αλλά ο τυραννικός και φιλόδοξος χαρακτήρας του τον ωθεί στην εκδίκηση και όχι στην επανεξέταση.

Η Αντιγόνη είναι **τραγικό πρόσωπο** καθώς βαδίζει στο χαμό συνειδητά γιατί προασπίζει τις ιδέες της. Είναι **αγέρωχη, θαρραλέα, άκαμπτη και υπερήφανη**. Ομολογεί με παρησία την πράξη της, αδιαφορεί για τις συνέπειες και αντιστέκεται στην επίθεση του Κρέοντα με την δύναμη του ανθρώπου που γνωρίζει το δίκιο του.

ΚΡΕΟΝΤΑΣ

Σένα μιλάω, σένα που σκύβεις
το κεφάλι κάτω, το ομολογείς
ή αρνείσαι ότι τα έπραξες αυτά ;

ΑΝΤΙΓΟΝΗ

Και ομολογώ ότι τα έπραξα
και δεν τα αρνούμαι αυτό.

ΚΡΕΟΝΤΑΣ (απευθυνόμενος στο φύλακα)

Εσύ μπορείς να πας όπου θες
ελεύθερος και χωρίς καμία κατηγορία
Και συ τώρα πες μου, χωρίς λόγια πολλά,
αλλά με συντομία, γνώριζες ότι είχες διαταχτεί
να μην κάνει κανείς αυτά ;

ΑΝΤΙΓΟΝΗ

Το γνώριζα, πώς ήταν δυνατό
να μην το ξέρω ;
Αφού ήταν σ' όλους γνωστό.

ΚΡΕΟΝΤΑΣ

Κι είχες λοιπόν το θράσος
να παραβείς αυτούς εδώ τους νόμους ;

ΑΝΤΙΓΟΝΗ

Ναι, γιατί δεν ήταν ο Δίας αυτός
που είχε κηρύξει σε μένα αυτά,
ούτε η Δίκη που κατοικεί μαζί με τους
θεούς του κάτω κόσμου όρισε τέτοιους
νόμους μέσα στους ανθρώπους,
ούτε μπορούσα να φανταστώ
ότι τα δικά σου κηρύγματα
έχουν τόση δύναμη, ώστε να μπορείς εσύ,
ενώ είσαι θνητός, να ξεπεράσεις
τους άγραφους και ατράνταχτους
νόμους τους θεών. Γιατί δεν υπάρχουν
αυτά μόνο σήμερα και χτες
αλλά αιώνια και πάντοτε
και κανείς δεν ξέρει από πότε φανήκαν.
Κι ούτε μπορούσα εγώ από φόβο
για τις διαθέσεις κανενός ανθρώπου

να παραβώ αυτά και για τούτο
να βρω τιμωρία μπροστά στους θεούς.
Οτι θα πεθάνω το 'ξερα, πώς όχι ;
Κι αν ακόμα εσύ δεν είχες την διαταγή σου
βγάλει ▪ αν όμως είναι να πεθάνω πριν την ώρα μου
κέρδος αυτό το λέω εγώ.
Γιατί όποιος ζει σε δυστυχία μεγάλη
όπως εγώ, πώς δεν έχει αυτός κέρδος σαν πεθάνει ;
Ετσι και για μένα τουλάχιστον
αυτή να βρω την τύχη
καθόλου δεν είναι πόνος ▪
αν ανεχόμουνα όμως τον αδελφό
από την ίδια μάνα γεννημένο
να μείνει άθαφτος νεκρός,
μετά το θάνατό του,
για κείνο θα λυπόμουνα,
για τούτα εδώ όμως δεν λυπάμαι.
Κι αν τώρα σου φαίνομαι
ότι τυχαίνει να κάνω ανόητες πράξεις
ίσως από έναν ανόητο
κρίνομαι ανόητη.

ΧΟΡΟΣ

Το φυσικό αυτής της κόρης
δείχνει σκληρό από σκληρό
πατέρα, και δεν ξέρει να λυγίζει
μπροστά στις συμφορές.

ΚΡΕΟΝΤΑΣ

Μάθε όμως ότι οι πολύ
σκληρές καρδιές, αυτές προπάντων πέφτουν
και μπορείς να δεις ότι
το σίδερο το πιο γερό.
όταν μπει στη φωτιά και σκληρύνει,
ραϊζει και σπάει τις πιο πολλές φορές,
και ξέρω ότι τα ατίθασα άλογα
δαμάζονται με μικρό χαλινάρι.

Γιατί δεν πρέπει να 'χει μεγάλη ιδέα
εκείνος που 'ναι των άλλων δούλος.
Αυτή ήξερε καλά να δείχνει αυθάδεια τότε,

όταν παρέβαινε τους θεσπισμένους νόμους,
κι αυτό είναι αυθάδεια δεύτερη,
αφού έκανε ό,τι έκανε, ύστερα
για τούτο να καυχιέται και να γελάει
με το κατόρθωμά της αυτό.

Αλήθεια τώρα εγώ άντρας δεν είμαι,
αυτή θα είναι άντρας, αν αυτή η νίκη της
θα μείνει χωρίς τιμωρία.

Ομως ας είναι της αδελφής μου κόρη,
ας είναι η πιο κοντινή από όλη μας
τη συγγένεια που προστατεύει
ο έρκειος Δίας, η ίδια αυτή
και η αδελφή της δεν θα γλιτώσουν
τον θάνατο τον πιο κακό.

**Γιατί κι εκείνη κατηγορώ
ότι έχει το ίδιο μερίδιο σε αυτήν την ταφή.**

Φωνάξτε την αυτή,
πραγματικά πριν από λίγο
την είδα μέσα να κάνει
σαν λυσσασμένη και να μην μπορεί
να κρατήσει τα λογικά της.

Συχνά η ψυχή αυτών που τίποτε
καλό δεν σχεδιάζουν στα κρυφά
προδίνεται πριν από την πράξη
σαν δράστης που ξεφεύγει ▪
δεν χωνεύω όμως όταν αφού πιαστεί
κανείς πάνω στις ανομίες, ύστερα θέλει
να τις παρουσιάσει ως ωραίες πράξεις.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΑΝΤΙΓΟΝΗΣ 514-525ΚΡΕΟΝΤΑΣ

Δεν ντρέπεσαι λοιπόν εσύ που σκέφτεσαι
αλλιώς από αυτούς εδώ ;

ΑΝΤΙΓΟΝΗ

Μα καμιά ντροπή δεν είναι
να τιμάς αδέρφια από τα ίδια σπλάχνα.

ΚΡΕΟΝΤΑΣ

Αδελφός από το ίδιο αίμα δεν ήταν
κι αυτός που σκοτώθηκε ενάντιά του
πολεμώντας ;

ΑΝΤΙΓΟΝΗ

Από το ίδιο αίμα ήταν,
από μια μάνα και τον ίδιο πατέρα.

ΚΡΕΟΝΤΑΣ

Πώς λοιπόν τιμάς αυτόν,
ενώ είναι ασέβεια για κείνον ;

ΑΝΤΙΓΟΝΗ

Δεν θα συμφωνήσει με αυτά
ο σκοτωμένος.

ΚΡΕΟΝΤΑΣ

Και βέβαια θα συμφωνήσει,
αν τιμάς αυτόν το ίδιο με τον ασεβή.

ΑΝΤΙΓΟΝΗ

Ναι (τον τιμώ), γιατί
διόλου δεν χάθηκε σαν δούλος,
αλλά σαν αδελφός.

ΚΡΕΟΝΤΑΣ

Προσπαθώντας βέβαια να καταστρέψει
αυτή τη χώρα μας, ενώ ο άλλος χάθηκε
υπερασπίζοντάς την.

ΑΝΤΙΓΟΝΗ

Ο Αδης όμως θέλει τους νόμους
ίσους για όλους.

ΚΡΕΟΝΤΑΣ

Μα ο καλός δεν είναι ίσος με τον κακό,
για να έχει τιμές ίδιες.

ΑΝΤΙΓΟΝΗ

Ποιος ξέρει αν αυτά είναι ευσεβή
στον κάτω κόσμο ;

ΚΡΕΟΝΤΑΣ

Ποτέ στα αλήθεια ο εχθρός
δεν είναι φίλος,
ούτε καν σαν πεθάνει.

ΑΝΤΙΓΟΝΗ

Μα εγώ δεν γεννήθηκα για να μισώ,
αλλά για να αγαπώ

ΚΡΕΟΝΤΑΣ

Αν πρέπει λοιπόν να αγαπάς,
αγάπα εκείνους,
σαν πώς στον κάτω κόσμο
Όσο όμως εγώ ζω
γυναίκα δεν θα κυβερνήσει.

Αντιγόνη 525-581

ΧΟΡΟΣ : Μα να η Ισμήνη μπροστά στις πύλες
χύνοντας δάκρυα για αγάπη αδελφική
κι ένα σύννεφο πάνω από τα φρύδια της
ασχημαίνει το αναψοκοκκινισμένο πρόσωπό της
με δάκρυα βρέχει τα όμορφα μάγουλά της.

ΚΡΕΩΝ : Εσύ, που στο σπίτι μου μέσα
σαν οχιά ζαρωμένη μου ρούφαγες το αίμα
κρυφά και δεν καταλάβαινα
ότι έτρεφα δυο συμφορές και
δυο ανταρσίες στο θρόνο μου ενάντια,
εμπρός λοιπόν, πες μου, θα ομολογήσεις και εσύ
ότι ανακατεύτηκες σε ετούτη την ταφή
ή όρκο θα πάρεις πώς τίποτε δεν ξέρεις ;

ΙΣΜΗΝΗ : Το έκανα αυτό,
αν βέβαια και τούτη συμφωνεί,
κι συμμετέχω στην κατηγορία
και πάνω μου την παίρνω.

ΑΝΤΙΓΟΝΗ : Μα η δικαιοσύνη
δεν θα στο επιτρέψει αλήθεια αυτό
γιατί ούτε και θέλησες
κι ούτε κι εγώ σε δέχτηκα σύντροφο.

ΙΣΜΗΝΗ : Μα μέσα στις συμφορές σου
δεν ντρέπομαι να γίνομαι συνταξιδιώτισσα
στο πέλαγος των βασάνων σου.

ΑΝΤΙΓΟΝΗ : Ο Άδης και όσοι στον κάτω κόσμο
κατοικούν ξέρουν ποιων είναι το έργο αυτό.
Κι εγώ όποια αγαπάει με λόγια
για φίλη μου δεν την στέργω.

ΙΣΜΗΝΗ : Αδελφή, μην μου στέρησεις
αλήθεια την τιμή μαζί σου να πεθάνω
και να θάψω με τιμές το νεκρό.

ΑΝΤΙΓΟΝΗ : Να μην πεθάνεις μαζί μου
κι ούτε να κάνεις δικό σου ό,τι δεν άγγιξες •
αρκετό θα είναι να πεθάνω εγώ.

ΙΣΜΗΝΗ : Και ποια ζωή θα 'ναι
χαρά για μένα, άμα σε χάσω ;

ΑΝΤΙΓΟΝΗ : Τον Κρέοντα ρώτα •
γιατί για αυτόν νοιάζεσαι συ.

ΙΣΜΗΝΗ : Γιατί με πληγώνεις μ' αυτά
χωρίς κανένα κέρδος ;

ΑΝΤΙΓΟΝΗ : Με πόνο αλήθεια
το κάνω αυτό, αν εσένα περιγελώ.

ΙΣΜΗΝΗ : Τώρα όμως τουλάχιστον
σε τι μπορώ να σε ωφελήσω
ακόμη εγώ ;

ΑΝΤΙΓΟΝΗ : Σώσε τον εαυτόν σου.
Δεν σε φθονώ ώστε να μην ξεφύγεις τον θάνατο.

ΙΣΜΗΝΗ : Αλίμονο μου η δύστυχη,
και να μείνω έξω από τη δική σου μοίρα ;

ΑΝΤΙΓΟΝΗ : Ναι, γιατί εσύ προτίμησες να ζεις,
εγώ όμως να πεθάνω.

ΙΣΜΗΝΗ : Όχι όμως και χωρίς
να σου εξηγήσω τους λόγους μου.

ΑΝΤΙΓΟΝΗ : Γι' αυτούς εδώ σωστά
φαινόσουν ότι σκέφτεσαι συ,
ενώ εγώ φαινόμουν ότι σκέφτομαι σωστά
για τους άλλους εκεί κάτω.

ΙΣΜΗΝΗ : Κι έτσι όμως το φταιξιμό μας
είναι κοινό και ίσο και για τις δυο.

ΑΝΤΙΓΟΝΗ : Έχε θάρρος • εσύ ζεις,
η δικιά μου όμως ψυχή έχει από καιρό

πεθάνει, έτσι που να 'ναι ωφέλιμη στους νεκρούς.

ΚΡΕΩΝ : Από αυτές τις δυο κόρες
λεω, η μια τώρα δα αποδείχτηκε
ότι είναι ανόητη
και η άλλη από τότε που γεννήθηκε.

ΙΣΜΗΝΗ : Ναι, βασιλιά, γιατί ποτέ
Δε μένει ούτε και το μυαλό που είναι
από φυσικού σε όσους δυστυχούν,
μα απ'τη θέση του σαλεύει.

ΚΡΕΩΝ: Σένα λοιπόν (ο νους σου σάλεψε)
σαν διάλεξες να κάνεις με τους κακούς παράνομα έργα.

ΙΣΜΗΝΗ : Και πώς μπορώ να ζήσω μόνη
χωρίς αυτήν εδώ ;

ΚΡΕΩΝ : Όμως μη λες « αυτή εδώ », γιατί
δεν υπάρχει πια.

ΙΣΜΗΝΗ : Θα σκοτώσεις λοιπόν τη μνηστή
του γιου σου ;

ΚΡΕΩΝ : Κι άλλων υπάρχουν
χωράφια για όργωμα.

ΙΣΜΗΝΗ : Δεν θα είναι ταιριασμένοι,
όπως ταιριάσανε εκείνος με αυτή εδώ.

ΚΡΕΩΝ : Μισώ εγώ γυναίκες κακές
για τα παιδιά μου.

ΙΣΜΗΝΗ : Αίμονα πολυαγαπημένε,
πόσο σ'εξευτελίζει ο πατέρας σου !

ΚΡΕΩΝ : Πολύ στα αλήθεια με σκοτίζεις
και εσύ κι ο γάμος που κάθεται και μου λες.

ΙΣΜΗΝΗ : Αλήθεια θα χωρίσεις το σπλάχνο σου
από αυτήν εδώ;

ΚΡΕΩΝ : Ο Άδης είναι αυτός
που θα διαλύσει το γάμο αυτό.

ΧΟΡΟΣ : Έχει βγει η απόφαση, όπως φαίνεται,
να πεθάνει ετούτη εδώ.

ΚΡΕΩΝ : Και εσύ και εγώ
το 'χουμε αποφασίσει • όχι άλλη
καθυστέρηση, πηγαίνετε τις μέσα
δούλοι, από εδώ και μπρος πρέπει
αυτές να 'ναι γυναίκες κι όχι ελεύθερες,
γιατί ζητούν βέβαια να ξεφύγουν κι οι τολμηροί
όταν βλέπουν πια το χάρο
να 'ναι κοντά στη ζωή τους

Γ' ΕΠΕΙΣΟΔΙΟ 626-780

ΑΙΜΩΝ: Πάτερ, σός εἰμι • και σύ
ἀπορθοῖς μοι ἔχων γνώμας
χρηστάς, αἷς ἔγωγε ἐφέψομαι •
ἐμοί γάρ οὐδεὶς γάμος
ἀξιώσεται μείζων
φέρεισθαι σοῦ
καλῶς ἡγουμένου.

ΚΡΕΩΝ : ὦ παῖ, οὕτω χρή,
διά στέρνων ἔχειν (τινά),
πάντα ἐστάναι ὀπισθεν
γνώμης πατρώας.
Τούτου γάρ οὐνεκα
ἄνδρες εὐχονται
φύσαντες κατηκούς γονάς
ἔχειν ἐν δόμοις,
ὡς και τον ἐχθρόν ἀνταμύνωνται
κακοῖς και τον φίλον
τιμῶσιν ἐξ ἴσου πατρί •
ὄστις δε φιτῦει ἀνωφέλητα τέκνα,
τι ἄλλο ἂν εἴποις
φῦσαι τόνδε πλήν πόνους αὐτῶ,
πολύν δε γέλων
τοῖσιν ἐχθροῖσιν;
Μη νύν ποτε ἐκβάλης
ὦ παῖ, τάσδε φρένας
ύφ' ἡδονῆς γυναικός οὐνεκα,
εἰδῶς ὅτι τοῦτο, γυνή κακή
ξύνευνος ἐν δόμοις,
γίγνεται ψυχρόν παραγκάλισμα •
τι γάρ μείζων ἔλκος
γένοιτο ἂν
ἢ φίλος κακός;
Ἀλλά πτύσας
ὡσεὶ τε δυσμενῆ
μέθες την παῖδα τήνδε
ἐν Αἴδου νυμφεύειν τινί.
Ἐπεὶ γαρ αὐτήν
μόνην ἐκ πάσης πόλεως

ΑΙΜΩΝ : Πατέρα, δικός σου εἶμαι • και συ
στον ἴσιο δρόμο με καθοδηγεῖς ἔχοντας
σκέψεις

σωστές, τις οποίες εγώ θα ακολουθήσω •
γιατί εγώ κανένα γάμο
δεν θα θεωρήσω τόσο σπουδαίο
ὡστε να τον βάλω πάνω από τη δική σου
συνετή καθοδήγηση.

ΚΡΕΩΝ : Ναι, παιδί μου, ἔτσι πρέπει
να σκέφτεται (κανείς)
σε ὅλα να ακολουθεῖ
τη γνώμη του πατέρα.
Γι' αυτό
κι οι ἄνθρωποι εὐχονται
αφού κάνουν υπάκουα παιδιά
να τα ἔχουν σπίτια τους
για να εκδικούνται τους εχθρούς
με το ἴδιο κακό, και το φίλο
να τιμούν ὅπως ο πατέρας •
ὅποιος ὄμως γεννάει παιδιά ἀχρηστα
τι ἄλλο θα ἔλεγε
πως γέννησε αὐτός παρά βάσανα για τον εαυτό
του και γέλιο πολύ
στους εχθρούς του;
Ποτέ λοιπόν μην ἀλλάξεις
γιέ μου, αυτές τις σκέψεις
ἀπό ἔρωτα για μια γυναίκα
γνωρίζοντας αὐτό, μια γυναίκα κακή
σύντροφος στο σπίτι
μπορεῖ να γίνει ψυχρή ἀγκαλιά •
γιατί τι πράγμα μεγαλύτερη πληγή
μπορεῖ να γίνει
παρά ο κακός ἀγαπημένος;
Αφού λοιπόν την περιφρονήσεις
σαν εχθρό
ἀφησε αὐτή την κόρη
στον Αἴδη να παντρευτεῖ κάποιον.
Γιατί αὐτή μόνη
ἀπ' ὅλη την πόλη

εἶλον ἐμφανῶς ἀπιστήσασαν,
 ψευδῆ γε ἐμαυτόν,
 οὐ καταστήσω πόλει,
 ἀλλὰ κτενῶ.
 Πρὸς ταῦτα
 ἐφυμνείτω Δία ξύναιμον•
 εἰ γάρ δη θρέψω
 τά γ' ἐγγενῆ φύσει
 ἄκοσμα, κάρτα τους ἔξω γένους.

Ὅστις γάρ ἐν τοῖς οἰκείοισιν
 ἔστιν ἀνὴρ χρηστός,
 καὶ ἐν πόλει φανεῖται
 δίκαιος ὢν.
 Ὅστις δε ὑπερβάς
 ἢ νόμους βιάζεται
 ἢ νοεῖ τό ἐπιτάσσειν
 τοῖς κρατύνουσιν,
 οὐκ ἔστι τυχεῖν τοῦτον ἐπαίνου
 ἔξ ἐμοῦ.
 Ἀλλ' ὄν πόλις στήσειε,
 χρή κλύειν τοῦδε
 και σμικρά και δίκαια και τὰναντία.
 Και θαρσοῖν ἂν ἐγώ
 τοῦτον τόν ἄνδρα θέλειν ἂν
 καλῶς μέν ἄρχειν,
 εὖ δε ἄρχεσθαι,
 μένειν τε ἂν
 ἐν χειμῶνι δορός
 δίκαιον και ἀγαθόν παραστάτην
 προστεταγμένον.
 Ἀναρχίας δε οὐκ ἔστι
 μείζον κακόν• αὐτῆ ὄλλυσι
 πόλεις, ἦδε τίθησιν
 οἴκους ἀναστάτους,
 ἦδε καταρρήγνυσι τροπὰς
 συμμάχου δορός•
 ἢ δε πειθαρχία σώζει τά πολλά
 σώματα τῶν ὀρθουμένων.
 Οὕτως ἀμυντέα ἐστί
 τοῖς κοσμουμένους
 και οὗτοι οὐδαμῶς

την ἐπιασα ἐπ' αυτοφώρῳ να
 παραβαίνει τη διαταγή μου, τον
 εαυτό μου ψεύτη
 δεν θα τον βγάλω στην πόλη,
 αλλά θα τη σκοτώσω.
 Γί αυτά
 ας επικαλείται το Δία τον προστάτη της
 συγγένειας • γιατί αν αναθρέψω
 τους φυσικούς μου συγγενείς
 ὡστε να είναι απείθαρχοι, θα ανέχομαι
 περισσότερο τους ξένους.
 Γιατί ὅποιος ανάμεσα στους συγγενείς
 είναι ἄνθρωπος δίκαιος,
 κι ανάμεσα στους πολίτες θα φανεί
 ὅτι είναι δίκαιος.
 Ὅποιος ὅμως ξεπερνώντας τα ὅρια
 ἢ παραβαίνει νόμους
 ἢ θέλει να δίνει διαταγές
 σε αυτούς που κυβερνοῦν,
 δεν είναι δυνατόν αὐτός να ακούσει ἐπαινο
 ἀπό ἐμένα.
 Ἀλλά ὅποιον η πόλη ἀρχοντα εκλέξει
 πρέπει να τον υπακούουν ὅλοι
 και στα μικρά και δίκαια και στα αντίθετα.
 Και ἐγώ θα μπορούσα να πιστέψω
 ὅτι ἕνας τέτοιος ἄνδρας θα εἶχε τη θέληση
 και να κυβερνά καλά,
 και να κυβερνιέται καλά,
 και πως θα ἔμενε
 στη θύελλα μέσα της μάχης
 πιστός και αντρείος συμπαραστάτης
 εἰάν εἶχε παραταχθεῖ.
 Ἀπό την αναρχία ὅμως δεν υπάρχει
 μεγαλύτερο κακό• αὐτῆ καταστρέφει
 πόλεις, αὐτῆ ἀναστατώνει
 σπίτια,
 αὐτῆ σκορπάει σε φυγή
 το συμμαχικό στρατό•
 η πειθαρχία ὅμως σώζει τους πιο πολλούς ἀπό
 αυτούς που μένουν σταθεροί.
 Γί αὐτό πρέπει να υπερασπίζεται κανεῖς
 τους νόμους και με κανένα τρόπο

ήσσητέα (ἔστί) γυναικός•
 κρείσσον γάρ (ἔστί)
 ἐκπεσεῖν προς ἀνδρός,
 εἶπερ δεῖ (ἐκπεσεῖν)
 και οὐκ ἂν καλοῖμεθα
 ἡσσονες γυναικῶν.

ΧΟΡΟΣ : Ἡμῖν μὲν,
 εἰ μη κεκλέμμεθα τῷ χρόνῳ,
 δοκεῖ λέγειν φρονούντως
 περὶ ὧν λέγεις.

ΑΙΜΩΝ : Πάτερ, θεοὶ φύουσιν,
 ἀνθρώποις φρένας, ὑπέρτατον
 πάντων χρημάτων ὅσα ἐστί.
 Ἐγὼ δε οὐτ' ἂν δυναίμην
 μήτ' ἐπισταίμην λέγειν,
 ὅπως σύ μή λέγεις ὀρθῶς τάδε.
 Γένοιτο μέντοι ἂν
 καὶ ἐτέρῳ καλῶς ἔχον.

Πέφυκα δ' οὖν
 προσκοπεῖν σου πάντα,
 ὅσα λέγει τις ἢ πράσσει τις
 ἢ ἔχει ψέγειν•
 το γάρ σὸν ὄμμα δεινόν (ἔστί)
 ἀνδρὶ δημότῃ τοιούτοις λόγοις,
 οἷς σύ μη τέρψη κλύων•
 ἐμοὶ δε ἔστιν ἀκούειν τάδε
 ὑπὸ σκότου, οἶα
 ὀδύρεται πόλις την παῖδα ταύτην,
 ὡς ἀναξιωτάτη πασῶν γυναικῶν
 κάκιστα φθίνει
 ἀπ' ἔργων εὐκλεεστάτων•
 ἦτις τὸν αὐτῆς ἀντάδελφον
 πεπτῶτα ἐν φοναῖς
 (οὐκ) εἶασεν ἄθραπτον
 ὀλέσθαι μήτε ὑπ' ὠμηστῶν κυνῶν
 μήτε ὑπὸ τινός οἰωνῶν•
 οὐχ ἦδε ἀξία λαχεῖν χρυσεῆς τιμῆς;
 Τοιάδε ἐρεμνὴ φάτις
 σῖγα ὑπέρχεται.
 Ἐμοὶ δε, πάτερ, οὐκ ἔστιν οὐδεν κτῆμα

τιμιώτερον
 δεν πρέπει να νικιέται κανείς από μια
 γυναίκα• είναι προτιμότερο
 να χάσουμε την εξουσία από ένα άνδρα,
 αν πρέπει (να χάσουμε)
 και έτσι δεν θα χαρακτηριστούμε
 κατώτεροι από γυναίκες.

ΧΟΡΟΣ : Σε εμάς τουλάχιστον,
 αν από τα γερατεία δεν έχουμε χάσει το μυαλό
 μας, φαίνεσαι ότι μιλάς σωστά
 για όσα τώρα μιλάς.

ΑΙΜΩΝ : Πατέρα, οι θεοὶ δίνουν
 στους ανθρώπους μυαλό, το πιο πολύτιμο
 από όλα τα πράγματα που υπάρχουν.
 Κι εγὼ οὐτε θα μορούσα
 και μακάρι να μη μάθω να πω
 ὅτι εσύ δε λες σωστά τούτα εδώ.
 Θα μπορούσε ὅμως
 και κάποιος ἄλλος να ἔχει κάποια σωστή σκέψη.
 Από τη φύση μου πάντως
 ἔχω χρέος να προσέχω από πριν για σένα
 ὅσα λέει κανείς ἢ κάνει
 ἢ μπορεί να σε κατηγορήσει•
 γιατί το βλέμμα σου προκαλεῖ φόβο
 για ἕναν άντρα μέσα στην πόλη για τέτοια λόγια
 που με αυτά δεν θα ευχαριστηθείς αν τ'ακούσεις•
 σ' ἐμένα ὅμως είναι δυνατό να ακούω αυτά
 εξαιτίας της αφάνειας της θέσης μου, πόσο
 δηλαδή η πόλη θρηνεῖ την κόρη αυτή
 πόσο πιο ἄδικα ἀπ' ὅλες τις γυναίκες
 με τον πιο ατιμωτικό χάνεται τρόπο
 για πράξεις δοξασμένες•
 γιατί τον ἀδελφό της
 πεσμένο μέσα στον αιματηρὸ φόνο
 δεν τον ἄφησε ἄταφο
 να κατασπαραχθεῖ οὔτε ἀπὸ σκυλιά σαρκοβόρα
 οὔτε ἀπὸ κανένα ὄρنيο•
 δεν αξίζει αυτή να τιμηθεῖ με λαμπρὴ τιμή;
 Μια τέτοια φήμη σκοτεινὴ
 κυκλοφορεῖ κρυφά.
 Ὅσο για μένα, πατέρα μου, κανένα
 πράγμα πολυτιμότερο δεν είναι

σοῦ πράσσοντος εὐτυχῶς•
 τι γάρ ἄγαλμα μεῖζον τέκνοις
 εὐκλείας πατρός θάλλοντος
 ἢ τι πατρί προς παιδῶν;
 Μη νυν φόρει ἐν σαυτῶ
 ἐν ἤθος μοῦνον,
 τοῦτ' ὀρθῶς ἔχειν,
 ὡς φῆς σὺ, και οὐδεν ἄλλο.
 Ὅστις γάρ δοκεῖ
 ἢ αὐτός μόνος φρονεῖν
 ἢ ἔχειν γλῶσσαν ἢ ψυχὴν,
 ἦν οὐκ ἄλλος (ἔχει),
 οὔτοι διαπτυχθέντες
 ὠφθησαν κενοί.
 Ἀλλά το μανθάνειν
 ἄνδρα πολλά, και εἰ τις ἢ σοφός,
 αἰσχροὺν οὐδεν και το μη τείνειν ἄγαν.
 Ὅρας ὡς ὄσα δένδρων ὑπέικει
 παρὰ χειμάρροις ῥεῖθροισι
 ἐκσώζεται κλῶνας,
 τὰ δε ἀντιτείνοντα
 (ὡς) ἀπόλλυται αὐτόπρεμμα.
 Αὐτῶς δε ὄστις τείνας πόδας ναός
 ἐγκρατῆ μηδὲν ὑπέικει,
 στρέψας κάτω το λοιπὸν ναυτίλλεται
 ὑπτίους σέλμασιν.
 Ἀλλ' εἶκε θυμῶ
 και δίδου μετάστασιν.
 Εἰ γάρ
 και ἀπ' ἐμοῦ νεωτέρου πρόσεστι
 γνώμη τις, ἐγῶγε φημί
 πρεσβεύειν πολὺ φῦναι τιν' ἄνδρα
 πάντα πλέων ἐπιστήμης•
 εἰ δ' οὔν, φιλεῖ γάρ τοῦτο
 μη ῥέπειν ταύτη,
 καλόν (ἔστι) το μανθάνειν
 και τῶν λεγόντων εὖ.

ΧΟΡΟΣ : Ἄναξ, εἰκός (ἔστι)
 σε τε μαθεῖν, εἰ τι καίριον λέγει,
 σε τ' αὖ τοῦδε•
 εὖ γάρ εἰρηται διπλῆ.

από τη δική σου ευτυχία•
 γιατί ποια χαράειναι μεγαλύτερη για τα παιδιά
 από τη δόξα ευτυχισμένου πατέρα
 ή ποια για τον πατέρα (από τη δόξα) των παιδιών;
 Μη λοιπόν έχεις
 ένα τρόπο σκέψης
 ότι σωστό είναι αυτό
 που λες εσύ και τίποτε άλλο.
 Γιατί όποιος πιστεύει
 ή ότι μόνο αυτός σκέφτεται σωστά
 ή πως έχει γλώσσα ή θάρρος
 που δεν έχει άλλος,
 αυτοί όταν εξεταστούν στο βάθος τους
 φαίνονται άδειοι.
 Αλλά να μαθαίνει
 ένας άνδρα πολλά, και ακόμη είναι σοφός,
 δεν είναι ντροπή κι ακόμα να μην παρατραβάει
 το σκοινί. Βλέπεις όσα δέντρα λυγίζουν
 κοντά στο ορμητικό ρεύμα
 σώζουν τα κλαδιά τους,
 ενώ αυτά που αντιστέκονται
 χάνονται σύρριζα.
 Επίσης όποιος τεντώνει τα πανιά του πλοίου
 για να κρατούν γερά το πλοίο και δε λασκάρει,
 αφού αναποδυρίσει ταξιδεύει με ανεστραμμένο
 το κατάστρωμα του πλοίου.
 Δώσε όμως τόπο στην οργή
 και άλλαξε γνώμη.
 Γιατί αν
 μπορώ να προσθέσω και εγώ, παρότι νεότερος,
 κάποια γνώμη, εγώ τουλάχιστον λέω
 ότι το πιο καλό είναι να γεννιέται ένας άντρας
 πάνσοφος•
 αν όμως (δεν είναι) – γιατί συνήθως δε
 συμβαίνει έτσι-
 καλό είναι να μαθαίνει κανείς
 από όσους μιλούν ορθά.

ΧΟΡΟΣ : Βασιλιά, καλό είναι
 και εσύ να ακούσεις, αν λέει κάτι σωστό,
 και εσύ πάλι από αυτόν εδῶ•
 γιατί και από τους δυο έχουν ειπωθεί σωστά.

ΚΡΕΩΝ : Και διδαζόμεθα
δη οί τηλικοίδε φρονεῖν
ὑπ' ἄνδρός τηλικούδε την φύσιν;

ΑΙΜΩΝ : Μηδέν τό μη δίκαιον•
εἰ δ' ἐγώ νέος (εἰμί),
οὐ χρή σκοπεῖν,
τόν χρόνον μᾶλλον ἢ τά ἔργα.

ΚΡΕΩΝ : Ἔργον γάρ ἔστι
σέβειν τούς ἀκοσμοῦντας;

ΑΙΜΩΝ : Οὐδ' ἂν κελεύσαμι
εὐσεβεῖν ἐς τους κακούς.

ΚΡΕΩΝ : Ἦδε γάρ οὐκ ἐπέιληπται
τοιᾶδε νόσῳ;

ΑΙΜΩΝ : Οὐ φήσι ὁμόπτολις
λεώς τῆσδε Θήβης.

ΚΡΕΩΝ : Πόλις γάρ ἡμῖν ἐρεῖ,
ἃ ἔμε χρή τάσσειν;

ΑΙΜΩΝ : Ὅρας ὡς εἶρηκας τόδε
ὡς ἄγαν νέος;

ΚΡΕΩΝ : Ἄλλω γάρ ἡ ἐμοί χρή με
ἄρχειν τῆσδε χθονός ;

ΑΙΜΩΝ : Πόλις γάρ οὐκ ἔστι
ἦτις ἐστί ἑνός ἀνδρός.

ΚΡΕΩΝ : Οὐ νομίζεται πόλις
τοῦ κρατοῦντος;

ΑΙΜΩΝ : Καλῶς γ' ἂν ἄρχοις
σύ μόνος ἐρήμης γῆς.

ΚΡΕΩΝ : Ὅδε , ὡς ἔοικε, συμμαχεῖ
τῇ γυναικί.

ΑΙΜΩΝ : Εἶπερ γυνή (εἶ) σύ•

ΚΡΕΩΝ : Ὡστε λοιπόν θα διδαχθούμε
σε αυτή την ηλικία να σκεφτόμαστε σωστά
ἀπό ἕναν ἄντρα τόσο νεαρό στα χρόνια;

ΑΙΜΩΝ : Τίποτα που να μην είναι δίκαιο•
κι αν εγώ είμαι νέος,
δεν πρέπει να κοιτάξεις
την ηλικία μου πιο πολύ παρά τα έργα.

ΚΡΕΩΝ : Είναι λοιπόν πράξη καλή
να τιμά κανείς όσους δεν πειθαρχούν;

ΑΙΜΩΝ : Ούτε και μπορώ να συμβουλευσω
να τιμά κανείς τους νεκρούς.

ΚΡΕΩΝ : Αυτή εδώ δεν έχει προσβληθεί
ἀπό τέτοια αρωόστια;

ΑΙΜΩΝ : Δεν το παραδέχεται αυτό
όλος ο λαός της Θήβας.

ΚΡΕΩΝ : Λοιπόν η πόλη θα μας πει
τι πρέπει εγώ να διατάζω;

ΑΙΜΩΝ : Βλέπεις που είπες αυτό
σαν πολύ νέος;

ΚΡΕΩΝ : Για λογαριασμό άλλου ή για μένα
πρέπει να κυβερνάω εγώ αυτή τη χώρα;

ΑΙΜΩΝ : Πόλη δεν υπάρχει
που να ανήκει σ' ἕναν ἄντρα.

ΚΡΕΩΝ : Δεν θεωρούν όλοι ότι η πόλις ανήκει
σ' αυτόν που την κυβερνά;

ΑΙΜΩΝ : Ωραία βέβαια εσύ θα
κυβερνούσες μια άδεια πόλη.

ΚΡΕΩΝ : Αυτός εδώ, όπως φαίνεται,
είναι σύμμαχος της γυναίκας.

ΑΙΜΩΝ : Αν βέβαια γυναίκα είσαι εσύ•

σοῦ γάρ οὖν προκήδομαι.

ΚΡΕΩΝ : ὦ παγκάκιστε, ἰὼν
διὰ δίκης πατρί;

ΑΙΜΩΝ : Ὅρῳ γάρ σε
οὐ δίκαια ἔξαμαρτάνοντα.

ΚΡΕΩΝ : Ἄμαρτάνω γάρ
σέβων τὰς ἐμάς ἀρχάς;

ΑΙΜΩΝ : Οὐ γάρ σέβεις,
πατῶν τιμάς θεῶν.

ΚΡΕΩΝ : ὦ μιαρὸν ἦθος
και ὕστερον γυναικός.

ΑΙΜΩΝ : Οὐ τοι ἂν ἔλοις γε ἐμε
ἦσσω τῶν αἰσχυρῶν.

ΚΡΕΩΝ : Ὁ γοῦν λόγος σοι
παῶς ὁδε ὑπὲρ κείνης.

ΑΙΜΩΝ : Και (υπὲρ σοῦ) και ἐμοῦ
και θεῶν τῶν νερτέρων.

ΚΡΕΩΝ : Οὐκ ἔστιν ὡς ἔτι
γαμῆς ποτε ταύτην ζῶσαν.

ΑΙΜΩΝ : Ἦδε οὖν θανεῖται
και θανοῦσα ὀλεῖ τινά.

ΚΡΕΩΝ : Ἦ και ἐπαπειλῶν
ἐπεξέρχη ὥδε θρασύς;

ΑΙΜΩΝ : Τις δ' ἀπειλή ἔστι
λέγειν προς κενὰς γνώμας;

ΚΡΕΩΝ : Κλαίων φρενώσεις,
ὦν αὐτός κενός φρενῶν.

ΑΙΜΩΝ : Εἰ μη πατήρ ἦσθα,
εἶπον σε οὐκ εὖ φρονεῖν.

γιατί για σένα φροντίζω.

ΚΡΕΩΝ : Αχρεῖεν ενώ έρχεσαι
να αντιδικήσεις με τον πατέρα σου;

ΑΙΜΩΝ : Ναι, γιατί βλέπω εσένα
να παίρνεις άδικες αποφάσεις.

ΚΡΕΩΝ : Άδικα ενεργῶ
επειδή τιμῶ την εξουσία μου;

ΑΙΜΩΝ : Ναι, γιατί δεν το σέβεσαι,
αφού καταπατάς τις τιμές των θεῶν.

ΚΡΕΩΝ : Πρόστυχε χαρακτήρα,
δούλε μιας γυναίκας.

ΑΙΜΩΝ : Αλλά δεν μπορείς να με
βρεις να υποκύπτω σε αίσχυρές
πράξεις.

ΚΡΕΩΝ : Τα λόγια σου βέβαια
είναι για χάρη εκείνης.

ΑΙΜΩΝ : Και για σένα και για μένα
και τους θεούς του κάτω κόσμου.

ΚΡΕΩΝ : Με κανένα τρόπο δεν θα
παντρευετείς ποτέ ζωντανή αυτή.

ΑΙΜΩΝ : Αυτή λοιπόν θα πεθάνει
και με το θάνατό της θα καταστρέψει
κάποιον.

ΚΡΕΩΝ : Αλήθεια, έρχεσαι εναντίον μου με τόσο
θράσος, ώστε να με απειλείς;

ΑΙΜΩΝ : Και ποια απειλή είναι να μιλάει
κανείς ενάντια σε κούφιας γνώμες;

ΚΡΕΩΝ : Κλαίγοντας θα βάλεις
μυαλό, αν και είσαι άμυαλος.

ΑΙΜΩΝ : Αν δεν ήσουν πατέρα μου,
θα σου έλεγα ότι δε σκέφτεσαι σωστά.

ΚΡΕΩΝ : Μη κώτιλλέ με,
γυναικός ὦν δούλευμα.

ΑΙΜΩΝ : Βούλει λέγειν τι
και λέγων μηδέν κλύειν;

ΚΡΕΩΝ : Ἄληθες; Ἀλλά τόνδε
ἽΟλυμπον, ἴσθι ὅτι δενάσσεις ἔμε,
οὐ χαίρων ἐπί ψόγοισι.
Ἄγετε το μῖσος,
ὡς θνήσκη αὐτίκα
κάτ' ὄμματα πλησία τῶ νυμφίῳ
παρόντι.

ΑΙΜΩΝ : Οὐ δῆτα, οὔτε ἦδε ὀλεῖται
πλησία ἔμοιγε, τοῦτο μη δόξης ποτέ,
σύ τ' οὐδαμὰ προσόψει το ἔμόν κράτα
ἐν ὀφθαλμοῖς ὄρῶν,
ὡς μαίνη ξυνών
τοῖς θέλουσι τῶν φίλων.

ΧΟΡΟΣ : Ὁ ἀνῆρ, ἀναξ, βέβηκεν
ἐξ ὄργης ταχύς • νοῦς δε τηλικούτος
ἀλγήσας ἐστί βαρύς.

ΚΡΕΩΝ : Ἰών δρᾶπτω,
φρονεῖτω μεῖζον ἢ κατ' ἄνδρα •
τῶ δ' οὖν κόρα τῶδε
οὐκ ἀπαλλάξει μόρου.

ΧΟΡΟΣ : Νοεῖς γάρ και κατακτείναι
ἄμφω αὐτῶ;

ΚΡΕΩΝ : Οὐ γε την μη θιγοῦσαν,
εὔ γάρ οὖν λέγεις.

ΧΟΡΟΣ : Μόρω δε ποίω και βουλεύη
κτανεῖν σφε;

ΚΡΕΩΝ : Ἄγων ἔνθα ἂν ἦ στίβος
ἐρῆμος βροτῶν κρύψω ζῶσαν
ἐν πετρῶδει κατῶρυχι,
προθεῖς τοσοῦτον φορβῆς

ΚΡΕΩΝ : Μην πάς να με κολακέψεις,
δούλε μιας γυναίκας.

ΑΙΜΩΝ : Να μιλάς μόνο θέλεις,
κι ενώ μιλάς τίποτα να μην ακούς.

ΚΡΕΩΝ : Αλήθεια; Αλλά, μα τον Ὀλυμπο,
μάθε ὅτι δεν θα με βρίζεις ατιμώρητα
με συνεχείς κατηγορίες.
Φέρτε τη μισητή γυναίκα
για να πεθάνει αμέσως
μπροστά στα μάτια του δίπλα στο γαμπρό
που θα εἶναι μπροστά.

ΑΙΜΩΝ : Ὅχι βέβαια, αυτή δεν θα πεθάνει
δίπλα μου, αυτό μην το φανταστείς ποτέ,
και εσύ με κανένα τρόπο δεν θα δεις το πέσσωπό
μου, αντικρίζοντάς με μπροστά στα μάτια μου,
για να δείχνεις την τρέλλα σου σε ὅσους ἀπό
τους φίλους σου μπορούν να την ανεχτούν.

ΧΟΡΟΣ : Ο άντρας, βασιλιά, ἔφυγε
ἀπ' την οργή του βιαστικά • κι ἔνα μυαλό τόσο
νεαρό, ὅταν πονέσει, εἶναι επικίνδυνο.

ΚΡΕΩΝ : Ας πάει κι ας κάνει
κι ας μεγαλοφρονεῖ περισσότερο ἀπό ὅ,τι
ταιριάζει σε ἕναν άντρα • αυτέςόμως τις δυο
ἀπ' ο θάνατο δεν θα τις γλιτώσει.

ΧΟΡΟΣ : Σκέφτεσαι αλήθεια να τις σκοτώσεις
και τις δυο;

ΚΡΕΩΝ : Ὅχι βέβαια αυτή που δεν ἄγγιξε το
νεαρό, σωστά μιλάς, αλήθεια.

ΧΟΡΟΣ : Και με ποιο θάνατο σκέφτεσαι να τη
σκοτώσεις;

ΚΡΕΩΝ : Αφού την πάω εκεί ὅπου εἶναι
δρόμος ἔρημος ἀπ' ανθρώπους θα την κλείσω
ζωντανή σε υπόγειο θολωτό τάφο,
αφού της δώσω τροφή τόση,

ὡς ἄγος μόνον,
ὄπως ὑπεκφεύγει μίασμα
πᾶσα πόλις. Καὶ ἐκεῖ
αἰτουμένη τον Ἄιδην,
ὄν μόνον θεῶν σέβει,
τεύξεται που το μη θανεῖν,
ἢ γνώσεται γοῦν ἀλλὰ τηνικαῦτα
ὅτι πόνος περισσός ἐστι
σέβειν τά εν Ἄιδου.

ὄση εἶναι αρκετή για εξαγνισμό
για να αποφύγει το μίασμα ὅλη η
πόλη. Καὶ ἐκεῖ, παρακαλώντας τον
Ἄδη, που μόνο ἀπό τους θεούς τιμά,
ἴσως θα πετύχει να μην πεθάνει, ἢ
τουλάχιστον θα καταλάβει, ἀλλὰ
τότε μόνο, ὅτι μάταιος κόπος εἶναι
να τιμά κανεῖς αὐτούς που εἶναι
στον Ἄδη.

2.3. Γραμματικές ασκήσεις

1. Να συμπληρώσετε τις πτώσεις που ζητούνται στα ακόλουθα ουσιαστικά:

ἡ πόλις	τῆ	ταῖς
ὁ λόγος	τὸν	τῶν
τὸ κτῆμα	τοῦ	τοῖς
ὁ χρόνος	τῷ	τούς
ὁ πατήρ	τῷ	τοῖς
ὁ ἄνθρωπος	τοῦ	τούς
τὸ χρῆμα	τῷ	τοῖς
ὁ ἀνὴρ	τὸν	τοῖς

2. Να συμπληρώσετε τα άλλα γένη των αντωνυμιών στην ίδια πτώση και αριθμό:

Αρσενικό	Θηλυκό	Ουδέτερο
	ταύτην	
		ὅσα (ονομ.)
οἷς		
	ἧτις	
		σόν (ονομ.)
τίς		
	ἥδε	

3. Να συμπληρώσετε τους άλλους βαθμούς των επιθέτων και επιρρημάτων:

Θετικός	Συγκριτικός	Υπερθετικός
	μειζον (ονομ.)	
ὀρθῶς		
		ἀναξιωτάτη
καλῶς		
		εὐκλεεστάτων
δεινόν		

4. Να γράψετε τα υπογραμμισμένα ρήματα των ακόλουθων προτάσεων στους άλλους χρόνους της ίδιας έγκλισης και φωνής:

α) ὅσ' ἐστὶ χρημάτων ὑπέρτατον

β) λέγειν φρονούντως δοκεῖς

γ) ὧν λέγεις πέρι

δ) ἢ ψέγειν ἔχει

Ενεστώς				
Παρατατικός				
Μέλλον				
Αόριστος				
Παρακείμενος				
Υπερσυντέλικος				

5. ἔρχομαι, ἔχω, λαμβάνω: Στις προτάσεις που ακολουθούν υπάρχουν τύποι των παραπάνω ρημάτων απλοί ή σύνθετοι. Να τους επισημάνετε και να τους αναγνωρίσετε γραμματικώς.

- Ἐπιλαβοῦ σῶσον ἡμᾶς.
- Ἐλθέτω ἡ βασιλεία Σου.
- Παράσχου Κύριε.
- Πρόσχευ τῆ φωνῆ τῆς δεήσεώς μου.
- Μετὰ φόβου Θεοῦ πίστευ καὶ ἀγάπης προσέλθετε.
- Ἐλθε καὶ σκήνωσον ἐν ἡμῖν.
- Ἄνω σχῶμεν τὰς καρδίας.

6. Να σχηματίσετε τους ρηματικούς τύπους που ζητούνται, παίρνοντας τα διάφορα μέρη από τις στήλες που ακολουθούν:

ἀντι- εἰκ- -οντ'(α)	μετοχή ενεστώτα
ὑπ- ὀλλυ -ει	οριστική ενεστώτα ενεργητικής φωνής
-	
ἀπ- τείν- -ται	οριστική ενεστώτα μέσης φωνής

2.4. Συντακτικές ασκήσεις

1. Σοῦ δ' οὖν πέφυκα πάντα προσκοπεῖν ὅσα // λέγει τις ἢ πράσσει τις ἢ ψέγειν ἔχει (688-689): Να γίνει χωρισμός προτάσεων και να χαρακτηριστεί ο τρόπος σύνδεσης των δευτερευουσών προτάσεων μεταξύ τους.
2. ἦτις τὸν αὐτῆς ἀντάδελφον ἐν φοναῖς // πεπτῶτ' ἄθαπτον μὴθ' ὑπ' ὠμηστῶν κυνῶν // εἷασ' ὀλέσθαι μὴθ' ὑπ' οἰωνῶν τινος (696-698): Να αναγνωριστεί η συντακτική θέση των υπογραμμισμένων λέξεων.
3. Να συνδέσετε τις λέξεις και φράσεις της στήλης Α με το χαρακτηρισμό που δίνεται στη στήλη Β, κάνοντας και τις απαραίτητες συμπληρώσεις, ώστε να δηλώνεται η συντακτική τους θέση στο κείμενο. Ένα στοιχείο της στήλης Β περισσεύουν.

Α	Β
1. δεινόν (690)	α. κατηγορούμενο στο
2. ὀρθῶς (685)	β. ἀπαρέμφατο ἀντικείμενο στο
3. γυναικῶν (694)	γ. ἐπιρρημ. προσδιορισμός του τρόπου
4. ψέγειν (689)	δ. κατηγορ. προσδιορ. στο
5. τὸν αὐτῆς (696)	ε. γενική διαιρετική από το
	στ. ἐπιθετικός προσδιορισμός στο

4. Να συμπληρώσετε τις προτάσεις, ώστε να χαρακτηρίζεται η συντακτική θέση που έχουν στο κείμενο οι λέξεις που δίνονται:
 εὐκλείας (703): είναι γενική από το
 θυμῶ (718): είναι στο
 δένδρων (713): είναι από το
 ὑπτίοις (716): είναι στο
 κενοί (709): είναι στο (υποκ. του ᾠφθησαν) οὔτοι

πολύ (720): είναι προσδ. που δηλώνει

5. Να εντοπίσετε τις δευτερεύουσες προτάσεις στους στίχους 710-714 και να τις χαρακτηρίσετε.

2.5. Λεξιλογικές - Σημασιολογικές ασκήσεις

1. Να συνθέσετε το ρήμα *πίπτω* διαδοχικά με τις προθέσεις *κατά, μετά, περί, εκ, σύν, παρά, επί* και να γράψετε στη νέα ελληνική ένα παράγωγο από κάθε περίπτωση με κατάληξη *-ση* ή *-μα*.

2. Να γράψετε τα αντώνυμα των ακόλουθων λέξεων στην αρχαία ελληνική:

κάκιστα	
ψέγω	
καλῶς	
σκότος	

3. Να γράψετε δύο λέξεις της νέας ελληνικής που παράγονται από τα ακόλουθα ρήματα της αρχαίας ελληνικής:

λαγχάνω		
φύω		
δύναμαι		
τέρπω		
ἐπίσταμαι		
λέγω		

4. Να γράψετε δύο λέξεις παράγωγες (απλές ή σύνθετες) από τα θέματα *ρέπ- ροπ-* του ρήματος *ρέπω* και με καθεμιά από αυτές να σχηματίσετε προτάσεις ή φράσεις στη νέα ελληνική.

5. Να συνδέσετε τις λέξεις της στήλης Α με την απόδοσή τους στη νέα ελληνική στη στήλη Β. Δύο λέξεις της στήλης Β περισσεύουν.

A	B
1. θάλλω	α. βλέμμα
2. ἄγαλμα	β. θρηνώ
3. φρήν	γ. φυσικό, λογικό
4. ὄμμα	δ. αλλαγή γνώμης, μεταβολή
5. ὀδύρομαι	ε. πλήρης, γεμάτος
6. οἰωνός	στ. ακμάζω, ευτυχώ
7. ἀντιτείνω	ζ. χαρά
8. μετάστασις	η. νους, μυαλό, σύννεση
9. πλέων	θ. ὄρνιο
10. ὑπείκω	ι. υποχωρώ, χαλαρώνω
	ια. αντιστέκομαι
	ιβ. περισσότερος

ΠΡΑΓΜΑΤΟΛΟΓΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ**Γ' ΕΠΕΙΣΟΔΙΟ**

635. πάτερ σός εϊμί : Η απάντηση του Αίμονα στοχεύει στο να εφησυχάσει τον Κρέοντα. Οι μετοχές *ἔχων* και *ἡγουμένου* είναι **δίσημες** : υποθετικές για τον Αίμονα, αιτιολογικές για τον Κρέοντα.

640. γνώμης πατρώας ... ἐστάναι : Στην αρχαία Ελλάδα ήταν αδιαπραγμάτευτος ο σεβασμός των παιδιών στους γονείς τους. Ιδιαίτερα ο πατέρας είχε δικαίωμα ζωής και θανάτου στα παιδιά του, τα οποία όφειλαν να ακολουθούν την πατρική νουθεσία χωρίς αντίρρηση. Γενικότερα οι δεσμοί της οικογένειας ήταν ιδιαίτερα στενοί και σε αυτό έπαιζε ρόλο η πατρική παρουσία που αποτελούσε το βασικό εφόδιο για τα παιδιά.

653. ἀλλά πτύσας ..νυμφεύειν τινί : τραγική ειρωνεία. Τελικά αυτός που θα περιφρονηθεί θα είναι ο Κρέοντας και ο γιος του πεθάνει μαζί με την αγαπημένη του.

658.προς ταῦτα ...ἔξω γένους : ὕβρις. Ο Κρέοντας περιφρονεί τον Δία, τον προστάτη της συγγένειας. Παράλληλα έχουμε εδώ προοικονομία της εμφάνισης του μάντη Τειρεσία.

666-667 ἀλλ' ὄν πόλις στήσειε : αναχρονισμός. Η εποχή του Κρέοντα είναι τυραννική. Η πόλη δεν εξέλεγε φυσικά τον τύραννό της ούτε το βασιλιά της. Ο Σοφοκλής εδώ προφανώς απηχεί την εποχή του και τα λόγια του Κρέοντα για απόλυτη υπακοή απηχούν δυσάρεστα στα αυτιά των Αθηναίων ακροατών.

671. μένειν δίκαιο παραστάτην : Ανάλογος είναι ο όρκος των Αθηναίων εφήβων : *Ὀὐ καταισχνῶ ὄπλα τὰ ἱερά, οὐδ' ἐγκαταλείψω τον παραστάτην.*

687. γένοιτο καλῶς ἔχον : με αυτή τη δυνητική και αόριστη διατύπωση ο Αίμονας αμφισβητεί με ευπρέπεια και σεβασμό την απόφαση του Κρέοντα. Η γνώση είναι σχετική φαίνεται να λέει ο γιος στον πατέρα και ο διάλογος είναι ο καλύτερος σύμβουλος. Εδώ έχουμε απήχηση της διδασκαλίας των σοφιστών.

690 το γάρ σόν ὄμμα δεινόν : διαφαίνεται καθαρά η απολυταρχικότητα του Κρέοντα και η φύση του τυραννικού του καθεστώτος. Ο πολίτης ξέρει ότι δεν έχει γνώμη και πάντως σε καμία περίπτωση δεν πρέπει να την εκφράσει. Ας θυμηθούμε ότι και ο φύλακας δίσταζε να ομολογήσει την αλήθεια στον Κρέοντα από το φόβο της τιμωρίας.

711. τό μη τείνειν ἄγαν : φράση με αλληγορική και μεταφορική σημασία. Προέρχεται από τις χορδές των μουσικών οργάνων ή του τόξου. Η αντίληψη πως οτιδήποτε ξεπερνάει το μέτρο είναι επικίνδυνο, αποτελεί κοινοτυπία για τη λογική των αρχαίων Ελλήνων.

712. ὄρᾱς παρὰ ρείθροισι χειμάρροισι : ο Αίμονας με μεταφορές προσοικονομεί παραστατικά τη συντριβή του Κρέοντα. Ο άνθρωπος οφείλει να υποχωρεί μπροστά στις ανώτερες δυνάμεις και να μην ξεπερνά το μέτρο.

726-765 : Η κλιμάκωση των αντιθέσεων ανάμεσα στον Κρέοντα και τον Αίμονα οδηγείται με επιδεξιότητα στην απόλυτη ρήξη. Η σύγκρουση είναι δραματική και τραγική. Ο διάλογος αυτός λέγεται **αγωνιστικός**.

736-738 : ἄλλω γάρ ...νομίζεται : Η αντίληψη του Κρέοντα ότι η πόλη είναι δική του θυμίζει απαίτηση τυράννων. Οι Αθηναίοι θεατές εδώ θα αντιδρούσαν έντονα στα λόγια του Κρέοντα.

750: ταύτην ... γαμείς : Ο Κρέοντας απειλεί προσοικονομώντας τον «γάμο» του Αίμονα με τη νεκρή Αντιγόνη. Η φράση του αποτελεί τραγική ειρωνεία.

751 : ὀλεῖ τινά : Δίσημος λόγος. Ο Αίμονας εννοεί τον εαυτό του, ο Κρέοντας θεωρεί πως τον απειλεί με θάνατο.

Ποιο το ήθος του Κρέοντα; Στο ' Επεισόδιο το ήθος των δυο προσώπων διαγράφεται μέσω της αντιπαράθεσης. Το ήθος του Κρέοντα διαφοροποιείται αισθητά από το προηγούμενο επεισόδιο. Εμφανίζεται οξύθυμος και οργίλος, οχυρωμένος πίσω από τον εγωισμό του. Είναι αυταρχικός και δεσποτικός, αρνείται να ακούσει τις γνώμες των άλλων. Παρουσιάζεται ως εκπρόσωπος μιας αντίληψης που θέλει τον πολίτη εξάρτημα και δούλο μιας εξουσίας. Είναι ισχυρογνώμων, αμετάπειστος, σκληρός, ανάληγτος τόσο απέναντι στην Αντιγόνη όσο και απέναντι στον Αίμονα. Μόνο στο τέλος της σκηνής δείχνει ελάχιστα υποχωρητικός όταν δέχεται να απαλλάξει την Ισμήνη. Δεν αποφεύγει την ύβρη απέναντι στο Δία και στους θεούς του Κάτω κόσμου, ενώ επηρεάζεται από προλήψεις και θρησκευτικές προκαταλήψεις.

Ποιο το ήθος του Αίμονα : Διαμετρικά αντίθετο το ήθος του Αίμονα. Από την αρχή δείχνει ευστροφία, εξυπνάδα, διπλωματικότητα. Επιδεικνύει αυτοκυριαρχία και αυτοσυγκράτηση, χαρακτηριστικά που δύσκολα ταιριάζουν σε ένα νέο. Δεν αποκαλύπτει τα πραγματικά κίνητρά του και καταπιέζει τα συναισθήματά του. Είναι ευγενής και διακριτικός προς τον πατέρα του. Είναι θαρραλέος, με δημοκρατικές αντιλήψεις και αποφασισμένος. Όταν στο τέλος της σκηνής αυθαδιάζει, για το θεατή στάση του αυτή είναι λογικό επακόλουθο της αυταρχικότητας του πατέρα του.

Ερμηνευτικές ερωτήσεις ανοικτού τύπου

1. Ποια είναι η στάση του χορού απέναντι στα επιχειρήματα του Κρέοντα (681-682); Πώς τη δικαιολογείτε;
2. Τι υποδηλώνει ο τρόπος με τον οποίο ο Αίμων προσφωνεί τον πατέρα του (683);
3. Να κρίνετε τον τρόπο διατύπωσης της διαφωνίας του Αίμονα προς τον πατέρα του (685-687).
4. Τι επιδιώκει ο Αίμων με όσα αναφέρει για τον πατέρα του στους στίχους 688-689;
5. Πώς παρουσιάζει ο Αίμων τις σχέσεις Κρέοντα και Θηβαίων στους στίχους 690-691 και ποια συμπεράσματα βγάζουμε για τον τρόπο άσκησης της εξουσίας από τον Κρέοντα;
6. Για ποιο λόγο, κατά τη γνώμη σας, ο Αίμων δεν αναφέρει το όνομα της Αντιγόνης και δεν κάνει λόγο για τα συναισθήματά του προς αυτήν;
7. Γιατί ο Αίμων χρησιμοποιεί τη ρητορική ερώτηση του στίχου 699 και δεν αναφέρει ευθέως την αντίθεση μεταξύ της κρίσης του λαού και της απόφασης του πατέρα του;
8. Ποιους σκοπούς επιδιώκει ο Αίμων με το λόγο που απευθύνει προς τον πατέρα του (683 - 723);
9. Πώς χαρακτηρίζετε τον Αίμονα με βάση τα επιχειρήματα που χρησιμοποιεί για την υπεράσπιση των απόψεών του;
10. Να εντοπίσετε τα γνωμικά του κειμένου στους στίχους 683-723, να αναφέρετε ποιες απόψεις διατυπώνονται στο καθένα και να αναλύσετε το περιεχόμενο ενός από αυτά.
11. Να προσδιορίσετε τρία σημεία του κειμένου από τα οποία φαίνεται ότι ο Αίμων είναι συνετός και έχει ορθή κρίση.
12. Ποιους σκοπούς επιδιώκει ο Αίμων με τις περιγραφές των φυσικών φαινομένων που κάνει στους στίχους 712-717; Να εξηγήσετε πώς συνδέονται οι περιγραφές αυτές με τη στάση του Κρέοντα.
13. Να χωρίσετε τους στίχους 701-723 σε ενότητες και να δώσετε ένα σύντομο τίτλο σε καθεμιά.

14. Ποιες απόψεις για την οικογενειακή ευτυχία διατυπώνει ο Σοφοκλής στους στίχους 701-704 και πώς τις κρίνετε;
15. *Μή νυν ἐν ἦθος μῶνον ἐν σαυτῶ φέρει* (705): Ποια σημασία έχει το να θεωρεί ένας άνθρωπος, ιδίως όταν είναι ηγέτης, ότι μόνο η δική του γνώμη είναι σωστή;
16. Ποιες συνέπειες μπορεί να έχει η εμμονή ενός απόλυτου άρχοντα σε μια εσφαλμένη ιδέα και η άρνησή του να την αναθεωρήσει; Να απαντήσετε λαμβάνοντας υπόψη τις απόψεις που διατυπώνονται στους στίχους 705-723.
17. Ποιες προτροπές απευθύνει ο Αίμων στον πατέρα του στους στίχους 683-723 και ποια είναι η σκοπιμότητά τους; Να τον χαρακτηρίσετε με κριτήριο τις προτροπές αυτές.
18. Πιστεύετε ότι ο Αίμων διαπνέεται από δημοκρατικές αντιλήψεις; Να τεκμηριώσετε την άποψή σας με βάση το περιεχόμενο του λόγου του.
19. Διαφαίνεται στα λόγια του Αίμονα το ενδιαφέρον του να σώσει το κύρος και την εξουσία του πατέρα του; Να αιτιολογήσετε την απάντησή σας.

2.2. Ερμηνευτικές ερωτήσεις συνδυασμού ανοικτού και κλειστού τύπου

1. Α. Ο Αίμων απευθύνεται με αγάπη και σεβασμό στον πατέρα του (683). Πού οφείλεται, κατά τη γνώμη σας, αυτό;
- α) Έχει αρχίσει να πείθεται για την ορθότητα των επιλογών του πατέρα του.
- β) Η λεπτότητα του χαρακτήρα του και η σύνεση που τον διακρίνει δεν του επιτρέπουν να συγκρουστεί με τον πατέρα του.
- γ) Θεωρεί ότι δεν πρέπει να τον προσβάλει επιλέγοντας τη ρήξη.
- δ) Είναι βέβαιος ότι ο πατέρας του δε θα αρνηθεί τη χάρη που θα του ζητήσει.
- Β. Να επιλέξετε τις σωστές απαντήσεις και να αιτιολογήσετε μία από αυτές.
2. Α. Στις προτάσεις που ακολουθούν να βάλετε σε κύκλο το γράμμα που αντιστοιχεί στην ορθή απάντηση:
- Ο Αίμων απευθύνεται με σεβασμό προς τον πατέρα του στους στίχους 701-704, επειδή:
- α) Συμφωνεί απόλυτα με όλες τις αποφάσεις που έλαβε ο Κρέων σχετικά με την ταφή του Πολυνείκη και την τύχη της Αντιγόνης.
- β) Θέλει να προδιαθέσει ευμενώς τον Κρέοντα, για να τον πείσει ευκολότερα.
- γ) Διαπιστώνει ότι ο Κρέων δείχνει πρόθυμος να ακούσει και να εξετάσει ευνοϊκά τη γνώμη του.

δ) Έχει αντιληφθεί ότι ο Κρέων ενεργεί σύμφωνα με τις επιθυμίες όλου του θηβαϊκού λαού.

B. Να αιτιολογήσετε την επιλογή της ορθής απάντησης.

3. A. Να βάλετε σε κύκλο το γράμμα της πρότασης που αντιστοιχεί στην ορθή απάντηση:

Με την περιγραφή εικόνων στους στίχους 712-717 ο Αίμων θέλει να τονίσει ότι:

α) Το να υποχωρεί ένας ηγέτης στην πίεση της κοινής γνώμης είναι καταστροφικό για όλη τη χώρα.

β) Οι ανθρώπινες πράξεις σε καμιά περίπτωση δεν έχουν αντιστοιχία με εικόνες από τη φύση.

γ) Αυτοί που κατέχουν την εξουσία επιτρέπεται να αγνοούν την κοινή γνώμη.

δ) Η άκαμπτη επιμονή ενός ηγέτη στη γνώμη του και η περιφρόνηση της γνώμης των άλλων μπορεί να έχει καταστροφικά αποτελέσματα.

ε) Η δύναμη των αγανακτισμένων πολιτών δεν μπορεί να ανατρέψει την απόφαση ενός ηγέτη.

B. Να αιτιολογήσετε την επιλογή σας.

724-780

1. Ποια αντίληψη εκφράζει ο Κρέων στους στίχους 726-727 και ποια είναι η γνώμη σας γι' αυτή;
2. Νομίζετε ότι η απροθυμία του Κρέοντα να ακούσει τη γνώμη ενός νέου ανθρώπου (εδώ του γιου του), έστω κι αν αυτός έχει σωστές αντιλήψεις, εξαρτάται από το χαρακτήρα του, όπως τον γνωρίσατε ως εδώ;
3. Ποια επιχειρήματα χρησιμοποιεί ο Αίμων στη συζήτηση με τον πατέρα του στους στίχους 726-739; Πώς τον χαρακτηρίζετε για τις απόψεις του αυτές;
4. Ποιους σκοπούς επιδιώκει ο Κρέων με τις συνεχείς ερωτήσεις που διατυπώνει στους στίχους 726-734;
5. Πώς κρίνετε τον Κρέοντα από τις κατηγορίες που διατυπώνει εναντίον της Αντιγόνης στους στίχους 730 και 732;
6. Να διατυπώσετε τη γνώμη σας σχετικά με τη στάση την οποία τηρεί ο Αίμων απέναντι στις απολυταρχικές αντιλήψεις του Κρέοντα.
7. Πώς πιστεύει ο Κρέων ότι πρέπει να διοικείται μια πολιτεία και ποια πρέπει, κατά την αντίληψή του, να είναι η σχέση του άρχοντα με τους πολίτες; Να

εντοπίσετε τους στίχους, όπου γίνονται φανερές οι αντιλήψεις του, και να τις αναλύσετε.

8. Να αναφέρετε συνοπτικά ποια είναι τα κίνητρα του Αίμονα που τον ωθούν σε αντιπαράθεση με τον πατέρα του.
9. Ποια επιχειρήματα επικαλείται ο Κρέων, για να υπερασπιστεί την ορθότητα των αποφάσεών του;
10. Να περιγράψετε τα συναισθήματα του Αίμονα και του Κρέοντα και να εντοπίσετε στο κείμενο τα σημεία κορύφωσής τους (724-780).
11. Να επισημάνετε τρία από τα εκφραστικά μέσα με τα οποία αποδίδει ο ποιητής τη συναισθηματική φόρτιση και την κλιμακούμενη ένταση ανάμεσα στον Αίμονα και στον Κρέοντα⁶.
12. Ποια συναισθήματα προκαλεί στους θεατές η ρήξη πατέρα - γιου και με ποιον από τους ήρωες νομίζετε ότι ταυτίζονται σ' αυτή τη σκηνή (726-765)?
13. Ποια απειλή ακούει από τον Αίμονα ο Κρέων και ποιες είναι οι αντιδράσεις του;
14. Να κρίνετε τη συμπεριφορά του Αίμονα απέναντι στον πατέρα του και να αναφέρετε συγκεκριμένα στοιχεία της τα οποία επιδοκιμάζετε και άλλα που απορρίπτετε. Να αιτιολογήσετε την άποψή σας.
15. Ποια στοιχεία του κειμένου θα μπορούσαν να μας δώσουν σκηνοθετικές οδηγίες για την ερμηνεία του ρόλου του Αίμονα; Να εντοπίσετε τουλάχιστον τρία διαφορετικά στοιχεία και να εξηγήσετε τι είδους πληροφορίες μας δίνει το καθένα για την ερμηνεία του ρόλου⁸.

⁶ Οι συνεχείς ερωτήσεις εκ μέρους του Κρέοντα (726-727, 730, 732, 734, 736, 738, 742, 744), η χρήση αντιθέσεων και αντιθέτων (730, 731, 744, 754, 759), οι συχνές ειρωνείες (735, 736, 741, 753, 754), οι φράσεις που φέρουν έντονο συναισθηματικό φορτίο, όπως ύβρεις και χαρακτηρισμοί (741, 742, 746, 756, 730, 747, 752), η συχνή χρήση δεικτικών αντωνυμιών (726, 727, 732, 733, 736, 748, 751), οι λέξεις ή φράσεις με επιτακτική σημασία, όπως: *μηδέν* (728), *ἄγαν* (735), *ποτέ* (750, 762), *οὐδαμὰ* (763), οι παρηχήσεις (733, 736, 757, 758), η επανάληψη λέξεων, η χρήση συνωνύμων και ομορριζών (729-730, 737, 739, 743-744, 751, 753-754, 757, 764) κλπ.

⁷ Βλ. σχετικά C. M. Bowra (1993), σ. 63, «... λέει τι σκέπτεται η κοινή γνώμη για την καταδίκη της Αντιγόνης. Ο Αίμων είναι η φωνή της συνείδησης του κοινού ανθρώπου, των κοινών ηθικών αντιλήψεων και μ' αυτόν ο Σοφοκλής φανερώνει την εμπιστοσύνη του στο μέσο άνθρωπο, όταν αντιμετωπίζει ένα πραγματικό πρόβλημα για το δίκαιο και το άδικο».

⁸ • Οι συνεχείς ερωτήσεις και γενικά τα σημεία της στίξης μας δίνουν οδηγίες για την ένταση και το χρωματισμό της φωνής καθώς και το ρυθμό του λόγου, τότε είναι γρήγορος, τότε αργός, τότε έχουμε παύσεις κλπ.

16. Ο αγών μεταξύ Αίμονα και Κρέοντα (726-765) έχει δραματική κατάληξη. Ποιος από τους δυο πιστεύετε ότι υπερισχύει στο τέλος της αντιπαράθεσης; Να αιτιολογήσετε την άποψή σας.
17. Ποια στάση τηρεί ο χορός κατά τη διάρκεια της αντιπαράθεσης μεταξύ Αίμονα και Κρέοντα; Να γράψετε αν, κατά τη γνώμη σας, υποστηρίζει κάποιον από τους δύο και να αιτιολογήσετε την άποψή σας.
18. Η πιθανότητα να αυτοκτονήσει ο Αίμων δεν περνά από το μυαλό του Κρέοντα. Να εξηγήσετε πού οφείλεται η αδυναμία του Κρέοντα να αντιληφθεί τα υπονοούμενα του γιου του και να κάνει κάτι για να προλάβει το κακό⁹.
19. Οι τελικές αποφάσεις του Κρέοντα δείχνουν ότι δεν έμεινε εντελώς ανεπηρέαστος από τη λογομαχία που είχε με τον Αίμονα. Από ποια στοιχεία γίνεται αντιληπτή η επίδραση που δέχτηκε από το γιο του¹⁰;

-
- Οι δεικτικές και οι προσωπικές αντωνυμίες υποδηλώνουν τις χειρονομίες, τη στάση και την κίνηση του σώματος.
 - Τα σχόλια που κάνει ο χορός μας δίνουν πληροφορίες για το χαρακτήρα και την ψυχική κατάσταση των ηρώων.
 - Ο αριθμός και το πρόσωπο των ρημάτων μας πληροφορούν για το ποιος απευθύνεται σε ποιον ή σε ποιους και καθοδηγούν έτσι την κίνηση του σώματος και το ύφος του ήρωα που μιλάει.
 - Οι κλητικές προσφωνήσεις δηλώνουν έντονο συναίσθημα και συνοδεύονται συνήθως από συγκεκριμένες κινήσεις του σώματος.
 - Λέξεις ή φράσεις με έντονο συναισθηματικό φορτίο, όπως ύβρεις και ειρωνείες, διαμορφώνουν την ένταση και τη χροιά της φωνής, το ρυθμό του λόγου και δίνουν οδηγίες για τις εξωτερικές αντιδράσεις του «αντιπάλου».

⁹ Αυτή η αδυναμία του Κρέοντα επιβάλλεται και από την οικονομία του έργου. Βλ. και Η. Rohdich, σ. 135: «Το δράμα χρησιμοποιεί τη θεατρική μορφή του Κρέοντα ως όχημα για να πραγματοποιήσει τις διπλές του προθέσεις, να είναι δηλαδή έργο της τραγικής ουσίας της ζωής και παρ' όλα αυτά να καταφάσκει τη δυνατότητα αυτοπροσδιορισμού που είναι δοσμένη στον άνθρωπο. Αυτή τη θεατρική μορφή την αναδεικνύει σε εμπόδιο πάνω στο οποίο προσκρούει ο Αίμων και δρομολογεί έτσι το τραγικό επακόλουθο τέλος που θα εκπληρώσει τις αλήθειες του δράματος. Παρουσιάζοντας εντούτοις τον ηγέτη της πόλης στον αγώνα μ' εκείνον (τον Αίμονα) με την εικόνα του απολυταρχικού ατομικιστή, απαξιώνοντάς τον πολιτικά και αφαιρώντας του τη δυνατότητα να εμφανίζεται ως αντιπρόσωπος της πόλης, δημιουργεί την εντύπωση ότι από το τυφλό του πείσμα και μόνο έχασε την ευκαιρία ενός 'καλού τέλους' που του έδειχνε ο Αίμων. Έτσι γίνεται προσωπική του υπόθεση η ενοχή του Κρέοντα και μαζί της η καταστροφή που θα προκληθεί από την αρχική υπέρβαση της πολιτικής εξουσίας». [Απόδοση του αποσπάσματος στην ελληνική: Γεώργιος Γιαννικόπουλος].

¹⁰ Βλ. σχετικά, C. M. Bowra (1993), σσ. 64-65: «Μολονότι ο Κρέων δεν το παραδέχεται και με δυσκολία το αντιλαμβάνεται ο ίδιος, όμως ως ένα βαθμό έχει συγκινηθεί από τον Αίμονα. Το δείχνει με δυο τρόπους. Πρώτα-πρώτα, αν και προηγουμένως είχε αποφασίσει να τιμωρήσει την Ισμήνη όπως και την Αντιγόνη, τώρα με μια και μόνον πρόταση του χορού συμφωνεί πως είναι αθώα και λέει ότι δε θα την τιμωρήσει (771) ... Δεύτερο, αν και ο

20. Ποιο ύφος χαρακτηρίζει τη συμπεριφορά του Κρέοντα προς τον Αίμονα; Να επισημάνετε τα στοιχεία που το συνθέτουν και να τα αιτιολογήσετε (635-780)¹¹.
21. Στην τραγωδία *Ικέτιδες* του Ευριπίδη ο Θησέας, βασιλιάς της Αθήνας, δίνει ένα μάθημα δημοκρατίας στον κήρυκα που είναι απεσταλμένος του Κρέοντα από τη Θήβα, λίγο μετά τον αλληλοσκοτωμό του Ετεοκλή και του Πολυνείκη¹². Στον *Οιδίποδα επί Κολωνῶ* του Σοφοκλή πάλι ο Θησέας μέμφεται τον ίδιο τον Κρέοντα για τη βίαιη και αντιδημοκρατική συμπεριφορά του¹³. Αφού μελετήσετε τα σχετικά χωρία να σκεφθείτε ποια θα ήταν η αντίδραση του αθηναϊκού κοινού¹⁴ που παρακολουθεί τη σκηνή Κρέοντα-Αίμονα (στ. 635-780). Να διατυπώσετε τα συμπεράσματά σας σ' ένα σύντομο κείμενο και να τα στηρίξετε με τα ανάλογα χωρία.

Ερωτήσεις κλειστού τύπου ή συνδυασμός ανοικτού και κλειστού τύπου

1. Να γράψετε στα τετράγωνα της στήλης Α το αρχικό γράμμα (Κ ή Α) του ονόματος που αντιστοιχεί στα επιχειρήματα που διατυπώνουν οι δυο ήρωες

Κρέων είναι ακόμη αποφασισμένος να τιμωρήσει την Αντιγόνη, τώρα αλλάζει το είδος της ποινής και δίνει εξηγήσεις. Θα την κλείσει σε μια βραχώδη σπηλιά μακριά από τους ανθρώπους (773-774) και θα της δώσει αρκετή τροφή, για να τη διατηρήσει ζωντανή ... Κατά δεύτερο λόγο ελπίζει ίσως πως ο περιορισμός θα εξαναγκάσει την Αντιγόνη να μετανοήσει (779-780). (...) Αυτός ο συνδυασμός των δυο σκέψεων δείχνει πως έχει κλονιστεί και είναι ανήσυχος. Δεν είναι ακόμη έτοιμος να παραδεχτεί πως έχει άδικο, προσπαθεί όμως να αλλάξει την τιμωρία και να την κάνει να φανεί σαν να ήταν πραγματικά για το καλύτερο. Πέφτει έξω. Η Αντιγόνη αυτοκτονεί και ο θάνατός της πέφτει βαριά πάνω στον Κρέοντα».

- ¹¹ Για την απάντηση θα πρέπει να γίνει αναφορά σε εκείνα τα στοιχεία που επηρεάζουν και διαμορφώνουν το προσωπικό ύφος του πρωταγωνιστή στη συγκεκριμένη σκηνή. Τέτοια είναι: η ηλικία του, η κοινωνική του θέση, το πολιτικό του αξίωμα, ο τρόπος της ομιλίας του, ο άνθρωπος στον οποίο απευθύνεται, το θέμα για το οποίο μιλάει, οι ειδικές συνθήκες υπό τις οποίες γίνεται η συνάντηση, τα κίνητρά του, το λεξιλόγιο που χρησιμοποιεί, ο τρόπος και ο χρόνος των ρημάτων, τα διάφορα εκφραστικά μέσα κλπ. Γενικά εκείνα τα στοιχεία που συνθέτουν, διαμορφώνουν ή επηρεάζουν τον τρόπο με τον οποίο εκφράζεται και ενεργεί.
- ¹² Βλ. Παράλληλα κείμενα, αρ. IV, 2.
- ¹³ Βλ. Παράλληλα κείμενα, αρ. IV, 1.
- ¹⁴ Οι Αθηναίοι του 5^{ου} π.Χ. αιώνα, γνωστοί για το δημοκρατικό τους ήθος και τους μεγάλους αγώνες για το δημοκρατικό πολίτευμα, θα έβλεπαν στο πρόσωπο του Κρέοντα έναν τύραννο, εχθρό της δημοκρατίας, και οι αντιδράσεις τους θα ήταν ανάλογες. Συναισθηματικά θα μεγάλωνε η αντιπάθειά τους γι' αυτόν, ενώ όλοι σχεδόν θα ένιωθαν την επιθυμία να τον δουν στο τέλος να τιμωρείται για την αλαζονεία του, την υπεροψία του και την απολυταρχική του συμπεριφορά απέναντι στους πολίτες.

(Κρέων ή Αίμων). Στη στήλη Β να σημειώσετε το στίχο ή τους στίχους του κειμένου, όπου διατυπώνονται τα επιχειρήματα αυτά.

Α	Β
Η πόλη ανήκει στον άρχοντα που την κυβερνά κατά τη βούλησή του.	
Ο θάνατος της Αντιγόνης θα προκαλέσει και άλλο θάνατο.	
Δεν είναι σφάλμα να τιμά κανείς το αξίωμα που έχει αναλάβει σε μια πολιτεία.	
Ο τρόπος με τον οποίο μιλάς δείχνει ότι σκέπτεσαι σαν μικρό παιδί.	
Οι πολίτες δεν μπορούν να υπαγορεύουν στον κυβερνήτη τις αποφάσεις του για την πόλη.	
Κανείς δεν τιμά το αξίωμά του, όταν καταπατά τους νόμους των θεών.	

2. Να σημειώσετε με Χ στο αντίστοιχο τετράγωνο ποια στάση τηρεί ο χορός κατά τη διάρκεια της σκηνης του Αίμονα με τον Κρέοντα (στ. 635-780). Να αιτιολογήσετε την απάντησή σας.

☐	Παίρνει από την αρχή φανερά το μέρος του Κρέοντα και τον υποστηρίζει μέχρι το τέλος.
☐	Τάσσεται στην αρχή υπέρ του Κρέοντα, εδώ όμως αμφιταλαντεύεται για τη στάση που πρέπει να τηρήσει.
☐	Υποστηρίζει τις θέσεις του Αίμονα και δεν παραλείπει στο τέλος να εκφράσει την ανησυχία του γι' αυτόν.
☐	Δεν παίρνει φανερά το μέρος κανενός. Αυτό που τον ενδιαφέρει είναι να αποφύγει ο ίδιος την οργή του Κρέοντα.
☐	Η στάση του είναι αρνητική και απέναντι στον Κρέοντα και απέναντι στον Αίμονα.

Γ' ΣΤΑΣΙΜΟ (781-800) ΥΜΝΟΣ ΣΤΟΝ ΕΡΩΤΑ

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Έρωτς : ήταν γιος της Αφροδίτης και του Άρη. Όταν γεννήθηκε ο Έρωτας ο Άρης πρόβλεψε τα δεινά που θα προξενούσε στον Όλυμπο και είπε στην Αφροδίτη να μην αναθρέψει αυτό το βρέφος. Εκείνη επειδή φοβήθηκε μην του κάνει κακό ο Δίας, το έκρυψε σε ένα δάσος όπου ο Έρωτας έμαθε τόσο κακά με το τόξο του να τοξεύει τους ανθρώπους.

787 κανείς δε σου γλιτώνει : Ο Έρωτας εδώ παρουσιάζεται ως δύναμη δημιουργική και καταστροφική. Το ερωτικό πάθος κάνει θεούς και ανθρώπους να χάνουν τα μυαλά τους, όπως ο Αίμονας παραφρόνησε και τα έβαλε με τον πατέρα του.

Ποια η σχέση του Γ' στάσιμου με την υπόθεση; Ο χορός έχει πειστεί από τα λόγια του Κρέοντα ότι ο Αίμονας υποστηρίζει ολόψυχα την Αντιγόνη γιατί την αγαπά και έτσι τολμά να αμφισβητήσει τον πατέρα του. Για το Χορό μόνο ο Έρωτας μπορεί να προκαλέσει τέτοια ισχυρά αισθήματα. Η άποψη αυτή δεν ανταποκρίνεται βέβαια στο σύνολο του λόγου του Αίμονα, προετοιμάζει όμως το κοινό για το κομμό που θα επακολουθήσει όπου το κυρίαρχο στοιχείο θα είναι ο θρήνος της Αντιγόνης για τη ματαίωση των ονείρων που είχε για γάμο.

Στίχοι 781-800 (από μετάφραση)

Ερμηνευτικές ερωτήσεις ανοικτού τύπου

(ελεύθερης ανάπτυξης και σύντομης απάντησης)

1. Να δώσετε ένα σύντομο τίτλο στο χορικό.
2. Να συγκρίνετε την πρώτη ενότητα (στροφή) του χορικού με τη δεύτερη (αντιστροφή). Ποια σχέση περιεχομένου παρατηρείτε μεταξύ τους;
3. Ο χορός σε μια θαυμάσια αποστροφή¹⁵ του προς τον Έρωτα ψάλλει την παντοδυναμία του. Να επισημάνετε:

¹⁵ Ο χορός στρέφεται στον Έρωτα, του απευθύνει το λόγο.

- α) Από ποια συναισθήματα διακατέχεται ο χορός;
- β) Ποιες ιδιότητες του Έρωτα δικαιολογούν τα συναισθήματα των γερόντων του χορού;
4. Να σημειώσετε από το πρωτότυπο κείμενο:
- α) τα ουσιαστικά και επίθετα που χρησιμοποιεί ο ποιητής για να αποδώσει τη δύναμη και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του Έρωτα
- β) τις φράσεις που έχουν γνωμολογικό χαρακτήρα.
5. α) Ποια εκφραστικά μέσα χρησιμοποιεί ο ποιητής για να παρουσιάσει τη δύναμη του Έρωτα;
- β) Ποια είναι η σχέση του Έρωτα με την Αφροδίτη και ποιο λογοτεχνικό σχήμα υποδηλώνει αυτή τη σχέση στο πρωτότυπο κείμενο;
6. Με ποιες υπέρτερες δυνάμεις παρουσιάζεται ισότιμος ο Έρωτας; Νομίζετε ότι η σύγκρουση με τον Έρωτα έχει το στοιχείο της τραγικότητας; (Να συμβουλευτείτε την εισαγωγή του βιβλίου σας, σ. 15)
7. Ποια σχέση έχει το χορικό άσμα με την υπόθεση της τραγωδίας; Να επισημάνετε την αναφορά του χορού στη σύγκρουση Κρέοντα και Αίμονα.
8. Έχει υποστηριχθεί ότι το ερωτικό πάθος δεν έχει θέση στην *Αντιγόνη* του Σοφοκλή και ότι οι γέροντες του χορού ψάλλουν τον Έρωτα γιατί έχουν παρερμηνεύσει τη συμπεριφορά του Αίμονα στο τέλος του προηγούμενου επεισοδίου¹⁶, ενώ άλλοι ερμηνευτές υποστηρίζουν ότι ο Έρωτας, χωρίς να είναι το μοναδικό κίνητρο του γιου του Κρέοντα, παίζει σημαντικό ρόλο στη συμπεριφορά του¹⁷. Αφού λάβετε υπόψη σας το προηγούμενο επεισόδιο και το χορικό αυτό, να υποστηρίξετε τη μία ή την άλλη άποψη αιτιολογώντας τη θέση σας με χωρία του κειμένου.

¹⁶ Βλ. κυρίως Κ. v. Fritz, σσ. 227 κ.ε.

¹⁷ Βλ. G. H. Gellie, σ. 44, επίσης Kamerbeek (1978), σσ. 20-21, Winnington-Ingram, σσ. 92 κ.ε., A. Machin (1981), σσ. 242, 252, A. J. A. Waldock, σσ. 108, 125.

Δ' ΕΠΕΙΣΟΔΙΟ (8001-943)

Α' ΣΚΗΝΗ : στχ. 801-882 Κομμός

**Β' ΣΚΗΝΗ : στχ. 883-943
Το παράπονο της Αντιγόνης**

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Η πρώτη σκηνή περιλαμβάνει τον κομμό, θρηνητικό τραγούδι που ψάλλει η Αντιγόνη με τον κορυφαίο του Χορού.

823 Άκουσα πως χάθηκε πικρότατα : Ο Θρήνος της Αντιγόνης γίνεται οξύτερος όταν ο θυμάται την περίπτωση της Νιόβης που είχε τύχη όμοια με τη δική της. Η Νιόβη είχε παντρευτεί το βασιλιά της Θήβας Αμφίονα. Επειδή όμως καυχήθηκε στη Λητώ για την πολυτεκνία της, ο Απόλλωνας και η Άρτεμη την τιμώρησαν σκοτώνοντας τα παιδιά της. Η Νιόβη επέστρεψε τότε στο πατρικό της σπίτι στη Φρυγία, όπου ο Δίας την μεταμόρφωσε σε βράχο.

Τα κοινά στοιχεία αυτού του μύθου με την Αντιγόνη είναι τα εξής :

• Έζησαν και οι δυο στη Θήβα.

- Όπως η Νιόβη, έτσι και η κατάληξη της Αντιγόνης είναι να γίνει τμήμα ενός λίθινου τάφου.
- Και οι δυο γνωρίζουν την εγκατάλειψη.
- Η Νιόβη χάθηκε νέα, όπως και η Αντιγόνη.

834 Ήταν όμως θεά : Δεύτερη άστοχη προσπάθεια του χορού να μετριάσει τον πόνο της Αντιγόνης. Τη μακαρίζει για την τύχη της, γιατί έχει το ίδιο τέλος με θεά.

839 Ωχού, με περιπαίζουν : Η Αντιγόνη θεωρεί την προσπάθεια του Χορού να την παρηγορήσει ειρωνεία και εμπαιγμό. Το παράπονό της εκφράζεται με επικλήσεις προς τους θεούς και τους Θηβαίους.

869 με τον πικρό σου γάμο : Ο γάμος του Πολυνείκη με την κόρη του Άδραστου, ήταν ακόμα μια φανέρωση της οικογενειακής κατάρας, γιατί αποτέλεσε την πέτρα του σκανδάλου. Αν ο Πολυνείκης δεν είχε πάει στο Άργος δεν θα είχε γίνει εμφύλιος, και η Αντιγόνη δεν θα βρισκόταν μπροστά στο θλιβερό καθήκον να θάψει τα αδέρφια της. Αυτή η παραδοχή όμως δεν σημαίνει ότι μετάνιωσε για την πράξη της.

Ποιο το ήθος της Αντιγόνης στην πρώτη σκηνή;

Ο θρήνος στην πρώτη σκηνή του Δ' Έπεισοδίου αναφέρεται στη οδύνη που νιώθει η ηρωίδα επειδή χάνει τη μεγάλη χαρά της ζωής, που τότε για μια κόρη ήταν ο γάμος. Παράλληλα η Αντιγόνη εκδηλώνει το αίσθημα της μοναξιάς που νιώθει και το αίσθημα της άδικης μοίρας που τη κατατρέχει από την κατάρα των Λαβδακιδών. Ο Σοφοκλής παρουσιάζει εδώ την Αντιγόνη ανθρώπινη, τραγική, με αδυναμίες και συναισθήματα ώστε να προκαλέσει το *έλεον* στο θεατή. Ακριβώς το γεγονός ότι η Αντιγόνη συνειδητοποιεί το μέγεθος της θυσίας της, την κάνει να κερδίζει σε συμπάθεια από τους θεατές.

B' Σκηνή (883-943)

895 Στερνή : Η Αντιγόνη εννοεί ότι θα είναι η τελευταία που θα πεθάνει πρόωρα.

905-915 : Οι στίχοι αυτοί παρουσιάζουν ερμηνευτικό πρόβλημα. Η Αντίληψη της Αντιγόνης ότι θυσιάζεται μόνο και μόνο γιατί ο Πολυνείκης είναι ο αδελφός της, μας θυμίζει την ιστορία της γυναίκας του Ινταφέρνη, που όταν της ζήτησε ο Δαρείος να σώσει έναν από τους αιχμάλωτους σε αυτόν συγγενείς της, διάλεξε τον αδελφό της επειδή οι γονείς της είχαν πεθάνει και δεν θα μπορούσε να αποκτήσει άλλο αδελφό.

Η αντίληψη της Αντιγόνης ότι θυσιάζεται για την αγάπη της προς τον αδελφό της είναι άποψη που δεν ταιριάζει με τα όσα μέχρι τώρα μας έχει πει για την ανωτερότητα των ηθικών νόμων. Μερικοί θεωρούν όλους αυτούς

τους στίχους νόθους. Άλλοι πιστεύουν πως εδώ που έχουν φτάσει τα πράγματα, λίγο πριν την ταφή, η Αντιγόνη δικαιολογείται να εκφράζει την ταλάντευση της για τα κίνητρα της πράξης της, χωρίς να μετανιώσει για αυτή.

Στίχοι 801-943 (από μετάφραση)

1. Ποια είναι τα συναισθήματα του χορού, όταν βλέπει την Αντιγόνη να οδηγείται στον τάφο (801-805)¹⁸;
2. Να αναφέρετε τα στοιχεία με τα οποία ο ποιητής μας δίνει την ανθρώπινη πτυχή του χαρακτήρα της Αντιγόνης.
3. Ο χαρακτήρας της Αντιγόνης στον κομμό είναι πολύ διαφορετικός από εκείνον που γνωρίσαμε στα προηγούμενα. Πώς δικαιολογείται αυτή η μεταστροφή;
4. Θα μπορούσαμε να υποστηρίξουμε ότι τα θρηνητικά λόγια της Αντιγόνης στους στίχους 801-882 υποδηλώνουν μεταμέλεια για την πράξη της; Να δικαιολογήσετε την απάντησή σας.
5. Ποια είναι η στάση του χορού απέναντι στην Αντιγόνη στους στίχους 817-822; Ποια είναι η αντίδραση της ηρωίδας στη στάση αυτή; Να αιτιολογήσετε τις απόψεις σας.
6. Ποιο κοινό στοιχείο παρατηρεί η Αντιγόνη ανάμεσα στη μοίρα της και τη μοίρα της Νιόβης, ώστε να δικαιολογείται ο παραλληλισμός των στίχων 823-833¹⁹;

¹⁸ Για τη θέση του χορού στην *Αντιγόνη*, βλ. Αν. Στέφος (1993), σ. 220.

7. Ο χορός απευθυνόμενος στην Αντιγόνη της υπενθυμίζει ότι είναι τιμητικό γι' αυτήν το γεγονός ότι θα έχει την ίδια τύχη με μια θεά (834-839). Πώς εκλαμβάνει η Αντιγόνη την άποψη αυτή του χορού και πώς αντιδρά (840-841);
8. Διακρίνετε στα λόγια του χορού (834-839) την ειρωνική διάθεση που του καταλογίζει η Αντιγόνη; Να αιτιολογήσετε την άποψή σας.

¹⁹ Η Νιόβη μεταμορφωμένη σε βράχο, σε πέτρα (827) παραμένει αιώνια μια ζωντανή-νεκρή που θρηνεί (831-832). Παρόμοια και η Αντιγόνη οδηγείται ζωντανή σε πέτρινο τάφο και θα έχει για όσο διάστημα ζήσει (όχι αιώνια γιατί δεν είναι θεά όπως η Νιόβη) την εμπειρία του ζωντανού-νεκρού (833). Βλ. και στίχο 920.

9. Ποιο είναι το στοιχείο που θλίβει περισσότερο την Αντιγόνη και που αποτελεί επαναλαμβανόμενο μοτίβο σε όλη την ενότητα; Να το επισημάνετε και να δείξετε ότι αποτελεί βασικό στοιχείο ερμηνείας του χαρακτήρα και της δράσης της²⁰.
10. Γιατί, κατά τη γνώμη σας, η Αντιγόνη, ενώ τονίζει ιδιαίτερα το γεγονός ότι πεθαίνει χωρίς να προλάβει να κάνει το γάμο της, δεν αναφέρει καθόλου τον Αίμονα;
11. Με ποια εκφραστικά μέσα ο ποιητής μας δίνει το μέγεθος της θυσίας της Αντιγόνης (876-882);
12. Ποια επιθυμία της Αντιγόνης κατά τις επιθανάτιες στιγμές της μένει ανεκπλήρωτη (882);
13. Διακρίνετε στους στίχους 883-890 κάποια μεταστροφή στα συναισθήματα του Κρέοντα ή συνεχίζει να κυριαρχείται από την ίδια σκληρότητα; Να αιτιολογήσετε την άποψή σας.
14. Η Αντιγόνη στους στίχους 905-915 αιτιολογεί τη θυσία της με το επιχειρημα ότι απ' όλους τους αγαπημένους της ο αδελφός της κατέχει την ανώτερη θέση, γιατί είναι αναντικατάστατος. Πολλοί ερμηνευτές είδαν σ' αυτό το χωρίο επίδραση της ιστορίας της γυναίκας του Ινταφρένη, όπως την παραδίδει ο Ηρόδοτος. Στοιχεία αυτού του μοτίβου βρίσκουμε στο μύθο του Μελεάγρου (*Ιλιάδα*, I, στ. 527-599) και σε δημοτικά τραγούδια του λαού μας. Αφού μελετήσετε το χωρίο του Ηρόδοτου (III, 118-119), της *Ιλιάδας* του Ομήρου (I, στ. 527 κ.ε.) και τα τραγούδια «Του γιοφυριού της Άρτας» και «Το μικρό βλαχόπουλο»²¹, να επισημάνετε τις διαφορές και τις ομοιότητες που παρατηρείτε με την περίπτωση της Αντιγόνης.
15. Να εξετάσετε αν η επιχειρηματολογία της Αντιγόνης στους στίχους 905-912 αντιφάσκει με το ήθος της ηρώιδας που γνωρίσαμε στα προηγούμενα και να αιτιολογήσετε την άποψή σας.

²⁰ Επαναλαμβάνεται το μοτίβο «άκλαυτη από φίλους» (847, 876, 882, 919). Η φιλία για την Αντιγόνη περιορίζεται στην οικογένειά της, από την οποία έχει αποκλείσει την Ισμήνη. Η σημασία και το περιεχόμενο της φιλίας φαίνεται επίσης στον πρόλογο και στους στίχους 898-899.

²¹ Βλ. Παράλληλα κείμενα, αρ. VI.

**Τρίωρη γραπτή δοκιμασία
στην Αρχαία Ελληνική Γλώσσα και Γραμματεία
Κείμενο: Σοφοκλέους *Αντιγόνη*, στίχοι 58-77**

I. Από το πρωτότυπο

- ΙΣΜΗΝΗ:** 58 *Νῦν δ' αὖ μόνα δὴ νῶ λελειμμένα σκόπει
ὄσῳ κάκιστ' ὀλούμεθ', εἰ νόμου βία*
- 60 *ψῆφον τυράννων ἢ κράτη παρέξιμεν.
Ἄλλ' ἐννοεῖν χρή τοῦτο μὲν γυναιχ' ὅτι
ἔφυμεν, ὡς πρὸς ἄνδρας οὐ μαχουμένα·
ἔπειτα δ' οὔνεκ' ἀρχόμεσθ' ἐκ κρεισσόνων
καὶ ταῦτ' ἀκούειν κᾶτι τῶνδ' ἀλγίονα.*
- 65 *Ἐγὼ μὲν οὔν αἰτοῦσα τοὺς ὑπὸ χθονὸς
ξύγγνοιαν ἴσχειν, ὡς βιάζομαι τάδε,
τοῖς ἐν τέλει βεβῶσι πείσομαι· τὸ γὰρ
περισσὰ πράσσειν οὐκ ἔχει νοῦν οὐδένα.*
- ΑΝΤΙΓΟΝΗ:** *Οὔτ' ἂν κελεύσαιμ' οὔτ' ἂν, εἰ θέλοις ἔτι*
- 70 *πράσσειν, ἐμοῦ γ' ἂν ἠδέως δρώης μετὰ.
Ἄλλ' ἴσθ' ὅποιά σοι δοκεῖ, κείνον δ' ἐγὼ
θάψω· καλόν μοι τοῦτο ποιούση θανεῖν.
Φίλη μετ' αὐτοῦ κείσομαι, φίλον μέτα,
ὄσια πανουργήσασ'· ἐπεὶ πλείων χρόνος*
- 75 *ὄν δεῖ μ' ἀρέσκειν τοῖς κάτω τῶν ἐνθάδε.
Ἐκεῖ γὰρ αἰεὶ κείσομαι· σοὶ δ' εἰ δοκεῖ,
τὰ τῶν θεῶν ἔντιμ' ἀτιμάσασ' ἔχε.*

II. Από μετάφραση: στίχοι 192 - 206

- 192** Και τώρα, σύμφωνα μ' αυτά στην πόλη
διακήρυξα για τα παιδιά του Οιδίποδα:
τον Ετεοκλή, που χάθηκε σαν ήρωας στη μάχη
- 195 *υπερασπίζοντας την πόλη του, τάφος να τον δεχτεί
με προσφορές τιμής, καθώς αρμόζει στους ήρωες νεκρούς.
Τον αδελφό του πάλι, τον Πολυνείκη εννοώ,
που χώρα πατρική και ντόπιους θεούς
εξόριστος γυρνώντας θέλησε πέρα για πέρα*
- 200 *να πυρπολήσει, δικό του αίμα
θέλησε να πει, δικούς του στη σκλαβιά να σύρει,
αυτόν, λέω, στην πόλη τούτη βγήκε προσταγή*

κανείς να μη νεκροστολίσει, να θρηνήσει κανείς,
 205 να τον αφήσουν άθαφτο, κορμί ρημάδι,
 Ιτα σκυλιά να τον ξεσκίσουν και τα όρνια

A. Να μεταφράσετε τους παρακάτω στίχους:

ΙΣ: *Νῦν δ' αὖ μόνᾳ δῆ νῶ λελειμμένα σκόπει* 58
ὄσω κάκιστ' ὀλούμεθ', εἰ νόμου βία
ψῆφον τυράννων ἢ κράτη παρέξιμεν.

ΙΣ: *Ἐγὼ μὲν οὖν αἰτοῦσα τοὺς ὑπὸ χθονός* 65
ξύγγωϊαν ἴσχειν, ὡς βιάζομαι τάδε,
τοῖς ἐν τέλει βεβῶσι πείσομαι· τὸ γάρ
περισσὰ πράσσειν οὐκ ἔχει νοῦν οὐδένα.

ΑΝ: *Ἄλλ' ἴσθ' ὅποιά σοι δοκεῖ, κείνον δ' ἐγὼ* 71
θάψω· καλὸν μοι τοῦτο ποιούση θανεῖν. Μονάδες 30

B. Ερωτήσεις

♦ Για το κείμενο από το πρωτότυπο

1. α) Ποιο ζήτημα απασχολεί την Ισμήνη και την Αντιγόνη στο παραπάνω απόσπασμα; Να το παρουσιάσετε με συντομία.
- β) Να σημειώσετε ποιες φράσεις του κειμένου εκφράζουν την απόφαση καθεμιάς για το ζήτημα που τις απασχολεί. Μονάδες 10
2. α) Ποια από τα παρακάτω συναισθήματα, σκέψεις ή αποφάσεις αποδίδονται στην Ισμήνη και ποια στην Αντιγόνη; Να γράψετε στην κόλλα αναφοράς τα ονόματα της Αντιγόνης και της Ισμήνης και δίπλα τους αριθμούς των προτάσεων που τους αντιστοιχούν.

	1.	Φοβάται για τη δική της ζωή και για τη ζωή της αδελφής της.
	2.	Υπακούει στη νόμιμη εξουσία των αρχόντων.
	3.	Περιφρονεί τον κίνδυνο.
• Αντιγόνη	4.	Δεν ακολουθεί τις διαταγές του Κρέοντα.
	5.	Αρνείται να παραβιάσει τους νόμους της πόλης.
• Ισμήνη	6.	Είναι αποφασισμένη να τιμήσει το νεκρό αδελφό της.

7.	Ζητάει από τους θεούς του κάτω κόσμου να τη συγχωρήσουν για την απόφασή της.
8.	Δεν τολμά να αντισταθεί στην εξουσία των ανδρών.

β) Να γράψετε σύντομα τα επιχειρήματα με τα οποία η Ισμήνη και η Αντιγόνη αιτιολογούν την απόφασή τους σχετικά με το ζήτημα της ταφής του Πολυνείκη.

Μονάδες 10

♦ **Για το κείμενο από μετάφραση**

3. Με ποια επιχειρήματα στηρίζει ο Κρέων την απόφασή του να αφήσει τον Πολυνείκη άταφο;

Μονάδες 10

4. Από τα μέρη της τραγωδίας που γνωρίζετε:

α) Ποια είναι τα κατά ποσόν και ποια τα κατά ποιόν μέρη; Να γράψετε την απάντηση στο τετράδιό σας επιλέγοντας από τις στήλες δεξιά και αριστερά τα στοιχεία που αντιστοιχούν σε κάθε απάντηση.

<ul style="list-style-type: none"> • τα στάσιμα • το μέλος • ο μύθος 	α. Ποια είναι τα κατά ποσόν μέρη της τραγωδίας;	<ul style="list-style-type: none"> • το ήθος • ο πρόλογος • η όψη • η πάροδος • η διάνοια • τα επεισόδια
	β. Ποια είναι τα κατά ποιόν μέρη της τραγωδίας;	

β) Με ποια σειρά αναπτύσσονται τα κατά ποσόν μέρη σε μια τραγωδία;

Μονάδες 10 (6 + 4)

5. α) *κελεύσαιμι*: Να γράψετε τους αρχικούς χρόνους του ρήματος στη φωνή που βρίσκεται.

β) Να ξαναγράψετε τις λέξεις που δίνονται στη στήλη Α και δίπλα τους να σημειώσετε το γραμματικό χαρακτηρισμό που τους αντιστοιχεί από τη στήλη Β. Σε κάθε λέξη αντιστοιχεί μόνο ένας γραμματικός χαρακτηρισμός.

Α	Β
ψῆφον	προσωπική αντωνυμία επίθετο συγκριτικού βαθμού
ἠδέως	ουσιαστικό α' κλίσης προστακτική ενεστώτα
ξύγγνοιαν	τροπικό επίρρημα τοπικό επίρρημα
ἔχε	ουσιαστικό γ' κλίσης κτητική αντωνυμία
ἔμου (70)	ουσιαστικό β' κλίσης

Μονάδες 10 (5 +5)

6. α) Να χαρακτηρίσετε συντακτικώς τις παρακάτω προτάσεις και να αναφέρετε ποιες από αυτές είναι ονοματικές και ποιες επιρρηματικές.

- ὡς βιάζομαι τάδε
- ὄσφ κάκιστ' ὀλούμεθ'(α)
- εἰ θέλοις ἔτι πράσσειν
- ὅτι γυναιῖκ' ἔφυμεν
- ὅποιά σοι δοκεῖ

β) *τυράννων, τοὺς ὑπὸ χθονός, τοῖς βεβῶσι, τὸ πράσσειν, τοῖς κάτω*: Να αναγνωρίσετε συντακτικώς τις λέξεις.

Μονάδες 10 (5 + 5)

7. *ἔφυμεν, ἀκούειν, βιάζομαι, θάψω, πείσομαι*: Με το θέμα οποιουδήποτε χρόνου των παραπάνω ρημάτων να σχηματίσετε από ένα παράγωγο ουσιαστικό και ένα επίθετο στη νέα ελληνική.

Μονάδες 10

**ΠΡΟΑΓΩΓΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ
Β' ΤΑΞΗΣ ΕΝΙΑΙΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΤΡΙΤΗ 1 ΙΟΥΝΙΟΥ 2010
ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ
ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ : ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ
ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ**

ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ ΑΝΤΙΓΟΝΗ

Κείμενο από το πρωτότυπο (στίχοι 58 -77)

ΙΣ. Νῦν δ' αὖ μόνα δὴ νῶ λειμμένα σκόπει 58
ὄσῳ κάκιστ' ὀλούμεθ', εἰ νόμου βία
ψῆφον τυράννων ἢ κράτη παρέξιμεν. 60
Ἄλλ' ἐννοεῖν χρὴ τοῦτο μὲν γυναῖχ' ὅτι
ἔφυμεν, ὡς πρὸς ἄνδρας οὐ μαχουμένα·
ἔπειτα δ' οὐνεκ' ἀρχόμεσθ' ἐκ κρεισσόνων
καὶ ταῦτ' ἀκούειν κάτι τῶνδ' ἀλγίονα.
Ἐγὼ μὲν οὖν αἰτοῦσα τοὺς ὑπὸ χθονὸς 65
ξυγγοῖαν ἴσχειν, ὡς βιάζομαι τάδε,
τοῖς ἐν τέλει βεβῶσι πείσομαι· τὸ γὰρ
περισσὰ πράσσειν οὐκ ἔχει νοῦν οὐδένα.
ΑΝ. Οὐτ' ἂν κελεύσαιμ' οὐτ' ἂν, εἰ θέλοις ἔτι
πράσσειν, ἐμοῦ γ' ἂν ἠδέως δρώης μετὰ. 70
Ἄλλ' ἴσθ' ὅποιά σοι δοκεῖ, κείνον δ' ἐγὼ
θάψω· καλὸν μοι τοῦτο ποιούση θανεῖν.
Φίλη μετ' αὐτοῦ κείσομαι, φίλου μετὰ,
ὅσια πανουργήσασ'· ἐπεὶ πλείων χρόνος
ὄν δεῖ μ' ἀρέσκειν τοῖς κάτω τῶν ἐνθάδε. 75
'Ἐκεῖ γὰρ αἰεὶ κείσομαι· σοὶ δ' εἰ δοκεῖ,
τὰ τῶν θεῶν ἐντιμ' ἀτιμάσασ' ἔχε. 77

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Από το κείμενο που σας δίνεται, να μεταφράσετε τους στίχους 61-70 (Ἄλλ' ἐννοεῖν χρὴ τοῦτο... δρώης μετὰ).

Μονάδες 30

2. Να γράψετε τις απαντήσεις των παρακάτω ερωτήσεων:

A. Με βάση τα στοιχεία των στίχων 58-64 να παρουσιάσετε την επιχειρηματολογία με την οποία η Ισμήνη καταλήγει στην απόφασή της να μη συμπράξει με την Αντιγόνη στην ταφή του Πολυνείκη.

Μονάδες 10

β). Έχει λεχθεί ότι "το μεγαλείο των ηρώων του Σοφοκλή (μεταξύ άλλων) βρίσκεται και στη συναίσθηση ότι αυτοί εκτελούν το καθήκον τους, ακόμη κι αν τους απαρνούνται όλοι". Επικαλούμενοι συγκεκριμένα στοιχεία των στίχων 69-77, να τεκμηριώσετε τη συμφωνία ή τη διαφωνία σας με την άποψη αυτή.

Μονάδες 10

3. *ὄσω κάκιστ' ὀλούμεθ(α)... ἢ κράτη παρέξιμεν:* Στους στίχους αυτούς (59-60) η Ισμήνη πιστεύει ότι αυτή και η αδελφή της απειλούνται με ατιμωτικό θάνατο, αν παραβιάσουν την απόφαση του Κρέοντα. Με βάση το μεταφρασμένο κείμενο που ακολουθεί (στίχοι 594-603), να εντοπίσετε και να σχολιάσετε αντίστοιχα την αιτία στην οποία ο χορός αποδίδει: α) τις συμφορές του οίκου των Λαβδακιδών και β) την επαπειλούμενη εξόντωση της Αντιγόνης και της Ισμήνης. Μονάδες 10

Κείμενο από μετάφραση (στίχοι 594 -603)

Αντιστροφή α'

Αιώνες θωρώ στο σπίτι των Λαβδακιδών
πάθη νεκρών πάνω σε πάθη να πέφτουν·
η μια την άλλη γενιά δεν μπορεί ν' αλαφρώσει·
κάποιος θεός τη ρημάζει κι αλύτρωτη μένει.
Τώρα στο σπίτι του Οιδίποδα φάνηκε φως
απάνω στη στερνή του ρίζα·
όμως των θεών του κάτω κόσμου
το φονικό τη θερίζει δρεπάνι,
η τύφλα του νου κι ο αστόχαστος λόγος.

4. Σε ποιες **εορτές** του Διονύσου στην αρχαία Αττική γίνονταν δραματικές παραστάσεις; Να δώσετε πληροφορίες γι' αυτές τις εορτές.

Μονάδες 10

5. Να γράψετε δύο **ομόρριζα** (απλά ή σύνθετα, της αρχαίας ή της νέας ελληνικής γλώσσας) για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις του κειμένου:

ἀρχόμεσθ(α), ἀκούειν, αἰτούσα, πείσομαι, πράσσειν.

Μονάδες 10

6α. Να μεταφέρετε στο τετράδιό σας τον παρακάτω πίνακα, στα κενά του οποίου θα συμπληρώσετε τον ίδιο τύπο των λέξεων που σας δίνονται στους βαθμούς που ζητούνται. Μονάδες 6

Θετικός βαθμός	Συγκριτικός βαθμός	Υπερθετικός βαθμός
		κάκιστ(α)
	κρεισσόνων	
ήδέως		

6β. Να μεταφέρετε τον πίνακα που ακολουθεί συμπληρώνοντας στα κενά του σε χρόνο Ενεστώτα τους ακριβώς αντίστοιχους ρηματικούς τύπους αυτών που σας δίνονται.

Ενεστώτας
πείσομαι
κελεύσαιμ(ι)
θανείν
πανουργήσασα

Μονάδες 4

7. ὄσω κάκιστ' ὀλούμεθ(α) (στίχος 59)
ὡς βιάζομαι τάδε (στίχος 66).

Να χαρακτηρίσετε συντακτικώς τις προτάσεις αυτές (είδος) και να δηλώσετε τον συντακτικό τους ρόλο (πώς λειτουργούν συντακτικά στο κείμενο που σας δόθηκε).

Μονάδες 10

ΚΑΛΗ ΕΠΙΤΥΧΙΑ !!!

Ιουνίου 2010

Ο Διευθυντής

Ο φιλόλογος

ΑΠΟΛΥΤΗΡΙΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ
Γ' ΤΑΞΗΣ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 15 ΙΟΥΝΙΟΥ 2007
ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ
ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ : ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ
ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ
ΚΕΙΜΕΝΟ : Θουκυδίδη Επιτάφιος, κεφ. 37

Το πολίτευμα που έχουμε σε τίποτε δεν αντιγράφει τα ξένα πολιτεύματα. Αντίθετα είμαστε πολύ περισσότερο εμείς παράδειγμα για τους άλλους παρά μιμητές τους. Το πολίτευμά μας λέγεται Δημοκρατία, επειδή την εξουσία δεν την ασκούν λίγοι πολίτες, αλλά όλος ο λαός. Όλοι οι πολίτες είναι ίσοι μπροστά στον νόμο για τις ιδιωτικές τους διαφορές. Για τα δημόσια αξιώματα προτιμώνται εκείνοι πού είναι ικανοί και τα αξίζουν και όχι εκείνοι πού ανήκουν σε μια ορισμένη τάξη. Κανείς, αν τύχει και δεν έχει κοινωνική θέση ή αν είναι φτωχός, δεν εμποδίζεται γι' αυτό να υπηρετήσει την πολιτεία, αν έχει κάτι άξιο να προσφέρει. Στη δημόσια ζωή μας είμαστε ελεύθεροι, αλλά και στις καθημερινές μας σχέσεις δεν υποβλέπομε ο ένας τον άλλο, δεν θυμώνομε με τον γείτονά μας αν διασκεδάζει και δεν του δείχνομε όψη πειραγμένου πού, αν ίσως δεν τον βλάπτει, όμως τον στενοχωρεί. Αν, ωστόσο, ή αυστηρότητα λείπει από την καθημερινή μας ζωή, στα δημόσια πράγματα, από εσωτερικό σεβασμό, δεν παρανομούμε. Σεβόμαστε τους άρχοντες, πειθαρχούμε στους νόμους, και, μάλιστα, σε όσους έχουν γίνει για να προστατεύουν τούς αδυνάτους και όσους πού, αν και άγραφοι, είναι ντροπή να τούς παραβαίνει κανείς.

1. Να χαρακτηρίσεις με Σωστό ή Λάθος τις ακόλουθες προτάσεις. (1Χ5=05)

1. Ο Επιτάφιος του Περικλή, γράφηκε από τον ίδιο τον Περικλή.	ΣΩΣΤΟ	ΛΑΘΟΣ
2. Ο Επιτάφιος πιθανόν να εκφωνήθηκε από τον Περικλή.		
3. Οι επιτάφιοι λόγοι εκφωνούνταν στην εκκλησία του Δήμου.		
4. Ο συγκεκριμένος επιτάφιος εκφωνήθηκε για τους νεκρούς των περσικών πολέμων.		
5. Οι Αθηναίοι συνήθως εκφωνούσαν τους επιταφίους στο πεδίο της μάχης, όπου έθαβαν και τους νεκρούς τους.		

2. Να αντιστοιχίσεις τις έννοιες της ομάδας Α με τις προτάσεις από την ομάδα Β. (1Χ5=05)

A	B
Δημοκρατία :	στη δημόσια ζωή μας είμαστε ελεύθεροι
Ισονομία:	είναι ντροπή να τους παραβαίνει κανείς (νόμους)
Ισοπολιτεία :	δεν υποβλέπομε ο ένας τον άλλο
Πολιτισμός ντροπής :	την εξουσία δεν την ασκούν λίγοι πολίτες, αλλά όλος ο λαός
Σεβασμός στα ατομικά δικαιώματα :	όλοι οι πολίτες είναι ίσοι μπροστά στον νόμο.

3. Στο κεφάλαιο 37 ο Περικλής μιλά για μία ιδανική πολιτεία. Ποιο χαρακτηριστικό αυτής της πολιτείας πιστεύεις ότι αποτελεί ακόμα και σήμερα αίτημα και στη δική μας δημοκρατία. (06)

4. «Αν το θαύμα της απωθήσεως των Περσών επιδρομέων από τους Έλληνες ήταν που ενέπνευσε το επικό πνεύμα του Ηροδότου, η **Αθηναϊκή Αυτοκρατορία**, ένα καινούργιο φαινόμενο στην ελληνική ιστορία, μια αυτοκρατορία που κυβερνιόταν από μια **δημοκρατία**, ένα καινούργιο πράγμα στην ιστορία του κόσμου, αυτό ήταν που αιχμαλώτισε το ενδιαφέρον του Θουκυδίδη». (John B. Bury, Οι αρχαίοι Έλληνες ιστορικοί, μτφρ. Φ. Κ. Βώρου, εκδ. Παπαδήμας, Αθήνα, ³1988, σσ. 70-71).

Να τεκμηριώσετε την άποψη αυτή με στοιχεία από το κεφάλαιο 37 και από τις ιστορικές σου γνώσεις. (04)

ΚΑΛΗ ΕΠΙΤΥΧΙΑ ! ΚΑΛΟ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ!!!

Ο Διευθυντής
Ιωάννης Μπεθάνης

Ο φιλόλογος
Σπύρος Καλούδης

ΘΟΥΚΥΔΙΔΗΣ

Περικλέους Επιτάφιος

Εισαγωγή

I. Ερωτήσεις ανοικτού τύπου (ανάπτυξης και σύντομης απάντησης)

Α' ΘΟΥΚΥΔΙΔΗΣ ΟΛΟΡΟΥ ΑΛΙΜΟΥΣΙΟΣ (περ. 460 - 400 π.Χ.)

1. Ποιοι ήταν οι λόγοι της εξορίας του Θουκυδίδη από την Αθήνα κατά το 424 π.Χ.;
2. Ποιο ιστορικό γεγονός διαπραγματεύεται ο Θουκυδίδης στα οκτώ βιβλία της Ιστορίας του;
3. Ποια περίοδο καλύπτει η ιστορική αφήγηση του Θουκυδίδη;
4. Πότε διακόπτεται η εξιστόρηση του Θουκυδίδη και ποιος τη συνεχίζει;
5. Ποια ήταν η φιλοδοξία του Θουκυδίδη, όταν προγραμματίζε τη συγγραφή της Ιστορίας του;
6. Να αναφέρετε τις χαρακτηριστικές αρετές του Θουκυδίδη ως ιστορικού.

Β' Ο ΕΠΙΤΑΦΙΟΣ ΛΟΓΟΣ ΤΟΥ 431 π.Χ.

- i) Ένταξη του Επιταφίου στην αρχαία ρητορική
 1. Να αναφέρετε τα είδη των ρητορικών λόγων.
 2. Ποια στοιχεία της πολιτικής και κοινωνικής ζωής συνέβαλαν στη δημιουργία του ρητορικού λόγου;
 3. Ποιοι λόγοι ευνόησαν την εξέλιξη της ρητορικής στην Αθήνα του 5^{ου} αι. π.Χ.;
 4. Ποιες επιδράσεις δέχτηκε ο Θουκυδίδης κατά τη σύνθεση του έργου του;
 5. Τι είναι οι δημηγορίες και τι επιδιώκει με την ένταξή τους στην Ιστορία του ο Θουκυδίδης;ⁱ
 6. Ποια ιδιοτυπία παρουσιάζει η μορφή του έργου του Θουκυδίδη;
 7. Ποια είναι τα στοιχεία τα οποία συναντά ο αναγνώστης στις δημηγορίες;
 8. Ποια είναι η ειδική λειτουργία των δημηγοριών στο έργο του Θουκυδίδη;
 9. Σε ποια επεξεργασία υπέβαλε ο Θουκυδίδης τις δημηγορίες;
 10. Ποιες είναι οι διαφορές ανάμεσα στον Έπιτάφιο και τις άλλες δημηγορίες;
- ii) Οι επιτάφιοι λόγοι στην αρχαία Αθήνα
 1. Ποιες είναι οι πληροφορίες μας για τη θεσμοθέτηση των επιταφίων λόγων;

2. Ποια ήταν η τυπική δομή ενός επιταφίου λόγου;
3. Ποιο μέρος του λόγου ήταν εκτενέστερο και γιατί;

iii) Η δομή και το περιεχόμενο του Επιταφίου του Περικλή

1. Ποια είναι η κεντρική ιδέα του Έπιταφίου του Περικλή;
2. Πώς παρουσιάζει ο Θουκυδίδης την εικόνα του αθηναϊκού πολιτεύματος;
3. Πώς χρησιμοποίησε ο Θουκυδίδης την αντίθεση στον Έπιτάφιο του Περικλή και ποιο είναι το αποτέλεσμα;
4. Ποιο είναι το ύφος και η γλώσσα του Έπιταφίου;
5. Ποια είναι η διάρθρωση του Έπιταφίου του Περικλή;
6. Να επισημάνετε τις διαφορές του Έπιταφίου του Περικλή από τον καθιερωμένο τύπο παρόμοιων λόγων.

iv) Η θέση του Επιταφίου στην Ιστορία του Θουκυδίδη

1. Ποια είναι η λειτουργία του Έπιταφίου στην Ιστορία σε σύγκριση με τις άλλες δημηγορίες;
2. Ποιες είναι οι απόψεις του Θουκυδίδη για την προσωπικότητα του Περικλή;
3. Ποιες επιδράσεις δέχθηκε ο Θουκυδίδης από το πολιτικό και πολιτιστικό θαύμα που συντελέστηκε στην Αθήνα;
4. Για ποιο λόγο ο Θουκυδίδης αφιερώνει μεγάλο μέρος του πρώτου και δεύτερου βιβλίου της Ιστορίας του στον Περικλή;
5. Ποιο στόχο επιδιώκει ο Θουκυδίδης με την παρεμβολή του Έπιταφίου στην Ιστορία του;
6. Πώς δικαιολογείται η επιλογή ως προς το χρόνο εκφώνησης του Έπιταφίου και ως προς την επιλογή του αγορητή;

Γ' ΠΕΡΙΚΛΗΣ Ο ΞΑΝΘΙΠΠΟΥ (500, περ. - 429 π.Χ.)

1. Να αναφέρετε τα βιογραφικά στοιχεία που γνωρίζετε για τον Περικλή.
2. Τι γνωρίζετε για την πολιτική σταδιοδρομία του Περικλή;
3. Ποια στοιχεία αποδεικνύουν τον πρωταγωνιστικό ρόλο του Περικλή στον ελληνικό κόσμο της εποχής του;
4. Με ποιο τρόπο ο Περικλής προσπάθησε να κάνει πραγματικότητα την «πανελλήνια ιδέα»;

5. Σε ποιο πολιτιστικό και ιδεολογικό περιβάλλον διαμορφώθηκε η προσωπικότητα του Περικλή;
6. Ποιοι παράγοντες διαμόρφωσαν τη ρητορική δεινότητα του Περικλή και πώς επηρέασε την πολιτική του πορεία;
7. Ποιες πληροφορίες διέσωσε η παράδοση σχετικά με τις ρητορικές ικανότητες του Περικλή;
8. Να παρουσιάσετε το πορτραίτο του Περικλή, όπως το «φιλοτέχνησε» ο Θουκυδίδης.
9. Αφού διαβάσετε από το βιβλίο σας το χαρακτηρισμό του Περικλή (Βιβλίο Β', κεφ. 65) να σκιαγραφήσετε τη φυσιογνωμία του μεγάλου Αθηναίου πολιτικού, όπως παρουσιάζεται στο κείμενο αυτό.

Δ' ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΗΣ ΠΑΤΡΟΤΗΤΑΣ ΤΟΥ ΕΠΙΤΑΦΙΟΥ

1. Να αναφέρετε τις απόψεις που έχουν διατυπωθεί για την πατρότητα του Επιταφίου.
2. Να εκθέσετε τα επιχειρήματα των υποστηρικτών της συμβιβαστικής άποψης.
3. Ποια είναι η επικρατέστερη άποψη σχετικά με την πατρότητα του Επιταφίου και με ποιο τρόπο συμβάλλει στη θετική αποτίμησή του;

- II. Συνδυασμός ερωτήσεων σύντομης απάντησης και ελεύθερης ανάπτυξης
1. α) Υπάρχουν διαφορές ή όχι ανάμεσα στον Έπιτάφιο και στις άλλες δημηγορίες του Θουκυδίδη;
β) Να αιτιολογήσετε την απάντησή σας.
 2. α) Σε ποιο θέμα αφιερώνει ο αγορητής το μεγαλύτερο μέρος του λόγου του;
β) Ποια σκοπιμότητα υπηρετεί, κατά τη γνώμη σας, με αυτό;

Σ

ⁱ «Ο Θουκυδίδης εκθέτει αλλά και εισχωρεί στο βάθος, ξεσκεπάζει συσχετισμούς και δίνει για τις αποφασιστικές καταστάσεις του μεγάλου αγώνα αναλύσεις, στις οποίες οι προϋποθέσεις γίνονται ορατές, οι δυνατότητες αποκτούν σύνορα, και αυτοί που δρουν υπεύθυνα προβάλλονται με τις σκέψεις και τα κίνητρά τους. Ακριβώς αυτές οι αναλύσεις είναι που κάνουν τον αναγνώστη του έργου να περιμένει ότι θα κατανοήσει το μόνιμο πίσω από το μεταβλητό, το επαναλήψιμο πίσω από το μοναδικό (...) Το πιο υπέροχο μέσο αυτής της θουκυδίδειας ανάλυσης καταστάσεων είναι οι δημηγορίες» (Albin Lesky, *Ιστορία της Αρχαίας Ελληνικής Λογοτεχνίας*, μτφρ. Α. Τσοπανάκη, εκδ. Κυριακίδης, Θεσσαλονίκη 1990, σ. 660).
«Οι δημηγορίες ζωντανεύουν πραγματικές καταστάσεις που πραγματικοί ή στρατιωτικοί ηγέτες αντιμετώπισαν. Σαν τους ήρωες της τραγωδίας οι αγορητές των Ιστοριών του Θουκυδίδη στέκονται μπροστά σ' ένα άγνωστο ή δυσκολογνώριστο μέλλον και με τους λόγους τους αποκαλύπτουν κι αυτοί τη σύνεση ή την αφροσύνη τους. Οι δημηγορίες που διακόπτουν την αφήγηση θα μπορούσε να πει κανείς ότι αντιστοιχούν στα χορικά της τραγωδίας. Ο τρόπος αυτός παρουσίασης των απόψεων των πρωταγωνιστών του πολέμου, παράξενος για τη δική μας αντίληψη της Ιστορίας, φαινόταν, χωρίς αμφιβολία, σ' εκείνον φυσικός, γιατί δεν κυνηγά το ιδεώδες, αλλά σπουδάζει το πραγματικό ...» (Α. Γεωργοπαπαδάκος, *Θουκυδίδη Ιστορία. Τα κυριότερα μέρη από το έργο*, εκδ. Μάλλιαρης-Παιδεία, τόμ. Α', Θεσσαλονίκη 1982, σσ. 38-41).

ΕΞΕΤΑΣΤΕΑ ΥΛΗ ΓΙΑ ΤΙΣ ΠΡΟΑΓΩΓΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ
ΙΟΥΝΙΟΥ 2007
ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ
Β' ΛΥΚΕΙΟΥ

Σοφοκλέους, *Αντιγόνη*

Εισαγωγή: σελ. 9-23, 26-29.

Από το πρωτότυπο:

- Ο πρόλογος στ. 1-99
- Α' Επεισόδιο στ. 278-331
- Β' Επεισόδιο στ. 441-581
- Γ' Επεισόδιο στ. 635-780

Από μετάφραση:

- Η Πάροδος στ. 100-161
- Α' Επεισόδιο στ. 162-277
- Α' Στάσιμο στ. 332-383
- Β' Επεισόδιο στ. 384-440
- Β' Στάσιμο στ. 582-625
- Γ' Επεισόδιο στ. 626-634
- Γ' Στάσιμο στ. 781-800

Στην ύλη περιλαμβάνονται τα ερμηνευτικά σχόλια από τις σημειώσεις που δόθηκαν στο μάθημα ή τα αντίστοιχα σχόλια του βιβλίου.

**Ωριαία γραπτή δοκιμασία
στην Αρχαία Ελληνική Γλώσσα και Γραμματεία**

Κείμενο : Σοφοκλέους *Αντιγόνη*, στίχοι 58-77

I. Από το πρωτότυπο

ΙΣΜΗΝΗ: 58 Νῦν δ' αὖ μόνᾳ δὴ νῶ λειμμένα σκόπει
ὄσω κάκιστ' ὀλούμεθ', εἰ νόμου βία

60 ψῆφον τυράννων ἢ κράτη παρέξιμεν.

Ἄλλ' ἐννοεῖν χρή τοῦτο μὲν γυναῖχ' ὅτι
ἔφουμεν, ὡς πρὸς ἄνδρας οὐ μαχουμένα·
ἔπειτα δ' οὐνεκ' ἀρχόμεσθ' ἐκ κρεισσόνων
καὶ ταῦτ' ἀκούειν κάτι τῶνδ' ἀλγίονα.

65 Ἐγὼ μὲν οὖν αἰτοῦσα τοὺς ὑπὸ χθονὸς
ξύγγοιαν ἴσχειν, ὡς βιάζομαι τάδε,
τοῖς ἐν τέλει βεβῶσι πείσομαι· τὸ γὰρ
περισσὰ πράσσειν οὐκ ἔχει νοῦν οὐδένα.

ΑΝΤΙΓΟΝΗ: Οὐτ' ἂν κελεύσαιμ' οὐτ' ἂν, εἰ θέλοις ἔτι

70 πράσσειν, ἐμοῦ γ' ἂν ἠδέως δρώης μετὰ.

Ἄλλ' ἴσθ' ὅποιά σοι δοκεῖ, κείνον δ' ἐγὼ
θάψω· καλόν μοι τοῦτο ποιούση θανεῖν.

Φίλη μετ' αὐτοῦ κείσομαι, φίλου μετὰ,
ὅσια πανουργήσασ'· ἐπεὶ πλείων χρόνος

75 ὄν δεῖ μ' ἀρέσκειν τοῖς κάτω τῶν ἐνθάδε.

Ἐκεῖ γὰρ αἰεὶ κείσομαι· σοὶ δ' εἰ δοκεῖ,
τὰ τῶν θεῶν ἔντιμ' ἀτιμάσασ' ἔχε.

1. Να μεταφράσετε τα αποσπάσματα **υπογραμμισμένα** αποσπάσματα (ΜΟΝΑΔΕΣ 50)

1α) Ποια από τα παρακάτω συναισθήματα, σκέψεις ή αποφάσεις αποδίδονται στην Ισμήνη και ποια στην Αντιγόνη; Να γράψετε στην κόλλα σας τα ονόματα της Αντιγόνης και της Ισμήνης και δίπλα τους αριθμούς των προτάσεων που τους αντιστοιχούν. (Μονάδες 4)

	1.	Φοβάται για τη δική της ζωή και για τη ζωή της αδελφής της.
	2.	Υπακούει στη νόμιμη εξουσία των αρχόντων.
	3.	Περιφρονεί τον κίνδυνο.
• Αντιγόνη	4.	Δεν ακολουθεί τις διαταγές του Κρέοντα.
	5.	Αρνείται να παραβιάσει τους νόμους της πόλης.
• Ισμήνη	6.	Είναι αποφασισμένη να τιμήσει το νεκρό αδελφό της.
	7.	Ζητάει από τους θεούς του κάτω κόσμου να τη συγχωρήσουν για την απόφασή της.
	8.	Δεν τολμά να αντισταθεί στην εξουσία των ανδρών.

β) Να γράψετε **σύντομα** τα **επιχειρήματα** με τα οποία η Ισμήνη και η Αντιγόνη αιτιολογούν την απόφασή τους σχετικά με το ζήτημα της ταφής του Πολυνείκη.

Μονάδες 20

2. Σε ποιες έννοιες της Α στήλης αντιστοιχούν οι ορισμοί της Β στήλης; Να σημειώσετε το γράμμα στο τετράγωνο που αντιστοιχεί. Δύο στοιχεία της Β στήλης περισσεύουν.

A	B
α. μύθος	Η θεατρική πράξη, όπου αναπτύσσεται και προωθείται η σκηνική δράση.
β. διάνοια	Ο σκηνικός κόσμος στο σύνολό του, δηλαδή ό,τι σήμερα ονομάζουμε σκηνογραφία και ενδυματολογία.
	Οι ενοχές, ο ψυχικός πόνος και η συντριβή που νιώθει ο τραγικός ήρωας μέχρι τη λύση του δράματος.
γ. όψη	Η υπόθεση του έργου.

	Ο μυθολογικός κύκλος από τον οποίο αντλούσαν θέματα για τις τραγωδίες τους οι ποιητές.
δ. ήθος	Οι ιδέες που διατυπώνουν τα πρόσωπα της τραγωδίας και τα επιχειρήματα με τα οποία τις υποστηρίζουν.
ε. επεισόδιο	Ο χαρακτήρας των ηρώων και ο τρόπος που αντιδρούν σε κάθε περίπτωση. (10 ΜΟΝΑΔΕΣ)

3. Σημειώστε Χ στη στήλη «σωστό» ή στη στήλη «λάθος», αν η αντίστοιχη πρόταση είναι σωστή ή λανθασμένη:

	Σωστό	Λάθος
* ποιούση: είναι μτχ. ενεστ. του ρ. ποιῶ	☐	☐
* μέν: είναι διαζευκτικός σύνδεσμος	☐	☐
* ὀρθῶς: είναι επίρρημα συγκριτικού βαθμού	☐	☐
* παθεῖν: είναι απαρέμφατο αορίστου β' του πάσχω	☐	☐
* ὥστε: είναι συμπερασματικός σύνδεσμος	☐	☐
• δίκη: είναι ουσιαστικό β' κλίσης	☐	☐

Μονάδες 10

4. Από καθένα ρήμα που σας δίνεται να γράψετε δύο παράγωγα στη νέα ελληνική: λανθάνω, φασί, εὐτυχῶ. (Μονάδες 6)

ΚΑΛΗ ΕΠΙΤΥΧΙΑ !!!

